

اسلام پوهنه

(اسلام، ايمان، علم، شريعت، مذهب)

Ketabton.com

تپرنه وپه ټولنه

ليکوال:

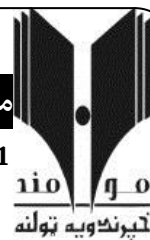
صوفي عبدالرحمن انقلابيون

مومند خپرندويه ټولنه – جلال اباد، ننگرهار

مومند خپرندويه ټولنه، ننگرهار مارکېټ، پښتونستان واټ، جلال آباد – ننگرهار

Momand.books@gmail.com.com – fb.com/momand626161

۰۷۸۱۶۲۶۱۶۱ - ۰۷۰۰۶۲۶۱۶۱ - ۰۷۷۷۶۲۶۱۶۱

د کتاب ځانگړنې:

د کتاب نوم: اسلام پوهنه

ليکوال: صوفی عبدالرحمن انقلابيون

کمپوز چارې: پخپله ليکوال

ډيزاين چارې: ايمليار ساجد

چاپ کال: ۱۳۹۷ ل – ۲۰۱۸ م

چاپ وار: لومړی

د چاپ شمېر: زر ټوکه (۱۰۰۰)

د چاپ حقوق له خپرندويې ټولنې سره خوندي دي.

کابل: اصلاح افکار، دارالسلام، مستقبل، پکتوس، اکسوس او سروس کتابپلورنځی.

پکتیکا: مجاهد او آريانا کتابپلورنځی.

کندهار: امير کروړ، افغان او عرفان کتابپلورنځی.

خوست: غرغښت، رحيمي، سباوون، ژوندون، ابدالي، لېوال، غازي او شېخ زید کتابپلورنځی

هلمند: سيد جمال الدين او تاج منور کتابپلورنځی.

پکتیا: علمي او روحاني بابا کتابپلورنځی.

غزني: قیومي کتابپلورنځی.

لغمان: یونس کتابپلورنځی.

مزار شريف: ثقافت کتابپلورنځی.

دالی

د اسلام د سپېڅلي لار، سپېڅلو لارويانو ته!

هو منو
خپرنه ويه ټولنه

د ليكوال سريزه

الحمد لله الذي احيا قلوب العلماء و نحاهم من العمى، بللعلوم التي بلغوا بها منازل الابرار والدرجات العلى، يذبون عن دينه بالسنة قاطعة و اقلام مانعة كالسيوف والقنا، والصلوة والسلام على من بعث بالحنيفية السمحاء و سنن الهدى من اتخذ هديه و كتابه اماما فلايضل ولايشقى، و على اصحابه الذين لم يخافوا لومة و لاعدوا فى نشرالدين و ابلاغ الهدى.

په نړۍ کې هېڅ قوم له اعلى تعليم پرته پرمختگ نشي کولای، هر قوم ته د پرمختگ کولو لپاره د ماهرينو ضرورت دى، دا ماهرين د اعلى تعليم له حاصلولو وروسته ماهرين جوړ شوي، د قومونو په عروج او زوال کې د ماهرينو کردار بنيادي دى، له کوم قوم سره چې هر څومره ډېر ماهرين وي هغه قوم همره پرمختگ کولای شي.

د قومونو د پرمختگ د افرادو له پرمختگ سره دى، چې افراد پرمختگ کوي نو هيواد او قومونه هم پرمختگ کوي، البته حقيقت هم له چا څخه پټ ندی چې يواځې اعلى تعليم د برياليتوب ضمانت نشي کولای.

همدارنگه اسلام هم د اسلام پالو، اسلام پوو، علماء، او اهل دين څخه غير پرمختگ نشي کولای. اسلام د پرمختگ لپاره وينا کوونکى او عمل کوونکو ته اړتيا لري، چې وينا کوونکى (علماء) به د اسلام او د دين په اړه څيړنې کوي او اسلام ته به په هره ټولنه پرمختگ ورکوي او عام خلک او ټولنوال به د وينا کوونکې په وينا عمل او عملي کوي يې به چې همدوې ته اهل دين ويل کيږي.

اسلام پاک سپېڅلې پوره د خير او بښگڼه دين ده.

ان الدين عندالله الاسلام

ژباړه: د الله تعالى په وړاندې دين همدا اسلام دى.

په بل ځاى کې فرمايى. و من يبتغ غير الاسلام دينا فلن يقبل منه و هو فى الاخرة من الخاسرين

ژباړه: له اسلامه پرته چې هر څوک کوم بل دين طلب کړي هېڅکله به د دوي څخه قبول نشي او په اخرت کې به هغه ناکام او زيانمن وي.

اسلام داسې دین دی چې ثابت او ښکاره بنسټونه او قواعد لري باید په کامله او بشپړه توګه عملي شي. ټولې لارښونې او احکام یې ومنل شي په ټولنه کې طبق شي مثبتې او ګټورې پایلې یې ښکاره شي.

هیڅ څوک حق نه لري چې له اسلام پرته بل دین ومني. الله تعالی فرمایي. یا ایها الذین آمنوا ادخلوا فی السلم كافة

ژباړه: ای مومنانو تاسې په بشپړه توګه په اسلام کې داخل شي. او په بل ایت کې الله تعالی د هغو کسانو مذهب او بدې بیانوي څوک چې ځینی احکام مني او د ځینو له منلو څخه سرغړونه کوي داسې فرمایي. افتومنوا ببض الكتاب و تکفرون ببعض فما جزاءمن یفعل ذالک منکم الاخذی فی الحیاة دنیا و یوم القیامه یریدون اشدالعذاب.

ژباړه: ایا تاسې ځینی کتاب منی او له ځینو نورو څخه بیا انکار کوي نو د هغو خلکو جزا چې دا ډول کارونه کوي پرته له ده بل څه نه ده چې په دنیاوي ژوند کې به له رسوایی سره مخ وي او د قیامت په ورځ به خورا سخت عذاب په لور ور ویستل شي.

هو مند
خپرنه ویه ټولنه

لیکړه

- ۱ ..... اسلام څه ته وايي؟
- ۱ ..... د اسلام تعريف
- ۲ ..... د اسلام اجمالي پېژندنه
- ۳ ..... اسلام يو بشپړ دين دی
- ۴ ..... اسلام بشپړ او هر اړخيز دين دی
- ۴ ..... اسلام د خواخوږۍ دين دی
- ۷ ..... اسلام چې مونږ پرې ايمان لرو
- ۹ ..... د اسلام کرني
- ۹ ..... د اسلام عمده ځانگړتياوې
- ۱۲ ..... د اسلام موقف
- ۱۳ ..... د اسلام تربیوي او اجتماعي تگلاره
- ۱۳ ..... د اسلام اساسي تگلاره
- ۱۶ ..... اسلام د ژوند مکمل نظام دی
- ۱۷ ..... اسلام د ژوند د ټولو برخو يو شامل نظام دی
- ۱۸ ..... د اسلام قضايي نظام
- ۱۹ ..... اسلام او حقوق
- ۲۰ ..... اسلام او د عقل ازادي
- ۲۱ ..... اسلام عدالت دی
- ۲۲ ..... اسلام تفاهم غواړي
- ۲۵ ..... اسلام بيلوالی نه مني
- ۲۶ ..... اسلام عقیده او شریعت قانون دی
- ۲۷ ..... هغه کارونه چې اسلام پرې ولاړ دی
- ۲۸ ..... اسلام په ظاهر او باطن کې بېلابېل منل
- ۲۹ ..... د اسلام په وړاندې د دشمنانو ناسم او بې انصافه قضاوت

۳۰	د اسلام دښمن څوک دی
۳۲	وايي اسلام له منځه یوسئ
۳۷	د جهاد پایله
۳۸	د ایمان تعریف
۳۹	د ایمان اصلي تعریف
۴۰	د ایمان حقیقت
۴۱	د ایمان بنسټ
۴۳	ایمان لویه درملنه ده
۴۹	اسلام او ایمان
۵۰	د اسلام او ایمان ترمنځ توپیر
۵۱	علم، علم او ایمان
۵۲	د علم مفهوم
۵۴	علم او عقیده
۵۵	قرانکریم او نور علوم
۵۶	شریعت څه ته وایي؟
۵۷	بنکلی شریعت
۵۸	اسانه شریعت
۶۰	شریعت پر مصلحت بناء دی
۶۱	قرانکریم او شریعت
۶۲	د شریعت ۵ پنځه موخې
۶۳	مذهب څه ته وایي؟
۶۵	قرانکریم
۶۶	د قرانکریم تعریف
۷۰	قرانکریم او کاینات
۷۴	د الله تعالی د پېژندې وسایل
۸۳	څوک چې د الله تعالی څخه و ویریده هغه کامیاب شوه

۸۷	د ملايکو پېژندنه
۸۹	د ملايکې يو څو ډولونه
۹۰	د وحې راوړلو ملايکې
۹۴	پيريان
۹۵	د ابليس (شيطان) معنی
۹۷	د نفس پېژندنه
۹۹	د پيغمبر پېژندنه
۱۰۱	انبيا (ع) معصوم دی
۱۰۲	د الو العزمه پيغمبرانو شمير
۱۰۴	د مومن طبيعت
۱۰۵	د مومن مقام او مرتبه
۱۰۶	مومن دروغجن کېدای نشي
۱۱۱	د دوه مسلمانانو په منځ کې سوله
۱۱۷	د کفر پېژندنه او د هغه اړوند احکام
۱۱۸	کفر
۱۲۱	په خبرو اترو کې کفري توري
۱۲۵	د زنديق پېژندنه او د هغه اړوند احکام
۱۳۱	د شرک يو څو ډولونه
۱۳۶	عام گناهونه
۱۳۷	د گناهونو ناوړه پایلې
۱۴۱	دين څه ته وايي
۱۴۲	رښتنی دين
۱۴۴	عملي دين پريښودل
۱۴۶	د کار ویش
۱۴۸	مسلمانان او کار کول
۱۵۰	اخځليکونه

اسلام څه ته وايي؟

زمونږ د عقيدې مطابق اسلام دداسې کوم دين نوم نه دی چې دلومړي ځل لپاره حضرت محمد (ص) نړۍ ته وړاندې کړی وي چې له امله يې نوموړي ته ددغه دين بنسټگر وويل شي. ځکه قرانکريم داپه ډاگه کړې چې الله تعالی هروخت دانسانانو دلار ښوونې لپاره دژوند تيرولو يوه طريقه راليرلې ده چې هغه اسلام دی. معنا يې دالله تعالی پر وړاندې خپل سر ښکته کول او هغه ته تسليمېدل دي. د نړۍ په هره برخه کې چې کوم پيغمبران دالله (تعالی له خوا راليرل شوي وو هغوی دخپلوجدا دينونو بنسټ ايښودونکي نه وه چې له امله يې دچا دين ته نوحيت دچا دين ابراهيميت موسيت اومسيحت وويل شي بلکې هر راتلونکي پيغمبر هغه دين خپل ملت ته وړاندې کړی دی کوم دين چې مخکې راتلونکو پيغمبرانو خپلو ملتونو ته وړاندې کړی و.

داسلام تعريف

اسلام په لغت کې غاړه ايښودلو او تسليميدلو ته وايي. او په اصطلاح کې په ډيرو معنا گانو سره راځي چې يوشمير يې په لاندې ډول دي:

د جبرائيل(ع) په حديث کې چې دې ته په احاد يثو کې ام السنة حديث وايي لکه څنگه چې سورت فاتحي ته ام الكتاب وايي نو په دی حديث کې جبرئيل(ع) ديو باندي چې په شکل کې راغی چې په حاضر مجلس کې هيچا هم نه پيژنده او بيا ورسره څه پوښتنې وی لو مړی پوښتنه يې د اسلام په اړه وکړه چې اسلام څه ته وايي؟ نو رسول الله (ص) ورته په ځواب کې وفرمايل (الاسلام ان تشهد ان لا اله الا الله وان محمد رسول الله وتقيم الصلاة وتؤتي الزکات وتصوم رمضان وتحج البيت ان استطعت اليه سبيلا)

ژباړه: اسلام دی ته وايی چې ته گواهي ورکړې ددې خبرې چې نشته لايق دعبادت اومعبود برحق مگر يو الله تعالی دی او بيا گواهي ورکول ددې خبرې چې محمد(ص) دالله رسول دی او بيا په عملي شکل باندي لمونځونه وکړی او

همدارنگه زکات ورکړئ او درمضان المبارک میاشتي روژې ونیسې او دلارې دتگ راتگ دتوان لرلو په صورت کې حج دبيت الله وکړې.

۲تعريف: اسلام عاجزی او تسلیمېدو او الله پاک ته په پوره معنا سره تسلیمیدل دي چې دغه تا بعداري د خپل اختیار پرته له کوم زور څخه وي .

۳تعريف: اسلام دانسان دژوندانه لپاره یو بشپړ اوهر اړخیزنظام دی چې رسول الله(ص) دالله لخوا راوړی ده.

۴تعريف: اسلام دهغه نظام مجموعه ده چې الله تعالی په رسول الله (ص) نازل کړی وه چې هغه عبادات دی د شرعي احکاموڅخه چې هغه عقاید عبادات معاملات سیاست او همدارنگه قرانکریم کې دي او بیا د دې د عملي کولو امرالله تعالی کړی دی.

۵تعريف: اسلام دهغه نور او هدایت نوم دی چې الله تعالی یې دانسان په زړه کې ځای پرځای کوي او بیا دهغه به وجهه انسان پخپل ژوند کې په عملي شکل تغیر او بدلون راوړي او په اسلام باندې عمل کول دځان دنجات ذریعه او وسیله وگرځوی.

داسلام اجمالي پیژندنه

اسلام دالله تعالی وروستی غوره آسماني دین دی او قرانکریم یې کتاب او قانون دی چې د(۲۳)کالوپه اوږدو کې د حضرت جبرېل (ع) په واسطه دهغه په وروستی پیغمبرحضرت محمد (ص) باندې نازل شوی دی چې دځانگړو احکامو اصولو او قوانینو درلودونکې کتاب دی. له اسلام نه وروسته نړۍ ته نه کوم کتاب اونه کوم پیغمبر(ع) یا قوم راځي اسلام یو نړیوال دین دی. چې د کوم قلمرو سیاسي قومي یا نژادي پورې خاص نه دي اوراتلو سره یې دنړۍ ټول مورج مذهبونه باطل منسوخ اولغوه اعلان شول. داسلام دسپيڅلی دین په پیروي او اطاعت نه یوازې انسانان بلکې پیریان هم مکلف دي اسلام نه یوازې باطني عقیده او دعبادت ځانگړي مراسم دي لکه څرنگه چې داسلام دشمنان گومان

کوي بلکه اسلام د يو مکمل نظام نوم دی چې دژوندانه په ټولو اړخونو يې احتواء کړی ده.

اسلام يو بشپړ دين دی

که نن څوک عيسويت ومني او دعيسوي ټولنې غړی وگرځي په يهودي يا عيسوي هيواد کې استوگن شي نو په هغه کې به څه بد لون راشي؟
يو بدلون خو به پکې دا را شي چې هره يکشنبه به کلیسا ته ځي (عيسوي عبادت ځای ته) ځي هلته عبادت کوي.

کوم نظام چې په سياسي ډول خپلوي هغه خو انسانانو ياد غرب مفکرينو جوړ کړی دی ځکه چې دغه جمهوري نظام خو څه د عيسی (ع) نظام نه دی.

دهغوی اقتصاد چې پر سود ولاړ دی نه دعيسی (ع) دين دی اونه دالله تعالی نظام دی ځکه دا خو انسانانوجوړ کړی اوله عيسوي دين سره هيڅ اړيکه نه لري په ټولنيز ډول چې کوم ژوند خپلوي کوم دود دستور خپلوي نو هغه هم دعيسوي دين سره اړيکه نه لري د هغوی قوانين او رواجونه ټول دانسانانو له اړخونو جوړ شوي دي او که همداشان څوک دهندوانو دين خپلوي دهندوانو په بت خونو کې (بهجن) (دهندوانو مذهبي سرودونه) غږوي نو له هغې وروسته دهغوی ټولنيز ژوند اقتصادي عدالتي نظام قوانينو هم دهندوانو له دين سره يې هيڅ اړيکه نشته او دا هم دانسانانو لخوا جوړشوی نظام دی او همدا حال دنړۍ دټولو دينونودی چې له اسلام پرته بل هيڅ يو دين يا ټولنه بشپړ ټولنيز نظام نه لري چې دژوند ټول اړخونه پکې په بشپړه توگه رانغبتل شوي وي اوداسلام بلنه همداده که چيرې اسلام ومني نو داسلام ټول نظام به منې لکه څرنگه چې الله تعالی په قرانکريم کې فرمايي (ياايها الذين ءامنوا ادخلو فی السلم

کآفة ولا تتبعوا خطوات الشيطان انه لكم عدو مبين): البقره سورت ايات ۲۰۸

ژباړه: ای ایمان لرونکو داخل شئ په اسلام کې ټول پوره او پیروي مه کوئ د قدمونو د شیطان بیشکه هغه ستاسو بنکاره دشمن دی.

اسلام بشپړ او هراړخيز دين دى

قال الله تعالى (الم تر الى الذين يزعمون انهم امنوا بما انزل اليك وما انزل من قبلك يريدون ان يتحاكموا الى الطاغوت وقد امروا ان يكفروا به ويريد الشيطان ان يضلهم ضلالاً بعداً. واذ قيل لهم تعالى الى ما انزل الله والى الرسول رأيت المنافقين يصدون عنك صدوداً) النساء ايت ٦٠-٦١

ژباړه: ايا تا هغو خلکوته نه دي کتلي چې گمان کوي چې مونږ ايمان راوړى دى په هغه کتاب چې په تا نازل شوى دى او په هغه کتابونو چې له تا څخه مخکې نازل شوي دي. هغوى غواړي چې خپلې چارې د فيصلې لپاره د طاغوت لوري ته يوسي. حال دا چې هغو ته د طاغوت نه د منکر يو حکم شوى وه. شيطان غواړي چې هغوى د سمې لارې نه ډيرلرې وباسي او کله چې هغوى ته وويل شي چې د الله تعالى نازل کلام او رسول ته راشي نو ته وينې چې منافقان له تا څخه مخ اړوي په مخ اړولو سره.

اسلام دخواخوړى دين دى

عن شداد بن اوس (ض) قال: ثنتان حفظتهما عن رسول الله (ص) قال: (ان الله كتب الاحسان على كل شىء فاذا قتلتم فا حسنوا القتلة و اذا ذبحتم فاحسنوا الذبح وليحد احدكم ثغرتة فليرخ ذبيحته) رواه المسلم ص ١٢٥ ج ٢.

ژباړه: له حضرت شداد بن اوس (رض) څخه روايت دى. وايي ما له رسول الله (ص) څخه دوه شيان ياد کړي دى فرمايل: الله تعالى پرهرشي احسان کول فرض کړى دى نوکله چې تاسو يوڅوک وژنئ نو په ښه ډول يې ووژنئ او کله چې تاسو يو حيوان حلالوئ نو په ښه طريقې سره يې حلال کړئ! په تاسوکې دې يو تن خپله چاره تېره کړي او خپل حيوان ته دې راحت ور کړي. له دې مبارك حديث څخه چې دا خبره په واضح توگه معلومېږي چې اسلام مبارك دين يو داسې خواخوړى اومهربان دين دى چې بيلگه يې په نړۍ کې نشته او د داسې ښايسته اخلاقو او نرمښت لارښوونه کوي چه نه يوازې د ټول انسانيت لپاره فايده مند او گټور دى بلکه له انسانانو پرته د حيواناتو لپاره هم گټور دى.

اسلام داسې درحم او شفقت دين دى چې پر حيوان باندې هم احسان كول ضروري گڼي. همدا راز كه په چا يوداسې ستر جرم ثابت شوى وي چې له امله يې دمرگ مستحق گرځېدلى وي بيا هم داسلام مبارك دين دهغه سره په وژل كيدو كې په احسان اوښه چلند ټينگارکوي يعنې په يو وار بايد ووژل شي په تكليف بايد ونه وژل شي. دې حديث ته او ددې په څېر نورو الهي او نبوي ارشاداتو ته په كتو سره داسلام په اړه د دښمنانو له لورى دهغوى بنسټونو او له حقيقت نه لرى تبليغاتو نا سم تيا څرگنديږي چې داسلام او مسلمانانو خلاف په نړۍ كې شروع دى چې اسلام د دهشت گرى او بې رحمې په تورووسره تورنوي تر څو په داسې له حقيقته لرې تبليغاتو سره خلك متنفر كړي اوغير مسلم خلك اسلام ته له راتگ څخه منع كړي.

په دې مبارك حديث كې داسلام پيغمبر (ص) فرمايلې دي. چې هر شي سره نيكي الله تعالى لازمه كړې ده تردې چې د خپل دښمن اود داسې مجرم سره هم احسان اوښه كول ضروري دي چې هغه دوژلو مستحق گرځېدلى وي دهغه سره به ظلم نه كيږي بلكې په اسانئ سره به وژل كيږي.

همدا راز دحيواناتو سره به دا نيكي كيږي چې اسانه طريقه دې اختياركړل شي داسلام تر راتگ مخكې حېواناتو ته ډير تكليف وركول كيده اواسلام دپاكو حيواناتو غوښه حلاله كړه خود حلالولو لپاره يې داسې طريقه مقررې كړې ده چې لږ ترلږه تكليف وركونكى وي. دحيواناتو سره داحسان له جملې څخه داهم دي چې دحيوان دحلالولو په وخت كې بايد چاره ښه تېره شي او حيوان به په اسانئ سره حلالوى لكه څنگه چې ددې خبرې يادونه په ذكر شوي حديث كې هم شوې ده. همداراز داهم دى چې ترڅو يې ساه په بشپړه توگه وتلې نه وي نو غوښه به ترې نه پرې كوي. داهم مستحب ده چې يو حيوان به دبل حيوان مخې ته نه حلالوي (هنديه ص ۲۸۷ج ۵) ځكه چې په دې سره داخطر دى چې په دې سره ژوندي ته تكليف ورسيري.

دحيوان مخې ته چاره تېره کول مکروه دی (هنديہ ص ۲۸۷ج ۵) داهم مکروه دی چې د حلالو ځای ته حيوان په کشولو سره یوړل شي (هنديہ ص ۲۸۷ج ۵) تر ذبحې (حلالولو) مخکې به اوبه ورکوي.

بل دا چې شیدو او اولاد لرونکې حیوان به تر څو چې اولاد یې دومره لوی شوی نه وي چې شیدو ته یې اړتیا ختمه شي. نو دومره یې مه لوشئ چې ټولې شیدې یې ختمې شي بلکې یو څه به پکې پرېږدئ. همداراز حیوان لوشونکې به خپل نوکان لنډوي ترڅو حیوان ته دده داوړدو نوکانو له امله تکلیف ونه رسېږي. په دې مبارک حدیث کې د احسان په کولو ټینګار شوی دی او احسان په دوه ډوله دی. ۱- یو احسان دالله تعالی په عبادت کې دی. هغه داسې چې دالله تعالی عبادت په داسې توګه وکړل شي کله چې عبادت کونکي الله تعالی ویني، که دې یې نه ویني نو دا فکر به ورسره وي چې الله تعالی ما ویني، زما عبادت ویني، چې زه یې په څه توګه ترسره کوم. ددې احسان مطلب دادی چې دالله تعالی حقوق په ښه او پوره توګه ادا شي.

۲- بل احسان دبندگانو په حقوقو کې دی. ددې احسان مطلب دادی چې دالله تعالی حقوقو په ښه او پوره توګه ادا شي لکه دموږ، پلار سره ښه سلوک کول، دخپلوانو سره خپلوي ساتل، به ټولو معاملو کې په داسې طریقې سره انصاف کول چې څومره حق ور باندې واجب وي هغه په پوره توګه اداء کول. لکه څنګه چې ته خپل مال پوره له بل چا څخه اخلي.

په دې توګه به دنورو حقوق هم په پوره توګه ورا ادا کوي. په دې احسان کې دټولو انسانانو او حیواناتو سره ښه سلوک کول داخل دي.

تردې چې په هغه حالت کې به هم ښه سلوک ورسره کوي په کوم وخت کې چې هغه انسان دمرګ مستحق وي. دپام وړ خبره داده چې مسلمان په دې مکلف دی چې دهغه چا سره به هم ښه کوي چې دوژل کیدو مستحق شوی وي او دهغه حیوان سره هم چې د حلالیدو اراده یې شوی وي. نودهغه چا سره خو خامخا ښه کول لازم دي چې مسلمان وي اودمرګ مستحق هم نه وي. پاتې دې نه وي چې احسان په دوه ډوله دی:

۱- واجب هغه احسان دی چې دچا پر انسان حق واجب وي دهغوی حقوق پوره کول.

۲- مستحب هغه چې پرواجب ډېر وي .

له احسان اونیکې څخه مراد یوازې دلمانځه او روژې صحیح کول نه دي بلکې دژوندانه تگلاره او طریقه صحیح کول مراد دي چې هغه عبارت ده له معاملې او کاروبارو نه لمونځ دالله تعالی اطاعت او بندگي او دحقوقو سپارل خپلو خاوندانو ته او خلکو ته له تکلیف رسولو نه ډډه کول اوپر ځای یې خیر اوښپگنې ورسره کول مطلب مو دادی چې داسلام مبارک دین یو داسې دین دی چې دهر چا سره نیکي او دښه سلوک کولو ټینگار کوي او داسې دلورو اخلاقوتعلیم ورکوي چې بیلگه یې له اسلام پرته په بل هیڅ کوم دین اوقانون کې نشته.

اسلام چې مونږ پرې ایمان لرو

۱- اسلام په لومړي قدم کې پرایمان ولاړ دی چې دټولنې دکامیابی او د سعادت سبب گرځي.

۲- اسلام پر انساني کرامت ولاړ دی هغه انسان چې الله تعالی په ښه بڼه پیداکړې کرامت یې ورکړی او په ځمکه کې خپل خلیفه گرځولې دی. ۳- اسلام عقل مخاطب گرځوي او ددین اود دنیا په جوړولو کې په عقل اعتماد کوي او دتقوا لور ته یې رابولي.

۴- اسلام داجتماع او تجدید طرف ته دعوت د جمعود او تقلید سره مقابله کوي او دعلم د کاروان سره یوځای کیدل فرض گڼي.

۵- په اومورو کې اعتدال داسلام یو ځانگړی صفت دی انسان بې له اسلامه تل دافراط او تفریط په حالت کې ژوند کوي.

۶- اسلام ریښتني بڼه لري په مثالي فضا کې پروازونه کوي انسان کله حق ته رسیږي او کله نه رسیږي.

۷- اسلام ښځه دکرامت څښتنه بولي چې دیوه مکلف انسان په توگه مسولیتونه او حقوق لري په دنیا او اخرت کې د خپلو اعمالو ځواب وایي.

- ۸- اسلام کورنۍ دټولنې ساختماني اوتربیوي بنسټ بولي او خلک واده کولو ته تشویقوي او مادي تمدن بیا کورنۍ له مینځه وړل غواړي.
- ۹- اسلام تعلیم اخلاقو تربیوي قانون اوتشریح ته زیاته توجه لري مادي تمدن انساني ثابت اخلاق په رسمیت نه پیژني.
- ۱۰- اسلام ټولنه داخوت او انساني وحدت پر بنیاد جوړوي چې هیڅ ډول نژادي طبقاتي قومي او دیني کشمکش پکې نه وي.
- ۱۱- په اسلام کې کهانت اورجال د دین نشته چې دخلکو پر ضمیرونو حکومت کوي او دالله تعالی سره دارتباط لاره یې په خپله قبضه کې نیولي وي. ۱۲- اسلام تا کید کوي چې دعدالت مساوات او شوری پر بناء دحکومت انتخاب دخلکو حق دی.
- ۱۳- اسلام د خلکو ددین ځان عقل نسل مال حمایت او عزت ساتنه اساسي ضرورت گڼي.
- ۱۴- اسلام دټولنې ضعیفو اوبې وسو خلکو حمایت ته جدي توجه کوي. ۱۵- اسلام دوطن او قوم سره مینه او ورباندې ویاړ کول خوښ گڼي خوچې ددیني ارزښتونو سره په تعارض کې نه وي.
- ۱۶- اسلام د فکر مقابله په فکرکوي اعتراض ته په دلیل سره ځواب وایي خلک په نیكې موعظې سره دعوت کوي په اسلام کې جبر نشته.
- ۱۷- اسلام یواځې په خپل پخواني تمدن افتخار نه کوي بلکې دنوي تمدن دجوړولو لپاره هڅه کوي.
- ۱۸- اسلام یوازې دشرعي قانون ظاهر ته توجه لري بلکې داسلامی حقیقي ژوند دجوړولو لپاره هڅې کوي.
- ۱۹- مسلمانان چې هرچیرې وي باید متحد وي او یو سپیڅلې هدف لپاره کار وکړي او یو دبل غمخور واوسي.
- ۲۰- اسلام دانسانانو تر منځ فطري تفاوت په رسمیت پیژني خو امتیازات چا ته نه ورکوي او دتاوان په زریعه دانصاف او عدالت لاره غوره کوي.

د اسلام کړنې

سلام له دوو شيانو څخه رغيدلى دى. يو حقوق الله يعنې دالله تعالى حقوق اوبل حقوق العباد: يعنې عقیده عبادت نمانځنه په حقوق الله کې راځي. اخلاق او کړنې دواړه په حقوق العباد کې شامل دي. اخلاق دانسان ذهني روحاني او دزړه کیفیت جوړوي چې په څه ډول سره دبندگانو حقوق اداء کيږي. دانسانانو خپل منځي چلند بايد څنگه وي؟ او کړنه ددې چلندونو پایله وي. که عقیده سمه نه وي نو پایله یی هم سمه نه وي که عقیده سم وي عبادت هم سم وي نو داخلاقو روزنه خپله را پيلیږي. اخلاق زمونږ په ورځني ژوند کې ډیره اغیزه لري او همداشان داخلاقو په سموالي سره زمونږ تجارت زراعت وظيفې راکړه ورکړه او ټولې کړنې خپله سمیږي او همدا ددين اصلي موخه ده.

داسلام عمده ځانگړتياوې

اسلام دنړۍ تر ټولو غوره دين دى او يو لړ امتيازونه لري (ان الدين عندالله الاسلام) ال عمران ايت ۱۹

ژباړه: بې شکه چې د الله تعالى په نزد غوره دين اسلام دى. داسلام طبيعت د نورو پخوانيو دينونوپه څير نه دى ديو لړ ځانگړتياؤ درلودونکې دى. چې ځينې يې په لاندې ډول دي.

۱- اسلام نړيوال او بين المنللي دين دى. (وما أرسلناك الا كافة للناس بشيراً ونزيراً وتدبيراً ولكن اكثر الناس لا يعلمون) سبا ايت ۲۸

ژباړه: او مونږ نه يې ليږلى ته مگر ټولو خلکو زيږې ورکوونکى او ويرونکى لکن اکثره خلک نه پوهيږي. دکفارو نه لکن زياتره خلک دکفارو ستا په اهميت نه پوهيږي.

له جابر بن عبدالله څخه روايت دى وايي چې رسول الله ((ص)) ويلي دي چې زما څخه وړاندې هرنبی به يوازې خپل قوم ته ليږل کيده مگر زه دټولې نړۍ خلکو ته راغلې يم. داسلام نه وړاندې دينونو ځانگړتيا نه درلودله هر دين به

یوازې دخپل قوم یا سیمې لپاره راتلو دمثال په توګه حضرت صالح (ع) دثمود قوم لپاره حضرت هود (ع) د عاد قوم لپاره حضرت عیسی (ع) دبنی اسرائیلو لپاره راغلې وه او حضرت یوسف (ع) د مصر دخلکو لپاره راغلې وه.

که په یو سیمه کې به پیغمبر نه و نو دنژدی سیمې د پیغمبر په اطاعت به خلک مکلف وو چې ایمان راوړي.

خو اسلام دټولې نړۍ لپاره عالمي دین دی. اود ټولې نړۍ خلک یې دمنلو او ترڅنګ یې په پیروي کولو مکلف دي. او دکوم خاص قوم یا سیمې پورې تړل شوی نه دی اونه په جغرافیاوي حدودو کې راحصاریري.

۲- اسلام وروستی اسماني دین دی. چې له دې وروسته دې خاورینې کرې ته بل کوم دین نه راځي او نه کوم پیغمبر او کتاب راځي. (ماکان محمد ابا احدمن رجالکم ولکن رسول الله وخاتم النبیین وکان الله بکل شی علیماً) احزاب ایت ۴۰

ژباړه: نه دی محمد(ص) حقیقي پلار دهیڅ یو تن له سر یو ستاسې مګر رسول دخدای (ج) دی او دټولو انبیاو وروستی دی او الله تعالی په هر څیز ښه عالم او خبردار دی. نوله همدې ځایه داسلام ستر پیغمبر حضرت محمد (ص) نړیوال پیغمبر او دخلکو ستر لارښود او رهبر دی.

۳- د اسلام دراتلو سره ټول پخواني دینونه منسوخ شول. جابر بن عبدالله (رض) څخه روایت دی چې رسول الله (ص) ویلي قسم په هغه ذات چې زما نفس یې په لاس کې دی که نن حضرت موسی (ع) ژوندای وای نو هغه ته به بله هیڅ لاره نه وه ورپاتې پرته له دې چې زما پیروي یې کړې وای. او هم دنړۍ مروج مذهبونه لغوه او باطل اعلان شول مګر د دې وړاندې دینونو دا ځانګړتیا نه درلوده یو د بل لپاره ناسم ګرځیدو بلکې یو د بل لپاره تکمیل کوونکي ؤ لکه دحضرت عیسی (ع) کتاب انجیل چې دحضرت موسی (ع) دکتاب تورات څخه تکمله ده.

۴- اسلام دوخت یوازینې غالب او دوخت پیاوړې دین او نظام دی. (هوالمذی ارسل رسوله با لهدی ودين الحق لیظهره علی الدین کله ولو کره المشرکون) توبه ۳۳

ژباړه: الله هغه ذات دی چې لیرلې یې دی رسول خپل محمد (ص) په هدایت سره چې قرانکریم دی او په حق دین سره چې اسلام دی ددې لپاره چې غالب کړي خپل دین په نورو دینونو باندې که څه هم داکار مشرکان بد گڼي. داسلام په وړاندې هیڅ ځواک او قدرت نشي ټینګیدلای او هر باطل یې حتماً په وړاندې ماتې خوري لکه چې دوخت دقیقصر او کسری د استبداد واکمنې یې دنوم په اوریدوسره په لړزیدوشول او په وړاندې یې را نسکور شول. اونه داسلام د نظام سره هیڅ یو دبشر په لاس جوړ شوی تش په نامه نظام په هیڅ ډگر کې څه سیالي کولای شي.

۵- د اسلام اساسی قانون (قرانکریم) د هر راز له منځه تلو لاس وهنې تبدیل او تحریف څخه محفوظ دی (انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون) حجر ۹
ژباړه: بې شکه مونږ نازل کړی قران او مونږ دهغه ساتونکي یو. ددې وړاندې دحضرت داؤد (ع) زبور په ځمکه له سره وجود نه لري، اونه دحضرت موسی (ع) تورات، اودحضرت عیسی (ع) د کتاب اصل چاته معلوم دی؟ چې دظالمانو لخوا تحریف شوی دی. قرانکریم دمعجز کلام دی ځکه خو څوک دیو ایت په څېر یې دفصاحت او بلاغت برابر او نه د ادب او گرامر په لحاظ یو ایت جوړولای شي او نه پکې څوک تغیر تبدیل او لاس وهنې صلاحیت او قدرت لري او که کله چا په دې هکله ناوړه هڅه او اراده کړې ده هغه دتل لپاره دتاریخ په وړاندې ذلیل شرمیدلی او بدنام پاتې شوی دی لکه د مثال په توگه په دی نژدې تیر شوي وخت کې د سلمان رشدي دشیطاني ایاتونو ټولگه دیادونې وړ ده. چې تر اوسه سلمان رشدي نه په ځمکه دقرار ځای لري او نه ارام ورځي. چې په لندن کې خپله دانگریزانو لخوا کلا بند دی.

د اسلام موقف

په ځمکه کې د عدل قانون د الهي حکم سربيره د عقل او طبيعت ضروري غوښتنه هم ده نو له همدې ځايه د اسلام تر ټولو ستره موخه په ځمکه کې د (لا اله الا الله) تر سيوري لاندې د يونظام او حکومت قايمول دي پرته دنظام او حکومت د شريعت د احکامو او د اسلامي ارزښتونو او او امهو مقصدونو ساتنه نشي کيدلای.

د اسلامي نظام او حکومت حاکم مطلق په حقيقت کې پخپله د الله تعالی دی چې لومړی ددې نظام او حکومت مسؤليت د الله تعالی د پيغمبر حضرت محمد (ص) سره وه او دهغه وروسته د اسلامي حکومت ساتنه د هغه د امت په غاړه ده او د مسلمانانو امير د الله تعالی د پيغمبر د نائب په توگه د هر چا پر وړاندې د چارو د ادره کولو او پرمخ بيولو دنده په غاړه لري او مسلمانان دهغه په اطاعت او ورسره په مرسته کولو مکلف دي.

ځکه که مسلمانان دهغه اطاعت او ورسره مرسته ونه کړي نو پخپله د ذلت او الخطا سره مخ کيږي او حاکميت يې په محکوميت بد ليږي.

اسلام نه د ډيموکراسي په څېر يوازې تش دعوامو دهيلو او غوښتنو حکومت غواړي او نه د ملوکيت په څېر د استبداد واکمني غواړي، داسې حکومت غواړي چې د شريعت په حکمونو بناوې او په سر کې يې صالح مؤمن کسان ولاړ وي ترڅو ټولنه د اصلاح په لور رهبري کړي.

اسلامي حکومت په خپل منځ کې د هر راز سيمه ييز، قومي او نژادي توپيرونو او تعصباتو سره مخالف دی، او د غير مسلمو سره په بين المللي سطحه د ښو اړيکو او روابطو غوښتونکی دی، تر څو ددې لارې اسلامي دعوت ته لاره پرانستل شي او خلک د الله تعالی دين ته را دعوت شي. (ادع الی سبيل ربک با

لحکمہ والموعظه الحسنه) نحل ۱۲۵

ژباړه: ته راوبله ای محمد (ص) لارې درب ستا (اسلام) ته په حکمت اونیکه وينا سره. د غير مسلمو دفتني او فساد د پيدا کيدو پر مهال اسلام له دوی سره د جهاد حکم کوي. (وقاتلو هم حتی لا تكون فتنة ويکون الدين كله الله)

ژباړه: اوجنگ وکړی دهغو (کفارو) سره ترڅو فتنه پاتې نشي او ټول عبادت د الله تعالی شي نو اسلام د دشمن سره دهر راز سازش او سودا کولو سخت مخالف دی.

د اسلام تربیوي او اجتماعي تگلاره !

الله تعالی د بني اسرائیل په سورت کې له ۲۳ څخه بیا تر ۳۹ آیاتونو پورې د اسلامي سياسي اجتماعي او تربیوي پالیسیو عمومي اصول په لاندې ډول بیان کړی دی.

۱- له الله تعالی پرته د بل چا عبادت بندگي او اطاعت مه کوئ الله تعالی مالک الملک او پاچا دی د پاچاهانو دهغه شریعت او قانون باید ومنل شي.

۲- له والدینو سره مرسته مینه او مهرباني کوئ حتی دهغوئ زړونه د اف په کلمه هم مه خپه کوئ ځکه چې مور او پلار له اولاد سره په کوچني والي کې زیات زحمتونه او تکلیفونه تیر کړي.

۳- نن ورځ غربي تهذیب د والدینو او د اولادونو ترمنځ د فطري اړیکې د قطعه کولو هڅه کوي. او غواړي پدې کار سره د مسلمانانو د اولادونو او والدینو تر منځ د نفرتونو خونې جوړې کړي.

۴- سرمایه داري نظام کوشن کوي چې انسانان په فارمونو کې وساتي واره په ورکتونو ځوانان په هوټلونو او زاړه هم په خاصو فارمونو کې وساتي چې تر څو ومري.

۵- غربي مادي تمدن دخپلې پوچې فلسفې له مخې ځکه انسان یو اجتماعي حیوان بللی تر څو له هغه څخه انساني احساس واخلي او دیوه حیوان په توگه ورڅخه استفاده وکړي هغوې صرف انسان دخوراک اود شهوت غریزې په رسمیت پیژني.

د اسلام اساسي تگلاره

اسلام یو ځانگړې نظام دی، چې د فطري قوانینو درلودونکی او د یوه مستقل تمدن په توگه د دیني او دنیوي اومورو په صلاح مشتمل دی.

د یو لړ اساسي مقصدونو، کورنیو او بهرنیو تگلارو درلودونکی دي. چې ځینې یې په لاندې ډول دي.

۱- کورنې تگلاره

۱- د الله تعالی یووالي او عبادت ته دخلکو هڅول او ټول هغه احکام، چې دهغه له خوا پیغمبر (ص) نړۍ ته راوړي دي عملي کول او د الله تعالی د احکامو د پریښودو په صورت کې پرېښودونکو یا منکیرینوته د اسلامي شریعت سره برابر سزا ورکول د اسلام له اساسي تگلارو څخه دي.

۲- د دین د احکامو نافذول، د حدودو او قصاص جاري کول تر څو، په دې وسیله عدل قائم شي، او امن راوستل شي، دانسانانو حقوق، د دوی ترمنځ مساوات، برابري وسائل شي او هم دانسانانو، نفس، عقل، دین، مال، ناموس او آبرو خوندي شي، دالهی احکامو د نافذولو او د حدودو او قصاص جاري کولو کار د اسلامي دولت د قضائیه قوې له خوا ترسره کېږي.

۳- د قانون حراست او ساتنه، تر څو په ټولنه کې د قانون اهمیت او ارزښت له منځه ولاړ نه شي، چې په دې لړ کې ټول خلک د امیر څخه نیولې تر غریب پورې ټول د قانون پر وړاندې یو برابر دي او د جرم د ارتکاب په صورت کې به د قانون پر وړاندې برابر ودریږي.

او د وخت د تحولاتو او غوښتنو په اساس هغه څه چې په قرانکریم او نبوي سنتو کې صریح نص شتون ونه لري د اسلامي علماؤ او متخصصینو له خوا د قرانکریم او نبوي سنتو د اساساتو تر سیوري لاندې د فرعي قوانینو وضع کول، چې دا کار د اسلامي دولت د مقننه قوې له خوا ترسره کېږي.

۴- د ملکي او نظامي چارو او تشکیلاتو تنظیمول او د چارو (منصبونو) اهل کسانو ته سپارل چې په دې کار سره به له یوې خوا د دولت چارې په ښه او منظمه توګه مخ پر وړاندې ولاري شي او له بلې خوا به د ولس ستونزو ته په ښه توګه لاس رسي وشي، چې دا کار د اسلامي دولت د اجرائیه قوې لخوا ترسره کېږي.

۵- نظامي پياوړتيا او د نظامي مهارتونو او تجهيزاتو برابرول، تر څو په دې وسيله د اسلامي دولت او ارزښتونو څخه دفاع وشي او د دښمن د يرغل او تيري مخه ونيول شي.

۶- د پوهې د سطحې لوړول او د اخلاقو ښوونه او روزنه او همداسې د کورني او ټولنيز ژوند سمول، تر څو ټولنه د جهل او بدبختيو څخه وژغورل شي.

۷- صنعت او انكشاف ته وده او پراختيا ورکول، تر څو تمدن د پرمختگ په لور روان شي او انساني اړتياوې پوره شي.

۸- د اقتصادي سيستم پياوړي كول، د بيت المال او دولتي خزاني تنظيمول، تر څو د فقر، بې وزلي، مخه ونيول شي او انسانان ورڅخه وژغورل شي، چې په دې لړ کې نه يوازې د اسلامي دولت دننه بلکې د غير مسلمو سره هم د انساني همدردۍ له مخې مرسته کولاي شي، لکه چې حضرت عمر (رض) يوه نېستمن يهودي ته، چې د گڼ اولاد څښتن ؤ د بيت المال څخه دائمي معاش مقرر کړی ؤ.

۹- د انسانانو د انساني کرامت او د هغوی د حریت او ازادۍ ساتل، چې په دې لړ کې هر انسان د فکر، وينا او عقیدې د ازادۍ حق لري او د دوی حریت او ازادې ساتل د اسلامي دولت ذمواړي ده.

۲- بهرنۍ تگلاره

۱- بين المللي اړیکې او ارتباطات کلکول، تر څو په دې وسيله نړيوالو ته د اسلام پيغام ورسیري او دوی د اسلام په صحيح مفهوم او معنی پوه شي او د اسلام د حقيقت په پوهیدو سره خلک اسلام ته راوبلل شي.

۲- د غير مسلمو د فساد او فتنې په صورت کې د هغوی سره جهاد کول، تر څو د هغوی د فتنو او فساد د لمنې د خوریدو مخه ونيول شي، خلک د گمراهی او بې لارې کیدو څخه وژغورل شي او ټولنه د ظلم او وحشت څخه په امن شي.

۳- د انساني فاجعې او ناورين لکه قحط، لوږه او داسې نورو طبعي افاتو پر وخت د غير مسلمو سره د اسلامي دولت د اسلام د عاطفې او انساني سلوک او همدردۍ له مخې مرسته کول د اسلامي دولت له بهرنۍ تگلارې څخه دی.

اسلام د ژوند مکمل نظام دی

۱- د اسلام شمولیت د ژوند لپاره د دې دین یو مهم صفت دی چې د ژوند پر ټولو برخو تسلط لري ځکه چې د انسان د مادي معنوي فردي او اجتماعي ژوند د ټولو برخو لپاره مکمل احکام لري د دې دین تصور غیر له دغه خصوصیت څخه نه شي کېدای دا دین عقیده عبادت اقتصاد او قضاء دی.

۲- همدغه د شامل والي خاصیت په هیڅ یو بل بشري دین فلسفې مکتب کې نشته هر قانون فلسفه دین او مکتب دانسان د ژوند یو ویده خاص اړخ ته توجه کوي.

دانسان په ژوند کې یووالې تجزیه نه قبلوي همدارنگه د اسلام دین هم د کامل وحدت په شکل نافذ شوی ده که دانسان ژوند یو خاص لړخ ته توجه کوي. که دانسان ژوند دیوې برخې رهبري اسلام وکړي او د نورو برخو یې نور قوانین او فلسفې داسې ژوند به دانسان لپاره د سختۍ او بد بختۍ ژوند وي.

۱- الله تعالی امر کوي چې په اسلام کې په کامله توگه داخل شئ چې مکمل نظام لري. دمکمل اسلام قبلول د شهادت د کلمې اساسي غوښتنه ده، که په عمل کې دا کار ونه شي دا دمصادت د کلمې سره په عمل کې مخالف دی که یې د غفلت یعنې که یې د پوهې په سبب کوي فسق دی او که یې خوښ گڼي کفر دی. ۴- د اسلام سمه پوهه ډیره مهمه ده هم په اسلام کې د داخلیدو لپاره او هم د انحراف څخه د ځان ساتنې په خاطر د دې دین اجزاء ده دوو اجزاوو مثال لري چې پوره والی دانسان د صحت لپاره ضروري دی. د علم تربیت او دعوت هغه وسایل دي چې فرد او ټولنه اصلاح کوي.

۵- ځینی اسلام صرف ظاهري عبادت او مذهبي مراسم بولي او فکر کوي دا یوازې د بنده او الله تعالی تر منځ یوه اړیکه ده د ژوند د امورو سره ارتباط نه لري او اسلام یوازې تقوا او اخلاق بولي چې انسان باید له مادي ژوند څخه لری

کړي او یو شمیر نور بیا اسلام یو میراثی عقیده او تقلیدي اعمال گڼي چې د ژوند د پرمختګ لپاره هیڅ کته نه لري.

ځینی بیا اسلام دڅو جزای احکامو په تطبیق کې دا خلاصه کوي خو په حقیقت کې اسلام دا احکام او ارشادات ده انسان دنیوي او اخروي دواړه په ډیره ښه توګه تنظیموي خو د ژوند د پرمختګ لپاره نوي دستورونه او گناهونه جوړوي دنیا او اخرت د ژوند دوه مرحلې بولي چې یو دبل مکمل دی.

اسلام د ژوند د ټولو برخو یو شامل نظام دی

دا چې اسلام د ژوند د ټولو برخو لپاره یو شامل نظام دی دا ددې ثبوت دی چې دا یو انساني نه بلکې الهي نظام دی انسانان نه دي توانیدلي چې د ژوند لپاره داسې یو هراړخیز ثابت او دایمي نظام جوړ کړي کوم چې دانسان د مادي او معنوي ژوند ټولو برخو ته دې شامل وي او د ژوند ټولې برخې دې د یوې معقولې عقیدې په ذریعه سره وتړي داسې نظام چې هر څه یې پراعتدال ولاړ وي او د زمانې تغیرات ورباندې اثر نه کوي اسلام موږ ته ثابت فطري اخلاق او د ژوند اصول معرفي کوي کوم چې انسان دا کار نشي کولای.

۱- ځینی وایي د معاصر یوه برخه هم د دین پراساساتو ولاړ نه ده او ټولو خلکو دا منلې چې اجتماعي ژوند باید د دیني عقایدو څخه جلا وي دا چې سیکولرزم د کلیسا د تحریف شوي دین یو عکس العمل وو دهغوی دا ادعا صرف دهغوی دین په هکله صدق کوي که هغوی اسلام په دقت سره مطالعه کړي، بې طرفانه قضاوت وکړي بیا دا نه وایي ددې نظریه خلاف ډیرو غربی حقیقه علماءو دا منلې ده چې یوازې د اسلام دین دانسان ژوند ته سم لوری ورکولای شي او بس سرمایه داري نړۍ خامخا دا خبره کوي ځکه چې اسلام اعتدال غواړي نه طبقاتي نظام.

۲- اسلام د عباداتو څخه زیات دینوي ژوند ته توجه کوي دیني او دینوي امور دواړه تنظیموي اسلام د هر عصر سره مخته ځي او دانسانانو ضرورتونه پوره کوي په اسلام کې نه بې پروایې شته او نه بې بندو باري نه فلسفې

پيچلتياوې او نه افراط او تفريط مؤمن پاك زړه او عملي تفكر باندې د کتاب او سنتو دمصادرو څخه احكام او قوانين په لاس راوړي.

۳- په اسلامي هيوادو کې که امامت له منځه تللی خو د دين روش ته تصور او اصول شته دانسانيت په دغه مشخص شوې ټولنه کې يوازې اسلامي عقیده ده چې دحقيقي انسان د حيوانيت د پند غالی څخه راباسي دانساني کرامت او دنړۍ دخالق دنيايت تاج يې په سره واردیږي همدارنگه چې د دنيا رهبري به په دين کوي او د دين اکمال به دنيا سره په مسجد به بازار رهبري کوي او بازار به په مسجد تقويه کوي .

۴- زموږ دعوت دعام اسلام لوري ته دی چې پر کایناتو ټولنه او افراد بايد يو ډول حکومت ولري اسلامي عقیده قانون تر بیلې ادارې لاندې ساتي د فرد او ټولنې د حقوقو او وجایبو تر منځ توحيد راوړي په مختلف ټولنو کې دانسانانو علمي تگلارې ته يووالی وربښي پر ظاهر اوباطن باندې حکومت کوي او دانسان ظاهر او باطن ته وحدت وربښي.

۵- د دعوت معنی دا نه ده چې يوه مفکوره مطرح او صرف له هغې څخه دفاع وشي بلکې دعوت دتنظيم جوړولو څخه عبارت دی چې افراد سره راجمع تنظيم ديني او سياسي تعليم او تربيه ورکړای شي او کله چې يې زده کړې وکړې نو بيا هم دغه کار سخت بولي.

داسلام قضايي نظام

مونږ دلته داسلام دقضايي نظام څخه بحث نه کوو يوازې دومره وايو چې داسلام قضايي نظام په ځمکه دا څرگنده کړې ده چې واقعاً عدل راوستلای شي او مجرمينو ته سزا ورکولای شي اودځمکې څخه جرمونه ورکولای شي.

چې مجرم ته سزا ورکول څه دي سخته خبره نه ده. په دې وجهه دامن انصاف اوعدل راوستلو له امله اسلامي قضاء دټولنې روح گڼل کېږي.

په دې نړۍ هيڅ يو د بشر به لاس جوړ شوی قضايي نظام ورسره مقابله نشي کولای او نه ور سره پرتله کېدای شي. دنړۍ ټول قضايي وضعه نظامونه په تيره بيا دغرب قضايي نظام چې د اسلام دقضايي نظام نه تشکیل شوی دی.

قضایي نظام چې د یو حکومت د درې گونو قواو د جوړښت مهم رکن دی او په عدل او انصاف کولو مکتلف دی. نو ښکاره خبره ده چې عدل او انصاف دځواک او قدرت لخوا پیاده کیږي. اسلام تر ټولو غوره قضایي نظام دی چې په دیني اصولو او حکمونو ولاړ دی. دا معنی چې اسلام یو ستر سیاسي دین دی.

اسلام او حقوق

اسلام په لوړه کچه دانسان دحقوقو ساتنه کړې ده ډېر حقوق یې پر انسان فرض او واجب گرځولي دي بلخصوص دضعیفانو حقوق یې د زور دځاوندانو دغریبانو حقوق یې دغنیانو او دښځو حقوق یې دنارینو په وړاندې ساتلي دي.

حتا دحيواناتو دحقوقو تلف کول یې هم گناه گنلې ده. په اسلام کې انساني حقوق دنړۍ دټولو خلکو لپاره دي مسلمان دی او غیر مسلمان دی په دولت کې دننه وي که دباندې ځکه په اسلام کې ښیگنه نړیوال خصلت لري خاص تر مسلمانانو پورې تعلق نه لري دغه حقوق عبارت دي له ژوند کولو، خوراک، ازادې، عزت، ناموس، مال او نور حقوق.

په اسلام کې دبشر دحقوقو ساتنه دفرد ټولنې او دولت مساوي مسؤلیت دی ولې چې امر بالمعروف او نهی عن المنکر پر ټولو لازم دی چې په غیر اسلامي ټولنو کې د یو خاص دفتر په غاړه کې ده چې هر ځای ته رسیدلی نشي کله چې حقوق پر الله تعالی او شریعت تکیه وکړي بیا حقوق دواجب مرتبه پیدا کوي فرد به داجتماع او اجتماع به دفرد دولت به دخلکو او خلک به د دولت په وړاندې د وجوب په شکل مسؤلیت پیدا کوي د هر چا دحق اداء کول به پر نورو واجب وي.

ځانځاني به له منځه ولاړه شي او حقوق به یوازې دولت پورې اړه لري لکه چې کوم حالت چې په غیر اسلامي ټولنو کې دی.

اسلام او د عقل ازادي

۱- اسلام عقل ته ازادي ورکوي او په کالينا تو کې يې دغوره کولو لپاره تشويقي دعلم او علماؤ قدر لوړوي بيا يې هر نفع رسونکي علم ته ښه راغلاست وايي حکمت دمؤمن پکې اعلانوي هر چيره يې چې پيدا کړي تر ټولو يې مستحق بولي.

۲- د اسلام داساسي خصوصياتو څخه يو دا دی چې دا دين پر عقل ولاړ دی د عقل منطق ته احترام لري. توافقي د صريح عقل له صحيح نقل (نص) سره يو څرگند حقيقت دی عقل په انسان کې دتميز وسيله او اساس د شرعي تکليف دی.

۳- د عقل ادراک او د شيانو فهم په زمان او مکان پورې محدود دی او غيبي امور د زمان او مکان څخه خارج دي. انسان داسې وسايل نه لري چې هغه درک او حکم پرې وکړي نو ځکه عقل د غيبي شيانو د درک لپاره وحې ته ضرورت لري تر څو يو تعداد داسې قضې چې په يوازې يې نشي موندلې د وحې په مرسته يې پيدا کړي که عقل يوازې عالم غيب ته متوجه شي نو د غلطيو او خرافاتو سره به مخامخ شي.

۴- په اسلام کې د الله او بند گانو ترمنځ داسې ژباړونکې وشتون لري چې حلال او حرام يې تعين او مقصد يې د الله تعالی دين دکامل عقل په واسطه تکميلېږي او عقل دانسان ديني وسيله ده.

۵- اسلام دايمي فکر کول يو ډول عبادت بولي په قرانکريم کې ډېر ځايونه انسان تعقل او تفکر ته را بلل شوي دی

۶- داسلام او اروپايي دين تر منځ ډير توپير شته اروپايي دين عقل ته ازادي نه ورکوي دوحی دعلم او دانسان دعلم ترمنځ ډير توپير شته وحی انسان ته د خطرونو څخه محفوظه لار وربښي او کومه لاره چې انسان يې په خپل پوهه انتخابوي هغه دټکرونو او تضادونو لاره ده. هلته به نظام طبقاتي وي په يوه نه يوه شکل به ځينې به خلک داربابانو او دنورو غلامانو حالت لري.

۷- اسلام د مسلمانانو رابطه له علم غیب سره په وضاحت محدوده او مشخص کوي او ددې علم پر وړاندې د انسان موقف روښانه کوي خو ماده پرستان د گومان اوشک په سمندر کې غرق وي. اسلام انسان د خرافاتو څخه ازادوي او د مشاهدې لور ته یې مخ اړوي همدا سبب وه چې د اسلام په روښانه کې اسلامي علماؤ په ډیر کم وخت کې دنویو علومو بستونه کینودل. مسلمانان د انحطاط په دور کې بیا د خرافاتو لورته مخه وکړه په محکमतو یې اکتفاء ونه کړه د مشابهه نصوصو په تحلیل او تاء ویل یې شروع کړل.

۸- اسلام پر اسبابو او مسیاتو تاکید کوي او مسلمانان تشویقوي چې اسباب برابر او پر خدای توکل وکړي. د عمل معاملاتو عبادت او قیادت لپاره په اسلام کې علم شرط دی. اسلام مونږ هغه علم ته رابولي چې پر استدلال تکیا لري تقلید په اسلام کې علم نه بلل کیږي. وحی انسان ته هغه علم وربښي چی انسان یې تفکر او فلسفي ویني په وخت کې یې په حیرانتیا کې اچولي دي هغه لکه: له کومه راغلی ولې راغلی چیرته ځي.

اسلام عدالت دی

۱- ځینې وایي چې په اسلام کې عدالت نشته دا خبره صحیح نه ده اسلام پخپله ټول اجتماعي عدالت دی. عدل د اسلام عدالت دی د اسلام مقصد دی او همدې لپاره راغلی دی چې عدل قایم کړي. الحدید ۲۵

۲- د عدل د قایم لپاره ددې پرته بله لاره نشته چې اسلام نوم نشي کېدای. ۳- دانسان شخصیت دې ته اړتیا لري چې هغه ته دهغه دخوښې له مخې د شخصیت د پوره کیدو فرصت ورکړل شي که دانسان ازادي، سیاسي، عقیدوي او اقتصادي ازادي طلب کړل شي نو دهغه په دننه کې به انسانیت هسې فلج پاتې شي.

۴- انسان په اخرت کې د الله تعالیٰ په وړاندې ځواب ورکوونکی دی محصور او مجبور خلک دیو انسان په حیث خپل مسؤلیتونه سرته نشي رسولای ددغه ډول خلکو ډیر مسؤلیت دهغه په غاړه وي چې ددغه ډول نظام دچلولو مسؤل دي.

۵- څرگنده ده چې په ټولنه کې یو مسؤل د الله تعالیٰ څخه ویرودونکي مومن شخص په اخرت کې دالله تعالیٰ په وړاندې ددومره ستر بار دپورته کولو تصور هم نشي کولای چې هغه دې دنورو انسانانو د ازادي طلب کړې وي تر څو دهغوی غلط شخصیتونه اجتماعي نظام متضرر کړي.

اسلام تفاهم غواړی

۱- دوی وايي. که غواړی چې اسلام په ننی زمانه کې وپایې باید د نني انسانانو له نظر سره موافقت وکړئ، څومره چې و غواړی پرهغوی اثر وکړئ باید له هغو سره تطابق ولری.

او وايي، بنسټ پاله هڅه کوي چې له نورو (غرب) سره د مقابلي په میتود مطالعه وکړی د مقابلي منطق یې د مسلي بې طرفه څیړولو ته نه پریږدي. ایا مسلمانان کولای شي مسایل داسې تغیر کړي چې د بل گټه هم په کې وي؟

۲- موږ وایو. مسلمانان د مصلحتونو پسر تفاهم ته بلکل تیار دي ځکه چې اسلام ټول مصلحت دی. دا غرب دی چې تکبر کوي د قدرت له موضوع څخه له نورو امتیاز غواړي استعماري او استثماري حرص یې نه مریږي دا ځکه چې په اخرت عقیده نه لري د ژوند هدف یې مال قدرت او شهوت گرځولی دی. په دې مسایلو کې باید د ټول انسانیت گټې په نظر کې ونیول شي نه ددغه یا د هغه ابر قدرت.

۳- که معاصر تمدن د حق پلوي کولای شي نو ابر قدرتونه به یې د ویتو شرمونکی امتیاز نه ورکولای. موږ وایو. د اسلام دین د الله تعالیٰ له کامل علم څخه نشئ کړی دی که مسلمانان هر څومره ضعیفه هم شي خو دا حق دین میدان د طاغوت ته نه پریږدي، تل د باطل پر وړاندې گواښ وي.

۴- که موږ اسلامي او غیر اسلامي مسایل وڅیړو او سره پرتله یې کړو دا به ثابت شي چې اسلام پر حق دی د دې خبرې د ثبوت لپاره یو ښه مثال د احمد دیدات او ډاکټر ذاکر نایک مناظرې دي د غیرمسلمو مخالفو علماوو سره په سراسر نړۍ کې هیڅ یو غیر مسلمان عالم او ددې جرات نه شي کولای چې

پر اسلام نیوکه وکړي او یا د خپل د کفري مسلک څخه دفاع وکړي. دوی به د لیلې اتهومات واردوي خو ثبوت یې نه شي کولای.

۵- غرب د کلیسا سره ټکر وکړ او د بې دینۍ لاره یې غوره کړه موږ ورته وایو اسلام هغه تحریف شوی عیسویت نه دی راشی د اسلام سره تفاهم وکړی دا هم هغه اسلام دی چې اروپا یې د تاریکو دورو څخه د دیموکراسی عصر ته راویستل روغه او سازش د حق سره په کار نه دی نه د ناحقۍ سره. موږ وایو. حق حتماً له قدرت سره نه بلکې حق له منطق او واقعیت سره وي. د ساینس او تکنالوژۍ پرمختګ یو شی دی انسانی ریښتني ژوند بل شی دلته انساني اخلاق اجتماعي عدالت اخلاص په انساني نړۍ کې وحدت مینه او ورورولي ډیر ارزښت لري. اسلام په هر ډول شرایطو کې د عدالت تامین غواړي الله تعالی فرمایي:

ژباړه: دیتیم مال ته مه نږدې کیږئ مگر په ښه طریقه سره تر څو چې هغه خپل ځوانۍ ته ورسېږي دوعده پابندي وکړئ به له شکه چې دوعده په هکله به له تاسې څخه پوښتنې کیږي. همدغه دپوښتنې اصل دی چې دمسلمان لاره دغیر مسلمان څخه جلا کوي.

۱- دا یوازې یو اخلاقي هدایت نه دی دیتیمانو دحقوقو دساتنې لپاره بلکې په اسلام کې انتظامي او قانوني تدبیرونه نیول شويدي. اسلام دژوند په هر ډول شرایطو کې دعدالت تامین غواړي.

۲- اسلامي حکومت او ټولنه دخپلو ټولو هغو خلکو دحقوقو ساتنه کوي څوک چې پخپله ساتنه نشي کولای پیغمبر(ص) فرمایي (انا ولی من لا ولی له) ژباړه: زه دهغه سرپرست یم چې سرپرست نه لري.

۳- په وعده وفا کول یوازې دانفرادي اخلاقو حکم نه دی بلکې هغه وخت چې اسلامي حکومت قایم شي نو دا دټول ولس د کورني او بهرني سیاست بنسټ دی دننۍ نړۍ دوه رنگه منافقانو سیاست چې تنها تر گټو پورې ارتباط لري د اسلام له نظره مردار دی.

په اسلام کې عدالت صلح او امنیت د ټولو لپاره دی یو د هغو مسایلو څخه چې اسلام دهغه خیر او مصلحت لپاره را دعوت کوي اقامه عدالت ده د ټولو خلکو لپاره بې غیر له استثنا څخه درسولانو او کتابونو راتگ یو اساسي مقصد دا وه چې خلک به په ټولنه کې عدالت پلې کړي.

یو وخت څو نفرو مسلمانانو غلا کړې وه خو هغوی غوښتل چې یو یهودي متهم کړي حضرت محمد (ص) په دې فکر کې شو چې مسلمانان پر حق دي او غوښتل یې چې دمسلمانانو طرفداري وکړي دسورت النساء د ۱۰۵ څه تر ۱۰۷ پورې آیاتونه نازل شول الله تعالی پیغمبر (ص) ته وفرمایل.

ژباړه: ما قرانکریم پر تا د حق پر بنیاد نازل کړی دی تر څو دهغه مطابق دخلکو په منځ کې قضاوت وکړئ دخاینینو څخه دفاع مه کوه دالله څخه عفو وخواړه.

دعدالت پلی کول یوه فریضه ده ددوستۍ او دښمنۍ له روابطو څخه پورته چې په باره کې هیڅ ډول سستي باید ونشي داسلام په لومړۍ کې عدالت عملاً پلې شو.

۲- اسلام نړیواله صلح خواړي. دجهاد دفریضې دظلم فساد او بې امنۍ دلمنځه وړلو لپاره ده اسلام هیڅ چاسره جنگ کول نه خواړي کوم چې ظلم نه کوي فساد نه خپروي او انسانان په غلامۍ نه نیسي او دمسلمانانو سره جنگ کول نه خواړي.

دمصر د والي (عمروبن خطاب رض) زوی یو عیسوي په ناحقه په شلاقو وهلی وه هغه حضرت عمر(رض) ته عارض شوه خلیفه والي او د هغه زوی یې راوغوښتل ورته یې وویل ای عمرو له څه وخت نه تا دا خلک په غلامۍ نیولي دي حال دا چې هغوی دمور څخه ازاد پیدا شوي دي خلیفه دعیسوي زوی ته وویل چې همغومره والي ووهه ده ولې دخپل زوی په اړه عدالت نه پلې کاوه دعیسوي زوی وویل نه دا نه وهم زوی یې وهم همغه وه چې د والي زوی یې همغومره وواهه.

د حضرت عمر (ض) دغه خبره په نني عصر کې د يوې مقدمې يا گيلې په توگه د بشر د حقوقو په پيمانو او د پرمختللو هيوادو په قوانينو کې کارول کيږي.

اسلام بيلوالي نه مني

اسلام د الله تعالی کامل او پوره دين او د ټولو اديانو بشپړونکی دی. الله تعالی د اسلام دين د وروستي دين په توگه د شريعت لپاره غوره کړی دی. هر څوک چې د اسلام پرته بل دين قبلوي هيڅکله به ونه منل شي. لکه څرنگه چې الله تعالی د قرانکریم په ال عمران سورت کې فرمايي (ان الدين عند الله الاسلام) ال عمران ۱۹

ژباړه: د الله تعالی په وړاندې دين همدا اسلام دی. په بل ايت کې الله تعالی فرمايي (ومن يتبع غير الاسلام دينا فلن يقبل منه وهو في الآخرة من الخاسرين) ال عمران ۸۵

ژباړه: له اسلامه پرته چې هر څوک کوم بل دين طلب کړي هيڅکله به له دوی څخه قبول نه شي او په اخرت کې به هغه ناکام او زیانمن وي. اسلام داسې دين دی چې ثابت او ښکاره بنسټونه او قواعد لري بايد په کامله او بشپړه توگه عملي شي ټولې لارښوونې او احکام يې ومنل شي په ټولنه کې تطبيق شي مثبتې او گټورې پايلې يې ښکاره شي هيڅ څوک حق نه لري چې اسلام تجزيه کړي يا په بله وينا يو حکم يې ومني او بل يې پرېږدي. الله تعالی فرمايي: (يا ايها الذين آمنوا ادخلوا في السلم كافة) بقره ۲۰۸

ژباړه: ای مومناو تاسې په بشپړه توگه په اسلام کې داخل شي. او په بل ايت کې الله تعالی دهغو کسانو مزهت او بدي بيانوي څوک چې ځينې احکام قبلوي او د ځينو نورو له مننې سر غرونه کوي او داسې فرمايي. (افتؤمنون ببعض الكتاب وتكفرون ببعض فما جزاء من يفعل ذلك منكم الا خزي في الحياة الدنيا ويوم القيمة يردون الى اشد العذاب) بقره ۵۸

ژباړه: آیا تاسې ځينې کتاب مني اوله ځينو نورو څخه بيا انکار کوي نو دهغو خلکو جزا چې همدارنگه کارونه کوي پرته له دې بل څه نه ده چې په

دنياوي ژوند کې به له رسوايي سره مخ وي او د قيامت په ورځ به دخورا سخت عذاب په لور وروستل شي.

اسلام عقیده او شریعت قانون دی

۱- دوی وايي. ټولنه په دې سيکولر کيږي چې د خلکو دنيوي وسوسې پر ديني وسوسو غلبه وکړي او ماديات د ژوند هدف وگرځي. اسلامي بنسټ پالي د خلکو دنيوي وسوسې راپاروي او خلک عملاً د سيکولريزم لور ته بيايي.

۲- موږ وايو. که حقيقت داسې وي بيا خو اسلامي بنسټ پالنه ستاسې د مقصد لپاره خدمت کوي نو تاسې ولې ورسره مخالفت کوي؟ اسلام هم عقیده ده او هم قانون دا ۲ برخې سره نه جلا کيدونکي دي. دنيا وسيله ده او اخرت هدف چې يو له بل سره يې جلا کول ممکن نه دي. کله چې اخرت هدف وگرځي بيا نو په انسان کې دنيوي وسوسې د اعتدال حالت ته راځي او د دې سبب نه گرځي چې اخرت دې ورباندې خراب کړي.

۳- موږ څو ځلي دا ويلي دي چې په ځمکه کې د انسان حيثيت د الله تعالی د خليفه په توگه دی هغه داچې ځمکه آبادوي الهی عدالت او قانون په کې پلې کوي ترڅو انسانان د الله تعالی د مادي او معنوي نعمتونو څخه په کامله توگه برخمن شي او ځمکه د شر او فساد څخه پاک شي.

۴- که دين يوازې يو څو عبادات وای په قرانکريم او احاديثو کې به د ژوند هر اړخ لپاره احکام او ارشادات نه وای. دا چې ځينې انسانان دا ټول احکام نفې کوي د ا دلجابت او حماقت څخه بل څه نه دی. الله تعالی هيڅوک د خپل دين په منلو نه دي مجبور کړي د دين منل او نه منل د هر انسان تر اختيار پورې ارتباط لري. څوک چې د الهی دين يو حکم هم ونه مني هغه د دين له دابري څخه خارج شو.

۵- دوی غواړي چې دين تجزيه کړي خو د دوی دا کار بې گټه دی. دوی په دې خبرو د دين څخه نسبتاً با خبره خلک نه شي غولولای بلکې د دوی هدف او تارگيت هغه تعليم يافته ځوانان دي چې له خپل دين څخه بلکل نا خبره وي. دوی غواړي زموږ ځوانانو ته اسلام د تحريف شوي عيسويت په

چشمې کې در وپیژنې الحمدالله زموږ تعلیم یافته ځوانان ورځ تر بلې د خپل دین په حقیقت باندې پوهیږي. موږ له خپلو تعلیم یافته ځوانانو څخه دا هیله لرو چې د ډیر لږ وخت دې د خپل دین مطالعې لپاره ورکړي د دین حقیقت دې د عصر د منل شویو علماوو په کتابونو کې زده کړي دا به ډېر لوی ظلم او ناپوهي وي چې د اسلام داسې ښکلې دین ددښمنانو په غولونکو خبرو باندې پریرېږي.

هغه کارونه چې اسلام پرې ولاړ دی

هغه کارونه چې اسلام پرې ولاړ دی اوداسلام ارکان پنځه دي موږ باید دا خپل اعمال په دغو پنځو تگلارو په درلودو سره کلک کړو. په دې زمانه کې چې ددیني احکامو په اړه د خلکو سستی څومره زیاته شوې ده هر چاته معلومیږي تر دې چې تر ایمان وروسته تر ټولو مهم عبادت لمونځ دی دقیامت په ورځ به هم تر ټولو وړاندې دلمانځه پوښتنه کیږي.

د دغه مهم عبادت په اړه همداراز داسلام دنورو ارکانو زکات حج او رمضان په هکله له ناغیږۍ او سستی څخه کار اخستل کیږي. په داسې حال کې چې پکار خو داده چې په دې اړه له هرډول سستی په کلکه ځانونه وژغورو.

په کومو پنځه شیانو چې اسلام ولاړ دی هغه دادي. (وعن ابن عمر (ض) قال قال رسول الله (ص) بنی الاسلام علی خمس. شهادة ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله واقام الصلاة وایتاء الزکات وحج البيت وصوم رمضان) متفق علیه

ژباړه: له عبدالله بن عمر (ض) څخه روایت دی چې رسول الله (ص) وفرمایل: اسلام پر پنځوو شیانو جوړ شوی دی

۱- ترټولو لومړې ددې خبرې شاهدي ورکول چې له الله تعالی پرته بل څوک دعبادت وړنشته او محمد (ص) د الله تعالی رسول دی

۲- دلمانځه قایمول

۳- ذکوة ورکول

۴- حج کول

۵- او درمضان روژی نیول. (بخاري او مسلم) په دې حدیث شریف کې داسلام تگلارو او دهغو سترو شیانو یادونه شوې چې اسلام پرې ولاړ دی. له دې پرته نور دین ددې بناء او تعمیر مکملات دي او معلومه خبره ده چې په تعمیر کې ژوند هغه وخت یا استوگنه ښه خوند کوي همدا راز تعمیر ښایسته وي او انسان پکې ډیر خوشحاله وي ځکه چې پوره وي. همدا راز هم دې کله چې یې څوک دغه پنځه ارکان او بناوې عملي کړي نو اسلام موجود شو. نو داسلام تعمیر به هغه وخت هغه چا بشپړ کړی وي کله چې یې په ټول اسلام عمل کړی وي.

رسول الله (ص) په دې مبارک حدیث کې داسلام تشبیه دیوې خیمې سره کړی ده چې په پنځو ستونو ولاړه دی دشهدات کلمه دخیمې منځني ستنې په شان ده له هغه پرته خیمه دریدلای نشي. څلور ارکان یې دخیمې دهغو څلورو ستونو په شان دي چې دخیمې په څلورو خواو کې ولاړ وي. که منځني ستنه نه وي نو خیمه نشي دریدلای خو که دا شتون ولري او دڅلورو خواو له ستونو څخه کوم یو نه وي نو خیمه به غورزیدلې یا کره وي.

له حدیث شریف څخه یو دا خبره ښکاري چې له ایمان پرته عبادت معتبر نه دی. بله دا خبره دا معلومیږي چې دلمانځه له اداء کولو دزکوة له ورکولو او دحج له اداء کول (څوک چې یې وس ولري) او درمضان دروژې له نیولو پرته څوک پوره مسلمان نشي جوړیدلای. ددې حدیث شریف څخه مطلب دا نه دی چې فرایض په دې پنځو کې حاضر دي له دې پرته نور بل نشته بلکې له دې پرته نور هم شته. نو په دې اړه باید له هر ډول سستي او نا غیږي څخه ځان وژغورل شي تر څو داسلام پنځه اساسي خبرې عملي شي.

اسلام په ظاهر او باطن کې بیلایل منل

او دا دعوه هم انسان دایمان له کړۍ څخه اوباسي چې قرانکریم او سنت دوه اړخونه لري چې یو یې ظاهر او بل یې باطن دی او یو دبل برعکس دي. الله تعالی فرمایي (انا انزلنه قراناً عربياً لعلکم تعقلوان)

ژباړه: مونږ قران په تحيق سره اسان کړيدی ايا څوک شته چې عبرت حاصل کړي. او په بل ځای کې فرمايي (ولقد يسرنا القرآن للذکر فهل مذکر) ژباړه: او مونږ دا قران د شريعت يو اسانه ذريعه وگرځوله نو ايا څوک شته نصيحت قبلوونکې. (وهذا لسان عربي مبين)

ژباړه: او دا څرگنده او روښانه عربي ژبه ده. د عربي ژبې دا ځانگړنه ده چې دخپلو قواعدو او مفرداتو په اعتبار سره ډيره مشهوره ده او هر هغه څوک چې د قران کریم او حديث شريف پوهه لاسته راوړي نو هغه به د عربي ژبې د همغو قواعدو په ذريعه لاسته راوړي او هغه څوک چې له دې پرته د قران کریم سنت تشریح او توضیح کول غواړي نو هغه به له قران کریم او سنت څخه پرته به بل څه ته متوجه کيږي او د قران کریم او سنت له کړۍ څخه وځي.

د اسلام په وړاندې د دښمنانو ناسم او بی انصافه قضاوت

د مسیحي نړۍ د ساینس او مذهب تر منځ د اوږدې جگړې او کشمکش د ترڅو خاطر و څخه تجربه د اسلام دښمنانو د اسلام سپیڅلي دین هم د پاپانو په واکنۍ قیاس کړ. ولې د دوی دا قیاس سر تر پایه غلط او نا انډوله و.

ځکه یو خوا مسیحي دین منسوخ او بل خوا تحریف شوی و. چې د انجیل ټوټه ټوټه کیدل یې هم ښکاره ثبوت دی او مونږ ته یې تحریف په نقل سره ثابت دی (افتطمعون ان یومنوا لکم و قد کان فریق منهم یسمعون کلام الله ثم یحرفونه من بعد ما عقلوه و هم یعلمون) بقره ۷۵

ژباړه: ایا تاسو تمه کوۍ (ای مسلمانانو) چې دوی به ایمان راوړي (ستاسو په وینا) بې شکه چې یو ډله (پخوا د بني اسرائيلو) چې اوریدو به یې د الله تعالی کلام او بیا به یې اړولو (مخ) وروسته د پوهیدو هغه کلام لره. سره د دې چې دوی (د دې کار په ناروا) ښه پوهیدلو.

او نه د پاپانو واکمني په کومه دیني بڼه لرله او نه خو د مسیحيانو د تثلیث عقیده او هم دا چې (نعوذبالله) حضرت عسی (ع) د خدای زوی دی هیڅ عقل نه شي منلای. بل خوا په دې هکله خپله مسیحیانو په ډاگیزه توگه اعتراف هم د یادولو وړ دی چې د برتانیې مشهور تاریخ لیکونکی ویلز وایي.

اروپا هیڅکله د حضرت عسی (ع) دین و نه پیژندلو هغه چې د خدای (ج) لخوا نازل شوی دی.

نی مسیحیت د پولس لخوا جوړ شوی دی او هغه دین نه دی کوم چې په حضرت عسی (ع) نازل شوی و.

د اسلام دښمنان په دې باور دي چې که چیرې په دې خاورینه کره کې د اسلام رښتینی نظام پیاده شي نو د دوی استبداد واکمني حتماً د پښو لویږي او بیا به یې حیثیت او اعتبار له منځه ولاړ شي او گټې به یې د زوال د خطر سره مخ شي نو ځکه د دین او سیاست تر منځ د بیلوالي غږ د یوې وسیلې په توګه پورته کوي تر څو دوی مسلمانان کمزوري کړي او بیا اسلام عملاً د سیاست له ډګر څخه وباسي او له منځه یوسي. په دې هکله د کلاډ ستون هغه تاریخي خبره هیڅکله د هیریدو وړ نه دی چې د انگلستان د پارلمان په وړاندې یې کوي.

نوموړي د پارلمان خلکو ته مخامخ کيږي په لاس کې یې قرانکریم و او ویې ویل تر څو د مسلمانانو په سیمو کې دا کتاب موجود وي نو زمونږ پښې به دلته هم ټینګي نه شي.

د دین او سیاست د یووالي په هکله حقیقت روښانه دی د اسلام دښمنان په دې ښه پوهیږي چې ټول اسماني دینونه د الله تعالی لخوا اصلاً د افرادو او ټولنو د اصلاح په خاطر راغلي دي او دین په خپله پراخه داېره کې د هرڅه لپاره ځانګړي مقررات او قوانین لري.

د اسلام دښمن څوک دی

لویدیځ تل له اسلامي نړۍ سره دوستي نارې وهي خوګورو چې په څرنگه دوستانه توګه پرې تیری کوي نسلونه وژني هیوادونه تر ښکیلاک لاندې راوړي او پانګې لوټوي..... دا هغه پوره حقیقت دي چې دتاریخ په پاڼو دصلیبي جګړو اروپایي تیریو کمونستي ښکیلاک ..... او اوس دامریکایي استعمار په ښه ثبت کړی دی. هغه څه چې واضح دي دا چې زمونږ تاریخي دښمن یوه شیبه هم داسلام او مسلمانانو دلمنځه وړلو له فکر نه هم ندي بې پروا شوي

او د اديانو، سياسي، مكاتبو، هيوادونو نژادونو..... له بيلتون سره سره بيا هم ټول داسلام په وړاندې په گډ مورچل كې ولاړ دي. په لاندې كړښو كې له اسلام سره دهغوى د دشمني لاملونه او لارې چارې دهغوى دشرانو، سياسي تمدارانو او مفكرينو له خولې په لنډ ډول بيا نيرې.

لومړې ديني انگيزه جورج ډبليو بوش پرافغانستان دصليبي جگړو ادامه وبلله.

ايوجين اورستو دامريكا دبهرنيو چارو دوزير معاون وايي. زمونږ او دعربو ترمنځ كړكچ د دو اسلامي او مسيحي تمدونونو جگړه ده او يوه نيمه پيرى كيرې چې اسلامي تمدن دمشيحت په وړاندې په گونډو شوى.

جنرال غورو د دمشق له نيولو وروسته دصلاح الدين ايوبي قبر د خپلو ناپاكو پښو په لغتو وواهه او وي ويل: اى صلاح الدينه مونږ بيرته راغلو. په ۱۹۷۶ز كال كې داسرايلو غاصبو پوځونو بيت المقدس ته دننوتلو پر مهال او دا اشعار يې زمزمه كولو نن دخيبر په غچ كې محمد مړ شو او تر شا يې انجونى پريښودې.

دويم: دلويديځ دغوښتلو په وړاندې فولادي ديوال:

دهغوى خپلو موخو ته درسيدو په لار كې يواځينى خنډ اسلام بولي. لور حسن براون: د اروپايي ښكېلاك په وړاندې يواځينى ديوال اسلام دى. دانگلستان پخواني صدر اعظم گلاستون وايي: تر هغه چې قران دمسلمانانو په لاس كې وي نو هيڅ كله به اروپا پرې بريالې نه شي.

په الجزاير كې فرانسوي قومندان ويلي وو تر هغه چې دا الجزايريان قران لولي او په عربي خبرې كوي نو مونږ هيڅ كله پرې نشو بريالي كېداى. ځكه نو اړينه ده چې قران يې له زړونو او عربي يې له ژبو څخه لرى كړو.

دريم يواځينى دشمن: شنون الدويه مجله - لندن ۱۹۹۰كال جنوري. لويديځ تل اسلام ته دخپل نوي دشمن په سترگه گوري ځكه دا دين زمونږ دتكنالوژى دپرمختگ سره سره بيا هم د لويديځ په مقابل كې لكه سپر ولاړ دى. نن اسلام

له سل کاله وړاندې څخه ډیر پیاوړی دی او اسلامي تمدن دلویدیځ والو په وړاندې یوازینی گواښ دی.

فانسوي فوکو یاما په ۲۰۰۱ کې وویل زمونږ ستونزه یوازې له سیاسي اسلام او بنسټ پالو ډلو سره نه ده بلکې اصلي ستونزه داده چې په وروستیو کلونو کې اسلام د ډیموکراسۍ پر وړاندې په متعارض قوت اوښتی.

البرمشادور وایي څوک پوهیږي؟ کیدای شي مسلمانان ټوله نړی یو ځل بیا تر واک لاندې راولي. زه فالبین نه یم خو بې شمیره کرښې دانبي چې دا کار شونی دی هغه مهال به بیا اتم ... دهغوی مخه نشي نیولای.

اشعیا بومان وایي. لودیځ باید له اسلام څخه وویریږي. ځکه چې کومه ورځ دې دین له مکې څخه سر راپورته کړی تر اوسه یې لارویان کم شوي نه دي بلکې ورځ تر بلې په زیاتیدو دي.

او بله دا چې جهاد داسلام له ارکانو څخه دی. په ۱۹۵۲ کال د فرانسې د بهرنیو چارو وزارت یو مقام وویل. هغه حقیقي گواښ چې مونږ ته متوجه دی او په سخته موتهډیو وي اسلام دی. له دې امله چې مسلمانان ځان ته له لودیځ څخه نړی لري نو ځکه دوی خپل اصیل تمدن لري او که چیرې وسایل په لاس ورشي نو له خپل بډایه تمدن سره به پر نړی او دلویدیځوال تمدن نښې به لمنځه یوسي.

وايي اسلام له منځه یوسي

د پورتنیو دلایلو په رڼا کې لودیځ له اسلام اود مسلمانانو لمنځه وړل دځان لپاره یواځینی غوره انتخاب گڼي. فرانسوي متشرق کیمون وایي. زه په دې باور یم چې باید دمسلمانانو پنځمه برخه له منځه یوسو اوپاتې نور یې په درنو کارونو وگومارو. همدارنگه کعبه او دمحمد قبر باید ړنگ شي او دمحمد جسد په موزیم کې گڼبندل شي. دکفارو لخوا داسلام دلمنځه وړلو لارې چارې ۱- دمسلمانانو نسل وژنه تاریخ گواه دی چې لودیځ تل په بیلابیلو څیرو لکه صلیبي لښکرې، کمونیزم، صهیونیزم، فرانسوي، ایتالیایي او بریتانوي

بنکيلاک.... او اوس امريکايي خونړي استعمار... په اسلامي هيوادونو کې په سترو نسل وژنو لاس پورې کړي او ميلونه مسلمانان يې شهيدان کړل.

۲- داسلامي حکومت له منځه وړل داسلامي خلافت له سقوط او د ترکيې له اشغال وروسته بریتانیا ددغه هيواد دخپلواکې لپاره لاندې شرطونه کېښودل
۱- د اسلامي خلافت معافي اعلانول.

۲- د خلافت دبیا راژوندي کولو په موخه د دټولو موخو زینتونه له منځه وړل.

۳- له اسلام سره د ترکيې اړیکې شلول.

۴- داسلامي شریعت پر ځای دوضعي قانون نافذول . کله چې د انگلستان پارلمان خپل پوځونه له ترکيې نه په وتلو کې کړل نو دکورنیو چارو وزیر يې وویل مونږ ترکیه داسې لمنځه ویوړه چې هیڅ کله بیا په پښو نشي دریدلای ځکه مونږ دهغې قوت چې په دوو توکو اسلام او خلافت کې وو مونږ له منځه ویوړ همدا وه چې دپارلمان ټولو غړو يې لاسونه وپړکول.

۳- د قرانکریم له منځه وړل او داسلام سپکاوی دناکلي تبشیري وایي. مونږ باید قران چې داسلام ستره وسله ده. بیرته داسلام پر ضد وکاروو تر څو وکولای شوپه پوره ډول دا دین لمنځه یوسو.

۴- د مسلمان اخلاق فاسدول. حموځیل زویمر دتشیري سازمانونو مشر خپل افرادو ته وایي. په اسلامي هيوادونو کې ستاسو دنده له اسلام څخه دمسلمانانو لری کول دي تر څو داسې مخلوق ترې جوړ شي چې له الله او اخلاقو يې اړیکې شلیدلې وي.

۵- د ښوونې او روزنې نظام بې دینه کول. The muslim world مجله لیکي لويديځ هڅه کوي چې داسلامي هيوادونودزدکروموسسی

له کاره وغورځوي او داسلام او لويديځ په نامه سازمان جوړکړي تر څو په مهارت سره داسلامي هيوادونو دزدکرو نصاب په ځانگړې توگه دتاریخ مضمون په څرگنده اويا ضمني توگه داخلاقې اصولو په هکله څه حکم بیان کړی دوی غواړي جوماتونه تر خپلې ولکې لاندې راولي تر څوهلته داسې درځونه

ورنکړل شي چې له امريکا او لويديځ سره دخلکو کينه راوپارول شي. تاکلي وايي. بايد په اسلامي هيوادونو کې لويديځوال غير ديني ښوونځي رواج کړي ځکه په دې ښوونځيو کې له زده کړې وروسته د ډيرو مسلمانانو عقايد او التزام کمزوري شوي دي. زويمر وايي. که چيرې مسلمانان له عيسوي ښوونځيو سره کرکه ولري نو لازمه ده چې غير ديني ښوونځي ورته جوړشي ځکه د همدې ښوونځيو په مرسته مونږ په زده کونکو کې اسلامي روحيه کمزوری کولای شو. ۶- د مسلمانانو يووالی له منځه وړل. ددې موخې لپاره نشنليزم د اسلامي هيوادونو ویش اود ژبې، قوم، نژاد او سمت .... په نامه دمسلمانانو له خپل منځي جگړو څخه کار اخلي.

سيمون وايي. اسلامي يووالی دټولو مسلمانانو هيلې سره يو ځای کوي او هغوی داروپايي ښکيلاک له منگولو ژغوري نو ځکه بايد دهغوی له يووالي څخه په کلکه مخنيوی وشي.

لورانس براون وايي. بايد مسلمانان او عرب په اختلاف کې وساتل شي تر څو قوت لاسته رانه وړي په ۱۹۰۷ کال کې اروپا په يو مياشتني کنفرانس کې له ډيرو بحثونو او مناقشې وروسته مسلمانان دځان لپاره تر ټولو ستر گواښ وباله او هوډ يې وکړ چې دمنځني ختيځ دهيوادونو له يو کيدو څخه به په کلکه مخنيوی کوي. بلاخره يې پريکړه وکړه چې دسویز کانال ختيځ ته يو پردی او دمسلمانانو دښمن قوم راوولي تر څو عرب د تل لپار تیت پاتې شي هماغه وو چې دعربو په زړه کې يې صهيونستي هيواد ډبره کيښوده.

۷- اسلام ناوړه څيره معرفي کول. درسنيو، کتابونو، کنفرانسونو او نورو وسايلو له لاری هڅه کوي چې اسلام ناسم انځور وړاندې کړي ترڅو له يوې خوا مسلمانان دخپل دين په هکله په شک کې واچوي او له بل لوري دنورو دمسلمانيدو مخه ونيسي.

۸- په اسلامي نړۍ کې دسياسي دکتاريو را منځته کول. امريکايي متشرق سمت وايي. که چيرې مسلمانانو ته په خپلو هيوادونو کې ازادي ورکړل شي

نو يقيناً چې هلته اسلام بريالې كيږي. ځكه نو يوازې د دكتاريو له لارې كولاى شو مسلمان ملتونه له خپل دين څخه لرى وساتو.

۹- مسلمانان له صنعتي قوت څخه لرى ساتل. دفرانسې د بهرنيو چارو وزارت لوړ پوړي چارواكي وايي. مونږ بايد مسلمانانو ته ټول هغه شيان وركړو چې غواړي يې. ترڅو يې له زړونو څخه دتوليد هيله لرى كړو كه چيرې دوى له فني او صنعتي كمزوريو له پنځو څخه خلاص شو نو بې له شكه به له لويديځ څخه دبادارۍ تاج واخلي.

۱۰- د مسلمانانو دريښتینو مشرانو د واک ته رسيدو څخه مخنيوى. مستشرق موننگوري وات وايي. كه چيرې مسلمانان وړ لارښود بيا ومومي نو كيداى شي يو ځل بيا نړۍ ته دستر سياسي ځواك په توگه وځليږي. حب وايي. اسلامي خوځښتونه په ويرونكې چټكتيا رشد كوي دوى يوازې دقيادت كمښت لري. همدومره كمه ده چې يوبل صلاح الدين ايوبي را پيدا شي.

داسرايلو پخوانى صدراعظم بن گورن وايي. هغه څه چې زه ترينه ډېر ويريرم دا چې په عربي نړۍ كې كوم بل پيغمبر راپيدا نشي.

۱۱- دښځو بې لارې كول دجنسي انحرافاتو خپرول. يوفرماسوني وايي. مونږ بايد ښځې په منگولو كې راولو كله چې ښځه زنا ته چمتو شي نو د دين پياوړې لښكر له منځه وړي د شرابو پياله او ښكلې نجلې دمسلمانانو دमतولو لپاره له زرگونو توپخانو ډير اغيزمن دي. ۱۲- دمسيحت خپرول. دې موخې ته د رسيدو لپاره ۱۲۰۸۸ مسلكي مؤسيسې د نيشيريانو د روزنې ۹۹۲۰۰ پوهنځي ۴۲۰۸۵۰ مبشرين، ۴۴۰۰۰ مجلې، ۲۲۴۰ تلويزوني چينلونه، ۱۰۶۷۳ مکتبونه، ۶۸۰ داراليتامونه او ۱۰۰۵۰ اروغتونونه په اسلامي هيوادونو كې فعاليت كوي همداراز په ۱۹۹۱ كال پورې ۵۳ ميلونه نسخې او انجيلونه په اسلامي نړۍ كې ويشل شوي دي.

۱۳- دنوي اسلام رامنځته كول (منځ لارې اسلام) منځلارې يا سازشكار اسلام. هغه اسلام دى چې دغرب او امريكا له ارزښتونو او اصولو سره اړخ ولگوي او

دهغوی له واکمنۍ سره جوړ جاړې وکړي دوی دا ډول اسلام دمعیار په توگه منلی او هڅه کوي چې په ټولو اسلامي هیوادونو کې یې پلې کړي. دانگلستان لومړي وزیر په ۲۰۰۱ کال د ستمبر په میاشت کې د اسلامي هیوادونو له واکمنانو وغوښتل چې د منځلاري اسلام په پلې کولو کې پوره هڅه وکړي. همداراز د امریکا د بهرنیو چارو پخواني وزیر کولن پاول د کنستا ایالت په لوفسویل پوهنتون کې دیوی وینا په ترڅ کې وویل مونږ غواړو د اسلامي نړۍ کلتوري سیاسي او عقیدوي ماهیت دخپل فکر او عقیدې په بنسټ واړوو. دلویدیځ له خوا په اسلامي ټولنو کې جگړه. په اسلامي ټولنو کې په مختلفو نومونو او دمختلفو اړخونو په وړاندې جگړه پیل شوی ده. دبیلگې په توگه.

- ۱ داسلامي شریعت په وړاندې ..... سیکولرزم
- ۲ داسلامي نظام په وړاندې ..... ډیموکراسي
- ۳ داسلامي اخلاقو په وړاندې ..... لیسرالیزم
- ۴ داسلامي اخوت په وړاندې ..... نشنلیزم
- ۵ داسلامي اقتصاد په وړاندې ..... ازاد بازار
- ۶ د حساس ختیځ په وړاندې ..... ویسټرنایزیشن

د ظلم دمخنیوي لپاره د جهاد اجازه

قال لله تعالى (اذن للذين يقاتلون بانهم ظلموا وان الله على نصرهم لقدير) الذين اخرجوا من ديارهم بغير حق الا ان يقولوا ربنا الله ولولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لهدمت صوامع وبيع و صلوات و مساجد يذكر فيها اسم الله كثيرا ولينصرن الله من ينصره ان الله لقوي عزيز الذين ان مكنهم في الارض اقاموا الصلاة و اتوا الزكاة و امروا بالمعروف و نهوا عن المنكر والله عاقبة الامور) الحج: ۳۹ ۴۱

ژباړه: هغو کسانو ته د جهاد اجازه ورکړل شوه (چې دهغوی پر خلاف په تیري او جگړه لاس پورې کيږي) ځکه هغوی مظلومان دي او الله(ج) په يقيني ډول دهغو د ملاتړ وس او توان لري. دا هغه کسان دي چې له خپلو کورونو څخه

په ناحقه وايستل شول، يوازې په دې جرم، چې هغوی وايي زمونږ رب الله تعالى دی. که الله تعالى خلک يو د بل په واسطه دفعه نه کړي او مخه يې ونه نيسي، نو دراهبانو، خانقاوې، دعيسويانو کليساگانې، او يهوديانو دعبادت خايونه او چې په هغو کې دالله تعالى نوم ډير زيات اخستل کيږي، دا ټول به نړول شوي وای. الله تعالى به هر ورو د هغو کسانو ملاتړ وي څوک چې دهغه د دين ملاتړ وي، الله تعالى ډير زورور او برلاسي دی.

په اسلام کې دجهاد مشروعيت مفسيرينو ذکر شوي اياتونه هغه لومړني اياتونه دي چې دجهاد مشروعيت او روا والي په اړه نازل شوي دي. کله چې داسلام پيغمبر په مکه کې وه، مشرکانو دمسلمانانو کوچنی ډله ډيره خوروله، د رسول الله (ص) ياران او ملگري به وهل شوي او ټپي شوي د ده حضور ته راتلل او خپل مظلوميت به يې د الله رسول ته وړاندې کاوه، خو رسول الله (ص) به دوی ته ويل: دصبر او زغم نه کار واخلي ځکه چې زه په جنگ نه يم مامور شوی، تر دې چې رسول الله (ص) هجرت وکړ او دغه ايات نازل شو.

د جهاد پایله

عبادة بن الصامت (رض) وايي. چې د اسلام ستر پيغمبر رسول الله (ص) وويل. د الله په لاره کې جهاد وکړئ ځکه دا دجنت د دروازو څخه يوه داسې دروازه ده چې غمونه او اندېښنې پرې له منځه وړل کيږي. د جهاد اغيز د غمونو او اندېښنو په لمنځه وړلو کې په وجدان سره معلوميدلای شي ځکه کله چې باطل پر نفس يرغل وکړي نو په رنځونو او غمونو اخته له وېرې او ترخې سره لاس او گريوان شي او کله چې جهاد ته ملا وتړي نو په هغه کې خوشحالي او خواکمني راپيدا شي اندېښنې او غمونه يې له منځه ولاړ شي.

الله تعالى وايي. (قاتلوهم يعذبهم الله بايديکم و يخزهم و ينصرکم عليهم ويشف صدور قوم مومنينَ و يذهب غيظ قلوبهم ويتوب الله على من يشاء والله عليم حكيم)

ژباړه: له هغوی سره و جنگیږئ، الله تعالی به ستاسې په لاسونو هغوی ته سزا ورکړي او هغوی به ذلیل او خوار کړي او د هغوی په مقابل کې به ستاسې مرسته وکړي او د ډېرو مومنانو زړونه به یخ کړي. او د هغوې د زړونو تاو به ایسته کړي او چاته یې چې خوښه شي د توبې توفیق به هم ورکړي. الله تعالی پر هر څه پوهیدونکی حکمت ولا دی.

د جهاد رول د غمونو او اندېښنو په لمنځه وړلو کې بیخي پیاوړي دی. ایمان څه شی دی حضرت ابو امامه فرمایي. چې یو کس له رسول الله (ص) څخه پوښتنه وکړه چې ایمان څه شی دی نښه یې څه ده؟ نو رسول الله (ص) ورته وفرمایل (اذ اسرتک حسنتک وساءتک فایئ مؤمن) رواه احمد ژباړه: کله چې ستا نیکی تا خوشحاله کړي او ستا بدې (گناه) تاته بد ښکاره شي پرې غمجن شوې نو ته مؤمن یې.

د ایمان تعریف

الف: ایمان په لغت کې یقین باور تصدیق آمن ډاډ اطمینان او اعتماد ته ویل کیږي.

ب: د ایمان اصطلاحي او شرعي تعریف (الایمان هو اقراربالسان وتصدیق بالقلب وعمل بالارکان)

ژباړه: ایمان په ژبه اقرارکول (د کلیمي طیبې) او په ژبه کې د الله تعالی په یووالي یقین لرل او په غږو او اندامونو باندې عمل کولو ته ویل کیږي.

ایمان په ژبه پورې هم اړه لري. لکه د قرانکریم تلاوت اذکار استغفار دعا غوښتل امر بالمعروف او نهی عن المنکر کول.

دوهم تعریف: (الایمان عبارة عن جميع الطاعات الظاهرة ولباطنة) ژباړه: ایمان د ټولو ښکاره او پټو اطاعتونو څخه عبارت دی (ښکاره اعمال لکه لمونځ او عام عبادات او باطني اعمال لکه د الله تعالی سره مینه او د هغه څخه ویره کول.)

دریم تعریف: امام احمد بن حنبل (رح) کړی دی فرمایي (الایمان هو عقدالقلب والتزام طاعة)

ژباړه: ايمان د زړه تړاو او په هر حال کې د الله تعالى پيروي او اطاعت پرځان لازمول دي.

ايمان په زړه پورې هم اړه لري دالله تعالى په يووالي پوره باور لرل چې په ربوبيت او الوهيت او په نومونو او صفاتو کې د الله تعالى سره شريک نه گرځول.

څلورم تعريف: د امام حسن بصيري (رح) تعريف دی (ليس الايمان بالتحلي ولا بالتمني ولكن ما وقر في القلب وصدقة العمل)
ژباړه: ايمان ظاهري ښکلا او تشې ارزوگانې نه دي بلکې ايمان هغه دی چې په زړه کې ځای و نيسي او عمل يې تصديق وکړي.

د ايمان اصلي تعريف

موږ يوازې د ايمان همدومره تعريف پيژنو چې (امنت با الله و ملئکتہ و کتبه و رسله واليوم الاخر والقدر خيره و شره من الله تعالى والبعث بعدالموت)
يعنې ايمان په مړينه بشپړ شو ځکه دلته د مرگ کلمه راغله او هلته د ايمان بشپړاوی و شو ايمان مو يوازې تر دې بريده ياد کړی دی او تاسې و گورئ چې پينمبر (ص) د ايمان تعريف په څه ډول سره کوي او کوم معيار ورته ټاکي چې ايمان په اصل کې څه شی دی د رسول الله (ص) مبارکه وينا چې تقريباً د هرې جمعې په خطبه به يې اوروله او موږ به هم وار په وار اوريدلي وي. خو زموږ بد مرغي داده چې موږ ورته پاملرنه نه کوو او هغه داده (لايمان لمن لا امانت له ولادين لمن لاعهدله)

ژباړه: د هغه چا لپاره ايمان نشته چې امانتداري پکې نه وي او د هغه چا لپاره دين نشته چې ژمنه نه تر سره کوي. يعنې هغه څوک چې ژمنه نه تر سره کوي رښتوني نه وي. امانت دار نه وي نو د ده هيڅ دين نشته او د اسلام سره هيڅ اړيکه نه لري.

د ايمان حقيقت

- ۱- د مومن زړه سالم او روغ زړه وي د الله تعالى لور ته مخ اړوي چې پايله يې د حق پيژندنه او د هغه څخه پيروي ده سالم زړه تل د اسلامي تعليم لپاره خلاص وي او د ايمان دعوت قبلوي.
- ۲- دانسان زړه طبعتا غافل كيږي او هيره لري ليكن د الله تعالى د ياد په خاطر د مستقيمي لارې څخه نه خارجيږي. سالم زړه په فكر كولو تعليم او د الله تعالى په ياد سره د خپل هدف ته رسيږي.
- ۳- ترڅو چې موږ خپله د خپلو زړونو په اصلاح كې كوښښ و نكړو هيڅكله به زموږ وضع له دې څخه ښه نه شي. زړونه نه اصلاح كيږي تر څو د ايمان ونه پكې خپلې رينښې كلكې نه كړي.
- ۴- موږ ته الله تعالى داسې وسايل راكړي دي چې د هغو په ذريعه علم حاصلولای شو ددې وسايلو د شكر ادا كولو لپاره لومړی شرط د الله تعالى د ذات پيژندل دي. كله چې انسان الله تعالى ونه پيژني نه شي كولاى د هغه لارښونې چې د دنيا او اخرت نيكمرغۍ وړپورې تړلي دي ترلاسه كړي د صحيح ايمان حاصلولو لاره علم دی د تقليد له مخې ايمان په لومړنۍ شيبه كې متزلزل كيږي.
- ۵- هر هغه اجتماعي وضع چې د ټولنې اقتصادي پرمختگ گډوډوي او د اقتصاد او فكر رشد مخه نيسي داسې وضع د بقا وړتيا نه لري ځكه چې د انسان فطرت پرمختگ غواړي.
- ۶- او كله چې د اقتصادي وروسته پاتې والي سره انساني شرافت او ارزښتونه هم برباد وي اخلاق هم فاسد وي. هغه ايماني روح چې د ټولنې او حكومت د بقا لپاره لازم وي له منځه ځي په ټولنه كې بې اعتمادې بد بيني او اضطراب منځ ته راځي داسې وضع بقا نه پيدا كوي.

د ایمان بنسټ

د ایمان په بنسټونو کې تر ټولو ستر بنسټ توحید دی. د توحید په اړه په قرانکریم کې ډیر ایتونه شته خو موږ ته چې تر ټولو بنسټیز ایت ښکاري هغه د سورت فاتحې ایت دي چې موږ د لمونځ په هر رکات کې لولو (ایاک نعبد و ایاک نستعین)

ژباړه: ای الله تعالی موږ ستا عبادت کوو او یوازې له تا څخه مرسته غواړو. یوازې ستا پر وړاندې د خپلې غوښتنې لپاره لاسونه پرانیزو. د ایمان دوه بنسټونه دا دي

۱- عبادت یوازې د الله تعالی

۲- د استعانت د مرستې غوښتل یوازې له الله تعالی څخه د استعانت معنی دا ده چې له یو ځای څخه په دې یقین سره د مرستې غوښتنه چې دا زما د ټولو کارونو کوونکی او سموونکی دی او زما وران کار جوړوي نو ددې ته استعانت وایي.

او که زه چاته ووایم چې ماته یو گیلان اوبه راوړه نو دا استعانت نه دی او همداشان که له الله تعالی څخه و غواړي چې ای الله تعالی زه وری یم ماته خوراک راکړه دا استعانت شوه او که ډاکټر ته د درملنې لپاره لار شي نو دا استعانت نه دی او که د شفاء لپاره لاس اوچتوي دا استعانت شو په نړۍ د هر څه د لیدو سره د اصل سبب فعال حقیقي یعنی ریښتوني کوونکې د قادر مطلق الله تعالی پیژندل له هغه څخه غوښتنه دا استعانت دی یعنی بنده گي یوازې د الله تعالی او دداسې مرسته غوښتنه یوازې له الله تعالی څخه نو دا دوه شیان ایمان بنسټونه دي او شرک هم دا دوه بنسټونه لري یعنی د الله تعالی سره په عبادت کې بل څوک شریکول.

دایمان ارزښت

الله تعالی فرمایي (بل الله یمن علیکم ان هدا کم للایمان)

ژباړه: بلکې الله تعالی پرتاسې احسان باروي چې هغه تاسې ته د ایمان لارښوونه وکړه همغه ستر نعمت او لوریینه چې یوازې هوښیارانو ته جوته ده. دا ده

چې کله یو مومن کافر ته وگوري او همدغه وخت د الله تعالی ستر نعمت (د اسلام دین) را په زړه کړي چې دې په خپل رب نه کافر او منکر نه دی او د هغه د قدرت نومونه او صفتونو په وړاندې مبارزې ته نه دی را پورته شوی. الله تعالی وايي (افمن کان مومنا کمن کان فاسقاً لا یستوون [ژباړه: ایا هماغه څوک چې مومن دی له فاسق سره مساوي دی ؟

د ایمان غوښتنې

ایمان تشه فلسفه نه ده چې له عملي ژوند سره یې اړیکه نه وي ایمان ځینې غوښتنې لري چې موږ ورته په لاندې توگه اشاره کوو. په الهی نظام ټینګ باور الله تعالی او رسول الله (ص) ته تسلیمي د فرایضو سرته رسول د واجباتو سرته رسول او له نارواو څخه ځان ساتل توبه او استغفار په نیکیو امر او له بدو چارو څخه منعه او د الله تعالی دین ته بلنه او جهاد د مومنانو سره ملگرتیا او دکافرانو څخه بیزارتیا د ایمان غوښتنې دي.

دایمان څانگې

ایمان څه د پاسه ۷۰ اويا څانگې لري او دلیل ورباندې دا حدیث دی چې (قال رسول الله (ص) الايمان بضع و سبعون شعبة اعلاها قول لاله الاله وارناها اماطة الاذی عن الطريق ولحيا شعبة من الايمان) ژباړه: رسول الله (ص) فرمایې. چې ایمان څه د پاسه ۷۰ اويا څانگې لري. چې د ټولونه پکې لوړ او د جگې مرتبې او درجې (لاله الاله) ويل دي او د ټیټې مرتبې والا څانگه هغه د لارې څخه د ضرري شيانو لري کول دي او همدارنگه حياء د ایمان يوه برخه ده.

ایمان او ثبات

عن سفیان بن عبدالله (رض) قال قلت: یارسول الله! قل لي في الاسلام قولاً لا اسأل عنه احدا غیرک قال « قل امنتم بالله ثم استقمتم » رواه مسلم

ژباړه: له حضرت سفیان بن عبدالله څخه روایت دی چې پیغمبر (ص) ته مې عرض وکړ. ای دالله پیغمبره! د اسلام په اړه راته یو داسې خبره وکړه چې په دې اړه له تا څخه وروسته له بل چا څخه د پوښتنې ضرورت پاتې نشي. نو یې و فرمایل: ووايه په الله تعالی ایمان لرم او بیا پرې ټینگ اوسه.

مومن دایمان له برکته هیڅکله نه پریشانه کیږي، ځکه چې دې پر هغه پروردگار ایمان او عقیده لري چې د ټولو کایناتو مالک او متصرف دی هر څه د هغه په لاس کې دي او مومن په دې هم پوهیږي چې یوازې مادیات د انسان ټول ستونزې نشي حل کولای او د ده اړتیاوې نه پوره کوي په همدې بناء د خپل پروردگار په بنده گي او اطاعت کلک ولاړ وي.

د محدیثنو کرامو په اند ایمان درې برخې دی

- ۱- تصدیق بالقلب: یعنی د الله تعالی په وحدانیت (یووالي) او د هغه د رسول (ص) په رسالت او د اسلام په حقانیت د زړه له تل نه باور لرل او په دې باور او اعتماد د زړه او دماغ مطمئن کیدل.
- ۲- اقرار باللسان: یعنی د زړه دا یقین او عقیده په ژبه اقرار او څرگندونه.
- ۳- اعمال بالجوارح: یعنی په جسماني بڼه د دیني احکامو او لارښونو په عملي کولو سره د زړه یقین او اعتماد څرگندونه.

ایمان لویه درملنه ده

دنفسي ناروغیو متخصص دوکتور کارل جانگ د خپل کتاب نوی انسان د روح په لټه کې په (۲۶۳) مخ کې وایي.

د تیرو دیرشو کلونو په اوږدو کې له نړۍ څخه یو شمیر اشخاص د مشورې په خاطر ماته راغلل. ما سلگونو خلکو درملنه کړې، چې زیاتره خلک پکې هماغه کسان و چې منځ مهاله عمرونه یې درلودل، په دې معنی چې له ۳۵ پنځه دیرشو کلونو څخه د زیات عمر خاوندان وو، په دوی کې د هر چا ستونزه همدا وه چې د یوې دیني پناه گاه په لټه کې و، تر هغې له دغې لارې

صحيح ژوند وکړي! زه دا ويلای شم چې هر يو يې ناروغ و، ځکه چې هغوی هماغه څه له لاسه ورکړي و، چې دين يې مسلمانانو ته ورکوي او انسان تر څو حقيقي ايمان ترلاسه نکړي، رغيدای نشي.

ايمان ژوند دی

حقيقي بد مرغه خلک هغه دي، چې د ايمان له نور او د يقين له شتمنی څخه بې برخې وي، هغوی تل نا امیده ذليله او سپک ژوند کوي (و من عرض عن ذکرى فان له معيشة ضنکا) ژباړه: او څوک چې زما له ذکر (دنصیحت له درس) نه مخ واړوي د هغه لپاره به په دنيا کې تنگ ژوند وي.

د نيکمرغی يوازینی لاره پر رب العلمين ذات ايمان راړول دي، ايمان د انسان نفس پاکوي، خپگان او نا هيلي يې له منځه وړي او خوشي وربښي. اصلاً له ايمان پرته ژوند هيڅ خوند او معنی نه لري، هغه ملحدین چې د ايمان له نعمت نه بې برخې دي، بايد ځان وژنه وکړي، ځکه په دې ډول به د دنيوي ژوند له ستونزو او اندېښنو څخه به خلاصون ومومي.

له ايمان پرته ژوند ستره بدمرغي ده او چا چې له دغې لارې څخه سرغړونه کړي، د تلباتې لعنت طوق يې تر غاړه شوی.

(ونقلب افئدتهم وابصارهم کما لم یومنوا به اول مرة ونذرهم فی طغيانهم یعمهون)

ژباړه: موږ په هماغه شان د دوی زړونه او نظرونه اړوو، لکه څنگه چې دوی لومړی ځل ايمان پرې نه و راوړی. موږ دوی د دوی په همدې سرکشی کې لا لهانده پرېږدو.

د تیرو پیړیو له تجربو څخه عقل دا لاسته راوړنه کړې چې بتان، خرافات، کفر، لعنت او الحاد، دروغ دي او رسولان (ع) رښتیني دي، عزت او پادشاهي د الله تعالی په لاس کې ده او هغه پر ټولو شيانو واکمن دی.

وخت رارسیدلی، چې نړۍ تر اوږدې تجربې وروسته پر دې قانع شي چې له یو الله تعالی پرته بل هیڅوک د عبادت وړ نه دی.

د هر انسان نیکمرغي او هوسا ژوند د هغه د ایمان په قوت او ضعف پورې اړه لري، خومره چې د چا ایمان قوي وي، هومره به نیکمرغه او د آرامۍ ژوند تیروي.

(من عمل صالحا من ذکر او انشی وهو مومن فلنحیینه حیاة طیبة ولنجزینهم اجرهم باحسن ما کانوا یعملون)

ژباړه: څوک چې ښه عمل وکړي، هغه که نارینه وي او که ښځه، په دې شرط چې مومن وي، پر هغه به موږ په دنیا کې سپیڅلی ژوند تیر کړو او (اخرت کې به) دغسې خلکو ته د هغو اجر له ډیرو ښو عملونو سره سم ورکړو. مومني ښځې او سړي د الله تعالی د خوښۍ لپاره خپل ژوند سپیڅلی تیروي.

د ایمان د کمزورتیا توکي

د ایمان د کمزورتیا عوامل په لاندې ډول ذکر کېږي.

- ۱- د ایماني قضاء څخه لیرې وال.
- ۲- له صالح مرجې څخه بې برخې کیدل.
- ۳- د دیني او شرعي علومو د زده کړې څخه مخ اړول.
- ۴- د گناهونو څخه ډک چاپیریال کې استوگنه.
- ۵- دنیوي شیانو سره د زړه تړل او اوږدې هیلې درلودل.

د ایمان د قوت توکي

د هر یو شي لپاره الله تعالی توکې پیدا کړي دي د ایمان د پیاوړتیا او قوت لپاره هم توکې او وسایل شته چې موږ ورته په لاندې توگه اشاره کوو.

۱- علم: په علم کې زیاتوالي د الله تعالی د نومونو پیژندنه او په معنا یې پوهه تر لاسه کول او د رسول الله (ص) سیرت او صورت پیژندل د نبوي احادیثو زده کړه ایمان ته پیاوړتیا بخښي.

۲- نیک عمل: نیک عمل او طاعت هم د انسان ایمان کلکوي دا ځکه چې عمل د ایمان عملي تطبیق دی د الله تعالی په بنده گۍ کې زیار او له مخلوق سره ښیگنه دعوت الی الله له کفر او شرک څخه ډډه د فرایضو او نوافلو پر ځای

کول الله تعالی سره مناجات د قرانکریم تلاوت او په گوښه ځای کې الله تعالی ته زاري او د الله تعالی دین ته بلنه ټول پکې شامل دي.

۳- ذکر: دالله تعالی ذکر او د قرانکریم تلاوت د الله په مخلوقاتو کې غور او فکر د الله تعالی په عظمت قدرت او لوړو صفاتو پوهه حاصلول ستر ذکر گڼل کیږي.

۴- د نیکانو ملگرتیا: له نیکانو سره د ملگرتیا په نتیجه کې دانس او جن شیطانانو اغیز کمیري مگر ددې پر خلاف له ماده پالو او بد بین خلکو سره په نږدې اړیکو سره ایمان کمزورې کیږي.

د ایمان ځواکمن تیا او کمزورتیا

د قرانکریم ایتونه او نبوي مبارک احادیث په دې دلیل دي چې ایمان قوت او ضعف مني د ایمان اساسات د ټولو خلکو مشترک دي کموالی په کې نشي رامنځ ته کیدای البته د ایمان په عیب کې کموالی او زیاتوالی راځي.

د مثال په توگه ټول خلک عقل لري مگر نو عیب یې توپیر لري ځینې کم عقل او ځینې نور بیا د ستر عقل څښتنان وي ایمان مضبوط کیږي په طاعت سره او کمزورې کیږي په معصیت سره همدارنگه دعالم او جاهل ایمان یو شی نه ده.

د کمزورې ایمان نښې او نښانې

په دې باور یو چې د فتنو په ننی زمانه کې په لاندې نښو څخه ځینې په موږ او تاسو کې وي. دا بدیانې له ځان سره یادانښت کړئ او په قراره قراره له یو یو څخه پرهیز وکړئ او الله تعالی ته توبه وباسې .

۱- خپل ورځني کارونه او مهال ویش د لمانځه پر وختونو برابرول نو ځکه مو زیات وخت لمونځ قضاء یا بې جماعته وي.

۲- ورځې او شپې پرمونږ تیریري خو موږ د قرانکریم تلاوت نه کوو ځکه چې موږ مصروف یو.

- ۳- نیک او ښه عملونو پریردو څه دا کار به سبا وکړم بله ورځ به وکړم اخیر به پاتې شی.
- ۴- موږ دالله تعالی څخه د جنت غوښتنه دومره نه کوو څومره چې د دنیا کوو.
- ۵- که په کوم حرام یا مکروه عمل اخته یو لکه د ریرې خریل د حجاب نه پالل که د چا لخوا د هغه د پرېښودلو راته وویل شي موږ ورسره جنجال کوو یا په اسلام هغه ناروا عمل ته لاره پیدا کوو.
- ۶- موږ تل ژر ژر لمونځ ددې لپاره پای ته رسو ترڅو په خپلو دنیوي کارونو کې اخته شو.
- ۷- د خپل ظاهري جوړښت او ښکاره خیال ساتو خو باطن مو شیطان اوسي .
- ۸- ښه وینو چې نورو ته ،مرگ راځي خو موږ یې په اړه هیڅ فکر نه کوو.
- ۹- موږ د غرب او کفري هیوادونو د لیدلو او هلته د اوسیدلو لپاره هیله په زړه کې لرو.
- ۱۰- د دنیوي شیانو لپاره یو د بل سره سیالي کوو.
- ۱۱- د طاقت قدرت واک او درناوي درلودلو تنده مو هیڅکله نه ماتیري.
- ۱۲- سخت خواشینی کیږو کله چې هغه څه له لاسه ورکوو چې موږ یې غوښتنه کوو.
- ۱۳- د صغیره (کوچني) گناهونو کول هیڅ گناه موږ ته نه ښکاري.
- ۱۴- د حرام کار په نه کولو توانایي نه لرو که بیا هم پرې وتوانیږو توبه ځنډوو.
- ۱۵- د الله تعالی په خوشحالولو کې نور څوک نشو خپه کولای.
- ۱۶- لیرې لیرې راتلونکو لپاره پلانونه جوړو خو دا مو هیر کړي دي چې همداوس مرگ راته ولاړ ده.
- ۱۷- اسلامي زده کړې مو تر کاروبار او دنیوي کارونو وروسته په پام کې وي ځینې بیخي ورڅخه لیرې وي.
- ۱۸- داسې ملگری مو نه دی انتخاب کړې چې هغوی موږ ته الله تعالی را په یاد کړي.

- ۱۹- موږ د کلتور او عنعناتو خیال ساتو که څه هم د اسلام سره په ټکر کې وي.
- ۲۰- هغه خلک موږ ته بريالي ښکاري کوم چې په دنیا کې بريالي وي نه هغه چې د اخرت په لټه کې وي.
- ۲۱- ورځ ټول پرته د مرک يادولو پر موږ تیر شي.
- ۲۲- وخت پر هغه کارونو تیروو چې د اخرت لپاره هيڅ گټه نه لري.
- ۲۳- د عبادت کارونه موږ ته سخت ښکاري.
- ۲۴- سربيره پر دې چې موږ ښه پوهیږو الله تعالی اصراف او بيخايه لگښت نه خوښوي خو بيا هم خپل ورځني لگښت ته بدلون نشو ورکولای.
- ۲۵- د شتمنو ژوند پر موږ اغيزه کوي او ځان ته مو ورکشوي خو د علماو څخه موږ خپله ليري ځو.
- ۲۶- د سود او رشوت زيانونه او د هغه څخه منع موږ ته بيان شوې خو بياهم سود او رشوت د ژوندي پاتې کيدو په بهانه خورو.
- ۲۷- هغه څه چې موږ يې تر ټولو ډير په اړه فکر کوو يا يې راغواړو هغه پيسې دي.
- ۲۸- هيڅکله دا فکر نه کوو چې نن مو اخري ورځ ده.....

د ايمان ماتونکي څيزونه

د ايمان دغه بيان شوي ارکان په هر بنده باندې فرض دي په داسې ډول چې که يو هم پکې کم وي ايمان يې نه صحيح کيږي او ايمان چې نه وي الله تعالی د بنده هيڅ نیک عمل نه قبلوي همداراز هر مومن بنده نارينه وي او که ښځينه دا لازم دي پرې چې داسې افعالو اقوالو او عقيدې څخه ځان وژغوري چې د ايمان د ماتيدو باعث گرځيږي چې د نمونې په توگه څو د ايمان ماتونکي دا دي.

- ۱- الله تعالی سره شریک نیول په توحید ربوبیت کې وي او که په توحید الوهت کې وي او که په اسماو صفاتو کې وي.

- ۲- د الله تعالی د ملایکو له وجود انکار کول او یا پرښتې د الله تعالی لونی گنل او د هغه د ملایکو عبادت کول او یا ورسره کینه او بغض کول.
- ۳- د الله تعالی نازل کړي کتابونو له ټولو یا له یو څخه انکار کول او یا تحریف پکې کول او په خاص ډول د قرانکریم د حیثیت څخه انکار کول.
- ۴- د الله تعالی او رسولانو د ټولو یا د کوم یو له رسالت څخه انکار کول او رسول الله (ص) خادم النبیین نه منل او د هغه له بشریت څخه انکار کول او یا د هغه د راوړي شریعت څخه انکار کول او یا هغه ته علم الغیب تاینول او دهغه د صحابو کرامو توهین کول او همدارنگه د ازواج او مطهراتو سپکاوی او توهین کول.
- ۵- سحر کوډې او جادو کول او د هغې تعلیم زده کول کایناتو ته ورتلل او او هغه حق گنل.
- ۶- له بعث بعدالموت قیامت د قبر له عذاب حساب میزان شفاعت جنت او دوزخ د الله تعالی له دیدار څخه انکار کول.
- ۷- له تقدیر یعنی قضاء او قدر څخه انکار کول.

اسلام او ایمان

د اسلام او ایمان او د داسې نورو په اړوند په حدیث جبرایل کې حضرت محمد (ص) څخه چې جبرایل (ع) کومې پوښتنې کړې وې چې مقصد یې امت ته ښودنه وه چې په هغه کې لومړی پوښتنه دا وه چې اسلام څه ته وایي؟

ددې پوښتنې په ځواب کې رسول الله (ص) و فرمایل: اسلام دا ده چې ته په دې حقیقت اعتراف وکړې او گواهي ورکړې چې غیر له الله تعالی څخه بل معبود نشته او محمد (ص) د الله تعالی رسول او بیا ته په پا بندی سره لمونځ وکړې او که د نصاب په اندازه شتمن وې نو زکات ورکړه د رمضان د میاشتې روژې وساتې او که د لارې توبه د حج ادا کولو او وسه دې برابر وي حج د بیت الله وکړه.

دوهم پوښتنه دا وه چې ایمان څه شی دی؟ رسول الله (ص) و فرمایل. چې ایمان دا دی چې ته ایمان راوړئ په الله تعالی او د هغه په ملایکو د هغه په

کتابونو د هغه په پیغمبرانو د قیامت په ورځ او په دې خبره چې د خیر او شر کومې پېښې رامنځ ته کیږي د تقدیر د لیک سره سمې دي. او دریمه پوښتنه دا وه چې احسان د عبادت د اخلاص جوهر څه دی؟ رسول الله (ص) و فرمایل چې ته د الله تعالی عبادت په داسې طریقه وکړې لکه چې هغه وینې او که داسې شونې نه وي په دومره کچه د زړه حضور برار نه شي نو بیا دا په ذهن کې وساته چې هغه تا ویني. بخاری و مسلم ایمان یو نور دی. چې د رسول الله (ص) په تصدیق سره زړه ته راځي او کله چې دا نور زړه ته راشي نو د کفر کینې د جاهلیت د رسمونو تیارې څیرې شي او انسان ټول هغه څیزونه د کومو چې رسول الله (ص) خبر ورکړی دی د بصیرت په نور بلکل رښتوني گڼي. د رسول الله (ص) مبارک ارشاد دی. چې له تاسو نه هیڅ یومومن نه شي کیدای ترڅو چې د هغه هر غوښتنه د هغه دین تابع نه شي چې ما له ځان سره راوړی دی.

د اسلام او ایمان ترمنځ توپیر

د ایمان او اسلام ترمنځ په تړاو کې درې قوله دي.

- ۱- ایمان د زړه عمل ته وایي چې عبارت دی له عقایدو څخه. او اسلام ظاهري عمل ته وایي لکه لمونځ روژه زکات او داسې نور....
- ۲- ایمان خاص دی. او اسلام عام دی. یعنې د ایمان ځای زړه دی او د اسلام چاپیریال لویه ده چې هغه عملي ژوند ته وایي.
- ۳- اهل السنه والجماعت وایي ایمان د اسلام څخه بیلوالی نه لري او ایمان د اسلام څخه بیلوالی نه لري. بلکې لازم او ملزوم دي. لکه څنگه چې خپته او شاه دانسان سره لازم او ملزوم دي نو دا په حقیقت کې یو شی دی.

اسلام او ایمان یو د بل لپاره لازم او ملزوم دي

اسلام او ایمان د ظاهري مفهوم او مصداق له مخې خو دواړه توري د یو ډول مفهوم لپاره کارول کیږي. خو ددې دواړو تر منځ ځکه توپیر شتون لري چې له ایمان څخه په عام ډول د زړه تصدیق او باطني احوال مراد دی. په داسې

حال کې چې له اسلام څخه مراد. د ظاهري اطاعت او غاړه ایښودل اخیستل کیږي. د یوه علامه محقق وینا ده چې.

د زړه تصدیق کله په جوارحو کې د بدن د غړو په عملاً ښودلو سره څرگند شي نو دې ته وایي اسلام او اسلام چې کله زړه ته ښکته شي نو دا ایمان په نوم یادول کیږي. حاصل داشو چې حقیقت یو دی، چې اسلام او ایمان یو د بل لپاره لازم او ملزوم دي. د ایمان نه پرته نه اسلام اعتبار لري او نه د اسلام نه پرته ایمان بشپړیږي. د اسلام او ایمان مجموعې ته دین وایي.

علم

د علم لغوي تعریف:

علم یو عربي کلمه ده چې د پوهیدلو او زده کولو درکولو او خبریدلو ته وایي.

د علم اصطلاحی تعریف:

علم په اصطلاحی توګه ډیر تعریفونه لري خو تر ټولو مهم تعریف یې دا دی، د بهرني واقعتونو زده کړې او پوهې ته علم وایي

د علم بل تعریف:

د یوه شي انځور په ذهن کې راتلو ته علم ویل کیږي.

علم او ایمان

۱- علم ټول وسایل د انسان په اختیار کې ورکړل خو د ژوند اهداف یې ورته ښودل دروح آرامی یې ور و نه بخښل او ایمان د عالمانو او علم د مومنانو دواړو ته ددې احتیاج د. چې په ذریعه یې اسلامي متکامل تمدن منځ ته راشي.

۲- له هغه ځایه څخه چې د اسلام کیلي عقل او علم دی توحید حقیقت او جوهر د ټولو آسماني ادیانو.

۳- ایمان انسان د خپل خالق سره نښلوي او د هغه په زړه کې محبت اطمینان او آرامي را پیدا کوي په هغه ټولو کتابونو چې د الله تعالی له طرفه راغلي دي یقین حاصلول.

۴- ایمان دانسان موقف د یوه مجرد متحول حیوان له حالته پورته بیایي له هغه څخه یوه مکرم او مسؤل مخلوق جوړوي چې پر ځمکه باندې د خالق ځای ناست واوسي کوم چې ملایکه ورباندې شک کوي.

۵- ایمان انسان ته ددې پراخې هستۍ سره ارتباط ورکوي چې هم ده دې د شتون په گردش کې بنسټیز رول لري. هغه د هستې یوه بې محتوی او بې خاصه موجود نه گڼي چې لیرې یې و غورځوي بلکې هستي د ده د خیر او متصعت لپاره خلق شوې ده.

۶- ایمان د انسان عمر ته پراختیا ورکوي له دې محدود ژوند څخه وروسته بیا تر هغه تل پاتې ژوند کوي قصه د انسان یوازې په مرگ باندې نه ختمیږي لکه منکران د دین چې تصور کوي.

د علم مفهوم

هر کله چې انسان د حسي غړو په وسیله د خارجي نړۍ سره اړیکه ټینګه کړې ده ته یو حالت په برخه کیږي چې مخکې یې نه درلود د مثال په توګه مور یو شخص وینو او مخکې مو لیدلی نه و داسې احساس کوو چې په مور کې یو نوی شی رامنځته شوی چې مخکې مو نه درلود همدې ته علم ویل کیږي. د قرانکریم په رڼا کې علم ۶ شپږ سرچینې لري حس او تجربه، عقل تاریخ، او تاریخي اثار فطرت او پټ شعور مکاشفه او شهود اسماني وحې.

په اسلام کې د علم ارزښت

اسلام د رحمت دین دی چې د ټول انسانیت د دیني او دنيوي نیکمرغۍ او کامیابي ضامن دی. اسلام د ژوندانه په هره برخه کې ځانګړې لارښوونې لري او د انساني ژوندانه لپاره یې بشپړ او هر اړخیز قانون نړۍ ته وړاندې کړی دی. خو له دې څخه د گټې د اخیستلو لپاره علم ته اړتیا ده علم هغه کیلي ده چې په ذریعه یې د اسلام هر اړخیزې لارښوونې یو چاته ښکاري. د علم زده کول پر چا فرض دی؟

په حدیث شریف کې راغلي دي. (عن انس بن مالک قال، قال رسول الله (ص) طلب العلم فريضة على كل مسلم) رواه ابن ماجه ص ۲۰۱ ژباړه: له حضرت انس (رض) څخه روایت دی چې رسول الله (ص) فرمایلي دي. (ددین) د علم طلب پر هر مسلمان باندې فرض دی. له دې حدیث څخه ښکاري چې پر هر مسلمان که نارینه وي او که ښځینه غریب وي او که شتمن کلیوال وي او که ښاري پر ټولو د دین د علم طلب فرض دی. د علم دا مطلب نه دی چې خامخا به عربي لولي بلکې د دې مطلب دادی چې د دین خبرې زده کړي که د عربي کتابونو په لوستلو سره وي که د اردو یا پښتو او یا نورې ژبې د کتابونو په لوستلو سره وي که له معتبرو عالمانو څخه په ژبه په پوښتنې سره وي که له معتبر واعظانو څخه د واعظ په اوریدو سره وي هغه ښځې چې خپله کتاب نه شي لوستلای او نه له یو عالم څخه پوښتنه کولای شي د خپلو سړو په ذریعه دې د دین خبرې له عالمانو و پوښتي.

په دې توگه هم ځان له شرعي حکم څخه خبروي علم دی او د علم په اړه د راغلو ثوابونو د ترلاسه کولو لامل دی. په دې حدیث کې د علم طلب فرض گڼل شوی.

پوښتنه دا ده چې کوم علم فرض دی؟ ددې پوښتنې ځواب دا دی چې شرعي علم په دوو برخو ویشل شوی.

۱- علم الاصول: یا د عقایدو علم. له د الله تعالی پیژندل په یووالي اوصفاتو سره د پیغمبرانو تصدیق او داسې نور... دا علم پر هر چا لازم او ضروري دی هر څوک باید ځان په دغو خبرو پوه کړي او پرې باور ولري.

۲- علم الفروع: یا د فقهي علم. او د دین پر احکامو او مسایلو ځان ځان خبروي دا علم په ۲ دوه برخو ویشل کیږي.

۱- فرض عین. لکه د اوداسه لمانځه روژې او هر هغه عبادت چې پر هر چا لازم وي نو پر هغه د هغه شي علم هم ضروري دی. لکه د زکات علم پر هغه چا لازم دی چې مال ولري همداراز د حج علم پر هغه چا لازم دی چې پرې حج فرض

وي. يعنې كوم كار چې په انسان لازم وي د هغه زده كړه او معلومات هم لازم وي.

۲- فرض كفايي: هغه علم دی چې په هغه سره څوك د اجتهاد درجې ته رسېږي يا د فتوا وركولو استعداد پكې پيدا كيږي. كه د يوې سيمې خلك ټول له دغې اندازې علم څخه ځان غا فل كړي. ټول گناهگار وي. خو كه په دوى كې يو تن دا اندازه علم وكړي د نورو هم غاړې خلاصې دي نو خلك به ددغه عالم خبره مني او د اړتيا په وخت كې به ترې د شرعي حكم پوښتنې كوي.

د علم له زده كړې څخه مخكې اسلامي اخلاق ضروري دي

د الله تعالى حقوق، د ځان حقوق، مور او پلار حقوق، خویندو او وروڼو حقوق، خپلوانو حقوق، گاونډي حقوق، استاد حقوق، او د ټولنې او داسې نور حقوق بايد و پيژنئ.

ډيرى كسان زموږ په ټولنه كې د ماسټرۍ او ډكتورا په كچه اسنادونه يې تر لاسه كړي وي ولې بيا هم د اخلاقو له نظره صفر وي؟ دا ځكه چې له كوچنيوالي نه يې تربيه خرابه شوې وي. اول تربيه ده بيا تعليم خو زموږ په هيواد كې لومړى تعليم كوي نو بيا يې د تربيه وخت او عمر تير شوې وي.

علم او عقیده

گورو چې د ابو يو څاڅكى د اكسيجن او هايډروجن څخه جوړ شوى دى چې په ټاكلي تناسب سره يې تركيب كړى دى كه دا تناسب له منځه ولاړه شي بيا به اوبه نه وي. يا د تصادف نظريه د دغه ثابت تركيب تل پاتې والى څرنگه تفسيروي فرانسېن بيكن وايي.

لږ فلسفي خبرتيا د انسان عقل د الحاد طرف ته بيابى ژور فكونه د ايمان لاره ور بښي گورو چې د بې شميره علتونو د زنجير كړۍ څرنگه په خپل منځ كې سره نښلي هغه كسان چې د علم په ژوروكې غوټې وهي په الله تعالى باندي د

ایمان لپاره شواهد او نمونه پیدا کوي شک او الحاد د هغه چا کار چې علم یې کم او نا چیزه فلسفه یې لوستلې وي.

ایمان په الله تعالی یوازې یو طبیعي غریزه نه ده بلکې یوه عقلي ضرورت هم دی لکه قرانکریم چې پوښتنه کوي ایا دا مخلوقات له نیستی څخه منخ ته راغلي ایا دوی د خپل ځانونو پیدا کونکي دي یا دا چې ځمکې او آسمانونه دوی پیدا کړي دي؟

ماده پالونکي د عزتمن او د ټولو موجوداتو څخه ممتاز انسان د حیوانیت پندې غالي ته ورکوزوي او په مطلق ډول سره یې نیستی کوي بیا نو هغه څوک چې ډیرې ښیگنې یې کړي وي له هغه چا سره چې ډیرې بدې کړي وي سر په سر شو دا د ماده پرستی نامعقول استبدلال دی. خو مومن پوهیږي چې دې دنیا نه بلکې دنیا د ده لپاره پیدا شوې دی. له دې دنیا څخه به صرف د خپل اړتیا وړ توبه اخلي او د دایمي کور په دروازه به تیريږي.

قرانکریم او نور علوم

د طبي علومو په واسطه د قرانکریم د علمي اعجاز ثبوت ممانعت نه لري خو دایت په تفسیر کې باید د تکلیف څخه کار وانه خیستل شي. بل دا چې دا ثبوتونه باید علمي حقیقت ولري. مجرد نظریات او فرضیې باید نه وي. د قرانکریم له نظره انسان باید خپل عقل او فکر د هغو شیانو په فهم کې مصروف کړي. چې پوهیدل یې ورته ممکن وي نه په هغو کارو چې پوهیدلای نه شي لکه د الله تعالی وجود اخیرت متشبه ایتونه قبل التاريخ واقعات د غیبو واقعات باید د غیبو له منبع یعنی رسالت څخه تر لاسه شي. د اسلامي امت بهترین د امتو دی چې د نورو رهبري لپاره مبعوث شوي دي. داسې امت تر هر څه زیات علم ته اړتیا لري د ژوند په هر برخه کې هغه هم د تخصص په درجه کې نه وي نو د رهبري وظیفه سرته نشي رسولای.

سواد د علم د زده کولو یوه وسیله ده حتا نن ورځ یو بیسواده عسکر اسلحه هم نشي استعمالولای نن د ژوند ټول کارونه تر سواد او علم پورې تړلي دي. پیغمبر د خدای په هغه تورو مراحلو کې د بیسوادۍ سره مبارزه شروع کړه.

مسلمانانو د دین او دنیا د علم په زده کولو کې توپیر نه کوي ځکه زموږ دین علم او علم مو دین دی.

هغه وخت په غرب د دین او علم تر منځ جگړه روانه وه د علم خراغ د مسلمانانو په لاس کې وه.

د اسلام د ځلانده تمدن په وخت کې پر قرانکریم د خلکو اړیکې ټینګې وې کله چې موږ د قرانکریم څخه فاصله ونیوله شاتګ پیل شو غرب له موږ څخه رڼا واخیستله او پرې روان شو خو زموږ امت د اصحاب کُهِف په خوب ویده شو او په پایله کې یې دا شوه چې مسلمانان محکوم مظلوم او محروم پاتې.

شریعت څه ته وايي؟

علامه ابن قیم د اسلام اساس انساني فلاح او ښیګڼه بللې ده. او مصالح عبادي چې د اسلامي نښايي او اخريني مقصد گرځولی دی فرمائي:

ژباړه: د شریعت اساسي، دوامدار په حکمتونو او د دین دنیا پر مصلحتونو استوار دی یعنې اسلام ټول عدل حکمت او مصلحت دی.

هر هغه مصلحت چې له عدل څخه ظلم ته، د رحمت څخه زحمت ته، له مصلحت څخه فساد ته او له حکمت څخه عبث او لغوي ته خروج کوي هغه د شریعت مسله او دین برخه نه ده، که څه هم د تاویل له لارې هغه مسئلې څوک په شریعت کې وشميري له دې وضاحت څخه په ډیر اسانه سره مونږ د شریعت له نگاه څخه د جایز او ناجایز په اړه یو میزان او تله قایمولی شو.

په بل ځای کې وايي شریعت غذا محمدي نه د الله تعالی مقصد د خلکو تر منځ د عدل او انصاف قیام دی په کومه طریقه چې دا مقصد تر لاسه کیدلی شي هغه دین دی، خو هغه د دین نه بیل نه شمیرل کیږي.

د دین د حکمت او مصلحو په اړه امام ابوزهره فرمائي: د اسلامي قانون او فقهې اساس په ټولو احکامو او مندرجاتو کې د امت او ملت پر مصلحتونو باندې دي.

په هر هغه عمل او اقدام کې، چې د امت مصلحتونه نغښتې وي شریعي دلایل د هغه د شتون په کلکه غوښتنه کوي او هغه څه چې امت او ملت په حق کې

مضر وي هغه د شریعت په دلایلو کې په کلکه غندل کیږي.

امام موصوف وايي: چې هيڅ يو شريعت داسې حکم نه دی راوړی، چې په هغه کې د خلکو لپاره ښکېنه او مصلحت نه وي نغښتی .

آخر هغه مصالح څه دی، چې شريعت او دين يې خپل اساس گرځولی دی د دې مصالحو تعين څه رنگه کيدلی شي. د دې په هکله نوموړی امام فرمايي: هغه مصلحت، چې شريعت د خپلو ديني احکامو لپاره اساس گرځولی دی هغه د شريعت له مقاصدو سره سمون خوري او د شريعت مقاصد د پنځو شيانو حفاظت دی هغه پنځه شيان دا دی:

1. انساني ژوند .
2. انساني عقل .
3. انساني مال .
4. انساني نسل .
5. انساني عزت .

همدا هغه مصالح دي، چې د شريعي احکامو او اوامرو اساس دی بיעنه د نواهي وه د همدې پنځه مصالحو او مخالفت او انځور کې دی.

د همدې پنځه ټکو په اړه امام صاحب فرمايي: ټول ملتونه د دې پنځو سيزونو په ژغورنې متفق دي او د دې پر حفاظت متحد دي.

او همدا رنگه انساني ټولنه پر دې متفق ده، چې د انساني ټولنې وجود ددې پنځو شيانو پر تحفظ باندې قايم دی .

حضرت امام غزالی (رح) فرمايي: چې دا پنځه شيان په هيڅ ملت کې جايز نه دي گڼل شوي، بلکې دا محترم شميرل شوي دي. همدې له حکمت او مصلحته ډگ دين د ژوند د تعمير او ترقي په هره برخه کې انسان ته په سراحت او اشاره وينا کوي هغه که اخلاقي پر مختگ وي او يا مادي وړاندې تگ .

ښکېلي شريعت

يو له هغو لاملونو څخه چې د مسلمان زړه پرې خوشحاليږي هغه د اسلامي شريعت ښکلا او هغه بې شميره ثوابونه او بې شميره بدلي دي. لکه: د توحيد عقیده منل ټول گناهونه رږوي دغه راز ځينې نورې نيکۍ او کړنې هم

گناهونه له منځه وړي لکه عام لمونځونه د جمعې لمونځ حج عمره روژه او داسې نور...

بله د خوښۍ چې نیک اعمال اضافه کيږي د بیلگې په توګه یو نیک عمل لس برابره کله په ۷۰۰ ووه سوه او کله له دې هم په زیاتو برابرونو اضافه کيږي همدا راز الله تعالی ته توبه ویستل هم تیر گناهونه له منځ وړي پر مسلمانانو ستونزې او تکلیفونو راتلل هم د گناهونو د ختمیدو لاملونه دي یو مسلمان که بل مسلمان ته په غیاب کې دعا وکړي دا هم هغه لپاره د گناهونو د بحسني سبب دی ځنګدن پر یو مسلمان مړي د نورو مسلمانانو د جنازې لمونځ ادا کول الله تعالی ته د هغه د بحسني لپاره سفارش کول دي او بیا تر ټولو لوی سفارش د قیامت پر ورځ د ټولو مخلوقاتو د سردار محمد رسول الله (ص) سفارش دی چې هغه الله تعالی ته تر ټولو نږدې او خوښ سفارش دی لنډه دا چې الله تعالی وايي: (وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها)

ژباړه: که چیرې تاسې دالله نعمتونه وشمیرئ: نو سرته یې نه شي رسولی. یو بل ځای کې وايي: (واسبع عليكم نعمة ظاهرة و باطنة) ژباړه: او پوره کړي یې دي، پرتاسې نعمتونه خپل ښکاره او پټ.

آسانه شریعت

د انسان د خوښې یو لامل دسالم د سپیڅلي دین اساني ده. الله تعالی وايي: (ما انزلنا عليك القرآن لتشقى.) طه
ژباړه: موږ دا قرآن پرتا د دې لپاره نه دی نازل کړی، چې ته په کړاو اخته شې. (ونیسرک لیسری) ژباړه: او موږ به تاته د آسانه لارې اسانتیا درکړو. (لايکلف الله نفسا الا وسعها) ژباړه: الله تعالی هیڅ نفس ته د هغه له وسې پورته مسؤلیت نه متوجه کوي.

(و ما جعل عليكم في الدين من حرج) ژباړه: او په دین کې یې پر تاسې څه تنګي نه ده راوستې.

(و يضع عنهم اصرهم والاغلال التي كانت عليهم) ژباړه: او له دوی څخه هغه پيټی کوزوي، چې پر دوی دروند شوی و او هغه بندیزونه ماتوي چې په هغه کې دوی کلک تړل شوي و.

(فان مع العسر يسرا) ان مع العسر يسرا (ژباړه: نو حقيقت دا دی. چې له تنگسې سره پراختيا هم ده بيشکه له تنگسې سره پراختيا هم ده. (ربنا لا تاخذنا ان نسينا او اخطانا ربنا ولا تحمل علينا اصرنا كما حملته على الذين من قبلنا ربنا ولا تحملنا ما لا طاقة لنا به واعف عنا و اغفر لنا و ارحمنا انت مولنا فانصرنا على القوم الكافرين.)

ژباړه: ای زموږ ربه! که له موږ نه هيره او خطا صادره شي. موږ پرې مه نيسه. ای زموږ ربه! پرموږ هغه پيټی مه ږده چې له موږ نه پر مخکينيو خلکو دې ايني و. زموږ ربه! د کوم پيټی پورته کولو چې په موږ کې وس نشته. هغه پر موږ مه ږده، له موږ سره آساني وکړه. زموږ (له گناهونو) څخه تير شه پر موږ رحم وکړه. ته زموږ کار جوړوونکی يې د کافرانو په مقابل کې زموږ مرسته وکړه.

رسول الله (ص) فرمايلي دي. (رفع عن امتي الخطا والنسيان، و ما استكروا عليه) ژباړه: زما له امت څخه سهوه. هيره او هغه څه چې دوی پرې مجبور کړای شي پورته شوي دي.

(ان الدين يسر ولن يشاد الدين احدا الا غلبه فسددوا و قاربوا و ابشروا) ژباړه: بيشکه دين آسان دی او يو څوک چې له دين سره مقابله کوي، دين پرې غالبه کيږي، سمون وکړی او يو بل ته نيردې شی او زيرې ترلاسه کړی. (بعثت بالحنيفية السمحة)

ژباړه: زه پر پاک او سپيڅلي دين را ليږل شوی يم.

(خير دينكم ايسره)

ژباړه: ستاسې غوره دين هغه دی، چې آسان وي.

شریعت پر مصلحت بناء دی

مسمانان باید د غربی تمدن د گټو او اړخونو څخه گټه واخلي لکه علم تکنالوژی علمي اداره فردي ازادي او د هغه لپاره د بیلوالی ضمانت تگلاره. فقهی اصل دی چې وایي ښه واخله خراب و غورځوه.

رسول الله (ص) د جاهلیت د عصر ځینې مسایل لکه د علم معامله د مضاربت شرکت او په دیت پورې اړوند مجازات او څه نور شیان تایید کړه ځینې نور شیان یې پر هغه وړ اضافه کړه چې هغه مسایل کاملاً د اسلامي مسایلو په ډول باندې بدل شو.

ځینې کسان (د پنا فی غرب) وي په پټو سترگو د غرب تقلید کوي خپل هویت یې هیر کړی وي د اسلام حقیقت څخه هیڅ خبرتیا نه لري. ځینې بیا توجیه گیری کوي له هر طریقې چې وي نصوص د غربی واقعیتونو مطابق تفسیروي. دا کار دوه زیان لري

۱- دا چې اسلام تحریفوی

۲- غربیان غواړید حقیقي دین نور پیدا کړي دوی دغه تحریف شوې اسلام نسخه وروښيي. ځینې خلک بیا له اسلام سره اخلاص لري خو دعوت او تبلیغ یې په قهر وي خپل خبره کوي بیا د بل نه مني د بل نظر په رسمیت نه پیژني د شورا پر اصل تایید نه کوي د خلکو ازادي په رسمیت نه پیژني. عام خلک په جزي فقهی اختلافاتو کې مصروف ساتي او مخالفانو ته د سیاسي فعالیت اجازه نه ورکوي.

ځینې بیا یوازې د اسلامي مجازاتو عمل کول د کامل اسلام انځور بولي. په اجتماعي روابطو کې سخت گیره وي. هره خبره د تورې په زور حل وي او مخالف نظر ته په کراهت گوري.

د مطلوب اسلام روح، هدایت، بشارت، محبت، تسامع، مصنویت، اجتهاد، ابتکار، انتظام، او اعتدال دی.

د اسلامي شريعت مصادر

د اسلامي شريعت څلور مصادر دي. چې قرانکريم او سنت نبوي يې اصلي او لومړني مصادر دي او اجماع او قياس په دوهمه مرحله ځای لري.

قرانکريم د شريعت لومړی مصدر دی

الله تعالی د قرانکريم د المايده په سورت کې فرمایي. (وان احکم بينهم بما انزل الله ولا تتبع اهواء هم و احذر هم ان يفتنوک عن بعض ما انزل الله اليک فان تولوا فاعلم انما يريد الله ان يصيبهم ببعض ذنوبهم و ان كثيراً من الناس لفاسقون) افحکم الجاهليته يبغون ومن احسن من الله حکما لقوم يوقنون. (مايده ۴۹-۵۰)

ژباړه: نو ای محمد (ص) ته د الله له نازل کړي قانون سره سم د دې خلکو د چارو فيصله وکړه او د هغو د خواهشتاتو پيروي مه کوه. پام کوه چې دا خلک تا په فتنه کې وا نه چوي. يوې ذرې په اندازه هم له هغه هدايت نه وانه وړي چې الله تعالی تاته راليرلی دی. که دوی ورڅخه مخ واړوي نو و پوهيږه چې الله تعالی ددوی د ځينو گناهونو په مجازات کې په غم کې ددې د لتارولو اراده کړې ده او دا حقيقت دی چې دا خلک زياتره فاسقان دي. (که دوی د الله تعالی له قانون څخه مخ اړوي) نو آیا د جاهليت فيصله غواړي؟ په داسې حال کې کوم خلک چې پر الله تعالی باور لري د هغوی په نزد له الله تعالی نه بل غوره فيصله کوونکی هيڅ نشته.

قرانکريم د شريعت د لايو بنسټ دی. د شريعت نور دلايل لکه، سنت اجماع او قياس له قرانکريم څخه اخيستل شوي او د حجت ثبوت يې په قرانکريم ولاړ دی.

قرانکريم او شريعت

قرانکريم لومړنی مرجع او موخذ د شريعت ده. اسلام عبارت له هغه عقيدې څخه دی چې عمل صالح يې تصديق کوی. هغه اعمال که مربوط په عباداتو پورې وي لکه: لمونځ، روژه، زکاة، او حج يا هغه اعمال چې کورنی او ټولني

پورې اړه ولري لکه: اجتماعي، اقتصادي، سياسي، او بين المللي اړيکې په منځ کې د مسلمانانو او غير مسلمو.

۱- د اسلام له نظره ددې دنيا محدود ژوند ډير ارزښت لري ځکه دا ژوند د صالح اعمالو د سرته رسولو او په ځمکه کې د الهی عدالت تامين لپاره يوه سرمايه ده. په قرانکريم کې تر ټولو لوی ايت د دنيوي امورو د تنظيم لپاره راغلی دی که څوک دا دنيا پريږدي او خپل مسولیتونه په کې سم سرته ونه رسوي هغه دنيا کې به هم برخه ونه لري.

۲- قرانکريم هغه مسایل او احکام په زيات تفصيل سره بيان کړي دي کوم چې د زمان مکان عرف او حالاتو د تغير سره تغير نه کوي لکه: د کورنۍ مربوط مسایل يا د جرايمو حدود چې مسلمانان يې په تر سره کولو هر وخت مکلف دي.

۳- د صحيح ده چې د شرعی اعمالو احکام په قرانکريم کې کم دي ولې بې نهايته اهميت لري ځکه همدغه احکام دي چې يو امت او تمدن د ژوند پر سمه لار روانوي او صالح امت او ټولنه له نورو امتونو او ټولنو څخه جلا کوي.

۴- د شريعت د خصوصياتو څخه يو هم د هغه اسانوالی دی. شريعت طلاق ته اجازه ورکړې ده خو د مسيحيت يو گروپ طلاق ته جواز نه ورکوي نو ځکه ډير مسيحيان له همدغه امله مجبوره کيږي چې خپل دين پريږدي. اسلام تعدد د زوجاتو ته اجازه ورکړې ده ولې چې په ټولنه کې ډير وختونه ددې ضرورت پيدا کيږي.

غرب چې دې ته رسمي اجازه نه ورکوي خو په غير رسمي توگه بې حسابو ملگرو ښځو ته اجازه ورکوي.

د شريعت ۵ پنځه موخي

شريعت ۵ پنځه موخي لري شريعت به دا ۵ پنځه موخي بشپړوي.

۱- لومړۍ موخه: د ځان ساتنه.

۲- دوهم موخه: د عزت ساتنه.

۳- دريم موخه: د مال ساتنه.

۴- څلورم موخه: د عقل ساتنه.

۵- پنځم موخه: د دين ساتنه.

دا پنځه ساتنې تعنې د ځان، عزت، ابرو، مال، عقل او دين ساتنه يوازې د مسلمان وياړ نه دی او نه يوازې د غير مسلمان بلکې څرنگه چې د يو مسلمان ځان عزتمند دی نو همداشان د يو غير مسلمان ځان هم محترم دی او ددې نورو شيانو د ساتنې موخه څه ده؟

يعنې هر وگړی پر خپل دين د عمل کولو بشپړه ازادي لري او په کسي ژوند کې څوک د دين بدلولو ته څوک نه اړ کوي او نه څوک لالچ ورکولای شي او که د تحقيق (پلټنې) له امله څوک مسلمانيزي نو مسلمان دې شي. خو په زور سره څوک څوک نه شي مسلمانولای او نه يې د اسلام څخه ويستلی شي او که څوک دا جوته کړي چې پر چا زور کيږي او په زور سره يې د مسلمانولو هڅې روانې دي نو د هغه لپاره سزا، ځورونه شته او د هغه اهليت چې اهل ذمه وي. چې له موږ سره يې معاهده او تړون شوی وي نو د هغه د ساتنې پره زموږ پر غاړه ده د بيلگې په ډول که جنگ ونښلي نو موږ به خپله جنگ کوو او دوی به جنگ ته شو اړ کولای او د جنگ په لړ کې څرنگه چې د خپل مال، ځان، ښځو اولادونو عزت ساتنه کوو نو همداسې د اهل ذمه به هم کولای شو او په دين کې د عبادت د ځايونو ساتنه هم شته.

مذهب څه ته وايي؟

مذهب په لغت کې لارې او طريقې ته وايي او په اصطلاح کې راييو او نظرياتو ته مذهب وايي.

مذهب يا د دين د مسايلو پوهه يا اسلامي فقه څه وخت منځ ته راغله؟ د رسول الله(ص) د ژوند په وخت کې به خلکو خپلې پوښتنې رسول الله(ص) ته وړاندې کولې قرانکريم به نازلیده او د هغوی د پوښتنو ځوابونه د وحې په واسطه رسول(ص) ته ښودل کیده.

الله تعالى فرمايي: ((يستفتونك قل الله يفتيكم في الكلاله))

ژباړه: طلب د فتوې کوي وايي الله تعالى پوهه درکوي په اړه د کلاله.

کله د ظاهر د مسلې په اړه یوې ښځې له رسول الله(ص) څخه پوښتنه وکړه د هغه په ځواب کې د سورة مجادله لومړي ایتونه نازل شول او داسې نور . رسول الله(ص) چې د شرعي نصوصو او بیان لپاره یوه ډله صحابه کرام(رض) وټاکل، چې ځینې اهل علم یې څوارلس کسان بولي او ځینې یې تر هغه زیات بولي د هغوی په سر کې معلم الناس رسول الله(ص) وو. او د رسول الله(ص) په زمانه کې د مسایلو اختلافات نه وو، ځکه چې ټول مسایل به رسول الله(ص) ته وړاندې کیدل.

د رسول الله(ص) د وفات وروسته صحابه کرام (رض) په نړۍ کې د دعوت او جهاد لپاره تیت شول اسلام مختلفونو قومونو او مختلفو ژبو والا خلکو ته ورسید. صحابه کرامو به د هغه صحابه کرامو په قول فتواوې ورکولې، چې د فهم، ادراک او اجتهاد قوه به یې لوړه وه. د دغو صحابه کرامو شمیر ځینې اهل علم تر زرو ۱۰۰۰ کسانو زیات بولي ابن قیم (رح) وایي: د دغو صحابه کرامو شمېر اوه کسان وولکه : عمر بن الخطاب، علي بن ابي طالب، عبدالله بن مسعود، عایشه ام المومنین، زید بن ثابت، عبدالله بن عباس ، عبدالله بن عمر(رض) جمعاً. او د دغو صحابه کرامو رایي او نظریې ته به یې مذهب فلان او فلان ویل ویل لکه:

مذهب: عایشه (رض)

مذهب: عبدالله بن عمر(رض)

مذهب: عبدالله بن مسعود(رض)

مذهب: عبدالله بن عباس(رض) او داسې نور.

همدا رنگه په تابعینو کې مذهب: د سعید بن المیب و عروه بن الزبیه القاسم بن محمد خارجه بن زید، ابوبکر بن عبدالرحمن بن حارث بن هشام سلمان بن یسار، عبدالله بن عبدالله بن عتبه بن مسعود وو.

او د دوی مبارکانو په وسیله د دین پوهه عالم ته ورسیده د شرعي علومو استادان او زده کوونکي زیات شول د هغوی مبارکانو وروسته به هر چا د دیني

مسائلو په استباط کې مداخله کوله او په اسلامي امت کې زیات اختلافات رامنځ ته شول .

وروسته الله تعالی په خپل فضل د دین د حفاظت لپاره د ډیرې لوړې تقوا او پوره احتیاط او لوړ ادراک او فهم والا علماء کرام رامنځته کړل او هغوی د قرانکریم او حدیث څخه په ډیر احتیاط لوړ فهم او ادراک سره مسائل ترتیب کړل ، چې څلور اسلامي فقهي یا څلور مذاهبه بلل کیږي کوم، چې د ټول امت ورباندې یووالی دی.

مذاهب ارجعه په لاندې ډول دي :

- المذهب الحنفي
- المذهب المالكي
- المذهب الشافي
- المذهب الحنبلي

دا مذاهب د تابعینو له دور څخه شروع شوي دي او په دې مذاهبو باندې د ټول امت اتفاق دی.

قرانکریم

د بشریت د هدایت لپاره د الله تعالی د نازل شویو کتابونو کې له ټولو څخه وروستی کتاب قرانکریم دی. چې رب العالمین په اخري نبي او رسول محمد (ص) باندې نازل کړی دی او الله تعالی ورته خطاب کړی دی. (انا نحن نزلنا علیک القران تنزیلا) دهر ۲۳

ژباړه: یقینا همدا مونږ نازل کړی په تا باندې قران په یقیني نازلیدو سره. قرانکریم الله تعالی پر خپل پیغمبر (ص) باندې نازل کړی او په قرانکریم کې یې د ژوندانه لارې چارې ټاکلي. الله تعالی په خپل کتاب کې د انسانانو لپاره عقیده، عبادت، د ژوندانه نظام او نور ټول شیان روښانه کړي چې انسانان ورته د دنیا او اخرت په هکله اړتیا لري. که چیرې انسانان ایمان راوړي د قرانکریم پر لارښوونو ځان پوه کړي او ورباندې عمل وکړي نو له شک پرته به د انسانیت لوړو درجو ته ورسیري.

د قرانکريم تعريف

که څه هم قرانکريم د ډېر شهرت له امله تعريف ته اړتيا نه لري. خو بيا هم اوصوليانو قرانکريم ته پام اړولی او په دې هکله يې داسې ویلی. (هو القرآن منزل علی رسول الله (ص) المكتوب فی المصاحف المنقول عن نبی (ص) نقلًا متواترًا بلا شبهة)

ژباړه: قرانکريم پر رسول الله (ص) هغه نازل شوی کتاب دی چې په سپارو کې ليکل شوی او له کومې شېبې پرته په متواتر ډول له رسول الله (ص) څخه نقل شوی.

قرانکريم خپل ځان موږ ته در پيژني

١ پوښتنه: نوم دې څه دی؟

ځواب: بل هو قران مجيد.

٢ پوښتنه: د کوم ځای څخه راغلی يې؟

ځواب: فی لوح محفوظ.

٣ پوښتنه: د چا له طرفه څخه راغلی يې؟

ځواب: تنزيل من رب العالمين.

٤ پوښتنه: پرچا نازل شوی يې؟

ځواب: نزل علی محمد.

٥ پوښتنه: د چا په واسطه نازل شوی يې؟

ځواب: نزل به الروح الامين.

٦ پوښتنه: په کومه مياشت نازل شوی يې؟

ځواب: شهر رمضان الذي انزل فيه القرآن.

٧ پوښتنه: په کومه شپه نازل شوی يې؟

ځواب: انا انزلنا فی ليلة قدر.

٨ پوښتنه: ای قرانه پاکه په کومه ژبه نازل شوی يې؟

ځواب: بلسان عربي مبين.

قرانکریم د هدایت کتاب دی

قرانکریم د هدایت کتاب دی خو شرط دا دی چې ځانونه په معنی یې پوه کړو او الله تعالی موږ ته وایي چې. ما قران د پند اخیستلو لپاره تاسې ته ډیر آسانه کړی دی.

۱- زه وایم افسوس زموږ عام خلک په سختو گناهونو اخته دي ددې علت بې علمي ده که خلک علم زده کړي ښه او بد به سره وپیژني د الله تعالی عظمت به یې په زړه کې ځای ونیسي او که گناوې پرېږدي نور علماء هم دانسانانو علاج علم بولي وعظونه خو کیږي یوازې وعظ کفایت نه کوي.

اوس اصلي خبره دا ده چې عوام خلک باید یې په څه طریقه ضروري علم زده کړي؟ د دغه کار لپاره تر اوسه چا غوره کار نه دی شروع کړی. عوامو ته د هغوی ناروغتیا ښودل کیږي خو د علاج لپاره یې دوا چا نه ده ور ښودلې. عوام داسې پوهول شوي دي که علم زده کول غواړي نو به مدرسې کې شاملیږي نور کارونه او دا کار ممکن نه دی.

علم په قرانکریم کې دی سمه عقیده، تربیه، اخلاق، او تقوی ټول له قرانکریم څخه زده کیږي بلکې قرانکریم یې د انسان په زړه کې ور داخلوي، قرانکریم مونږ ته د عبرت کیسې د ژوند مقصد په کایناتو کې د الله تعالی د قدرت نښانې د دوزخ او جنت لارې رانښيي هغه اثر چې د قرانکریم بیان پر زړه کوي د نورو خلکو خبرې یې نه کوي. ضروري او فرض دا ده چې موږ باید د قرانکریم په معنی ځانونه سم پوه کړو غیر له هغه څخه به څرنگه د الله تعالی له کلام څخه گټه واخلو.

۲- راځی چې د علماء په مرسته د قرانکریم ترجمه شروع کړو د ورځ یو ایت سهار او یو ماښام په ترجمه سره زده کړو چې عربي کلمات یادولای شو پښتو معناگانې یې خو په آساني سره یادولای شو راځي یوه میاشت دا کار وکړو بیا به وگورو چې قرانکریم په معنی سره زده کیږي او که نه زموږ د پښتو ځینې کلمات له عربي څخه اخیستل شوي دي کله مو چې یو څه ترجمه وکړه د قرانکریم په مقصد پوه شو له هغه وروسته نبوي سیرت پښتو د آسانې فقهی

کتاب او نور د عقایدو، آدابو، کتابونه په پښتو زده کولای شو هغه هم په قراره قراره ووايو دا ضروري ده زده کول د ديني علم بلکې تل بايد د خپل فارغ وختونو کې ځان د پر قرانکریم او د هغه په معنی پوه کړو او تل د خپل الله تعالی سره ملاقات وکړو د لمانځه په معنی به و پوهیږو لمونځ مو صحت پیدا کوي په ژوند کې مو هره ستونزه موږ ته پېښیږي کله چې قرانکریم ووايو هغه به د حل لاره رانښيي کله مو چې قرانکریم را پرانیسته شیطان به له موږ څخه تخښتي د انسانانو سره به هیڅ ستونزه ونه لرو ځکه قرانکریم داسې اخلاقي رویه رانښيي چې دشمن به ونه لرو نا امیدي به نه وي د حرص په اور کې به نه سوځیږو د ژوند په هر کار کې به خوشحاله یو ځکه هر کار به مو عبادت او د الله تعالی د رضا لپاره وي په هیڅ کار کې به زیان ونه کړو.

قرانکریم رښتني لارښود دی

قرانکریم موږ ته د یوه حقیقي معبود خبر راکوي چې ددې نړۍ خالق او رب دی په داسې حال کې چې نا خبره انسان د خپل هوا او هوس پرستش کوي. د نورو ادیانو په خلاف په اسلام کې د عبادت ځای د قید څخه خلاص دی د مسلمان عبادت په هر ځای کې قبلېږي صرف د حج لپاره یو خاص ځای ټاکل شوی دی چې دا عبادت په عمر کې یو ځل دی او د مسلمانانو د نړیوال تولیدو ځای دی او هم د ابراهیم (ع) د ژوند د خاطراتو یادونه په کې کیږي. ځینی مستشرقین په اسلام دا تور لگوي چې په اسلامي عباداتو کې صرف څه ښکلې تشریفاتو ته ارزښت ورکول کیږي نه د زړه نیت ته حال دا چې په اسلام کې اخلاص او نیت د عبادت د قبلیدو بنسټ دی. د چا لمونځ چې هغه د بدۍ او بې حیايۍ څخه منع کوونکی نه وي هغه صحیح او کامل لمونځ نه وي لمونځ قراره قراره مسلمان اصلاح لوري ته بیایي همدارنگه روژه ددی لپاره فرض کړی شوی ده چې په انسان کې تقوا پیدا شی د روژې مقصد د ټولو بدو کارونو څخه روژه ده نه یوازې د خوراک او څښاک څخه. الله تعالی ته هغه عمل د منلو وړ دی چې خاص د هغه لپاره وي او یوازې په هغه طریقه سره وي چې الله تعالی ورته ټاکلې ده.

د قرانکریم فضیلت

(لو انزلنا هذا القرآن على جبل لرايته خاشعاً متصدعاً من خشية الله) حشر ۲۱ ژباړه: که چیرې مونږ دا قران په غر باندې نازل کړی وای او په غر کې شعور او پوهه وای نو تاسو به دا غر لیدلې وای چې د الله تعالی له ویرې نه تباہ شوی او شلیدلی و.

حضرت عثمان (رض) د رسول الله (ص) نه دا ارشاد نقل کړی دی چې په تاسو کې غوره هغه څوک دی چې په خپله قرانکریم یاد کړي او نورو ته یې هم وښايي.

قرانکریم اصل د دین دی نو دا قرانکریم په اشاعت سره بقاء د دین ده نو ددې په وجهه د قرانکریم یادول او بل ته د ښودلو غوره والی ثابت شو. ځکه چې قرانکریم د الله تعالی کلام دی او دا کلام په ټولو کلامونو اوچت او غوره دی نو لوستل او بل ته ښودل یقیناً افضل دي. ملاعلی قاري یو حدیث مبارک نقل کوي چې کوم سړي قرانکریم حاصل کړو نو هغه علوم نبوت پخپل تندي کې جمع کړل.

گرانو لوستنکو: د قرانکریم ډیر فضایل دي چې رسول الله (ص) د هغې بیان کړی دی. حضرت ابن عمر (رض) د رسول الله (ص) څخه روایت کوي چې رسول الله (ص) و فرمایل: په زړه هم زنگ لگي لکه څرنګه چې اوسپنه په اوبو کې زنگ اخلي. نبی کریم (ص) نه پوښتنه وشو چې ای د الله رسوله د دې د صفایي لپاره څه شته؟ رسول الله (ص) و فرمایل: چې د مرګ ډیر یادول او د قرانکریم ډیر تلاوت کول.

قرانکریم او اخلاق

د عقیدې او شریعت څخه بې غیر قرانکریم موږ ته اخلاق هم رانښيي هغه که (رباني) اخلاق وي او یا که (انساني)

۱- رباني اخلاق: دانسان ارتباط د الله تعالی سره ښيي او بنسټ یې الهی تقوا دي لکه: اخلاص د الله تعالی سره، هغه ته رجوع کول، پر هغه توکل کول، امید

لرل د هغه د رحمت څخه او ویره کول د هغه له قهر څخه، د هغه د نعمتونو شکر ادا کول، پر سختیو صبر کول، اخرت ته مخ اړول او دنیا ته شا محبت له هغه سره او رضا په قضاء د الله تعالی.

۲- انساني اخلاق: هغه خویونه دي چې بې له هغه څخه د خلکو سره ښه ژوند نشي تر سره کیدای لکه: صداقت، تواضع، وفا، عدالت، احسان، حياء، عفت، د خلکو احترام، د مخالفینو سره سوله او داسې نور....

۳- قرانکریم رباني او انساني اخلاق دواړه سره راجمع کوي چې موږ یې په مختلفو سورتونو د قرانکریم کې وینو هغه وخت چې اوصاف د متقیانو، اولی الباب، عباد الرحمن، محسینینو او ابرارو بیانوي.

۴- د قرانکریم په قصصو کې گورو چې پیغمبران د توحید دعوت په څنگ کې د فضایلو نهال د خلکو په زړنو کې کښنوي او د ټولنې د رذایلو سره مبارزه کوي. هود، صالح، لوط، شعيب او داود علیهم السلام او ټولو انبیاو دا کار کړی ده.

۵- کله چې رباني اخلاق د انساني اخلاقو سره یو ځای شي بیا یوازې وجداني مسؤلیت په یوه الهی مسؤلیت بدلیږي چې بیا نو یې ثمره یوازې خوشحالي نه بلکې د الله تعالی رضا او د اخرت نعمتونه هم وي. الله تعالی د خپلو پیغمبرانو صفت په یوې مجموعي اخلاقي فضایلو کې بیانوي.

قرانکریم او کاینات

۱- دقرانکریم یوه مکمله جمله ایت بلل کیږي. ددې عالم هر توکی او شی هم د ایت په نوم یادېږي یو د لوستلو(مقروء) کتاب ایت دی بل د لیدلو (مشهود) کتاب ایت. یو کتاب له حرفو څخه جوړ شوی دی بل له توکو څخه یو کتاب دومره کوچنی دی چې په جیب کې ځایېږي بل دومره لوی دی چې پرځمکه او آسمانونو ټول احاطه کوي خو په واړه کتاب دا ستر کتاب راغونډ شوی دی. څومره چې اسرار په دې واړه کتاب کې دی په ستر کتاب کې نشته دا لوی غوړیدلی کتاب د دغه کوچني کتاب سرخه ده او هغه کوچني کتاب د هغه لوی کتاب خلاصه ده.

۲- پوهیږو چې ځمکه د ۱۱۴ یوسلوڅوارلس عناصرو څخه جوړ شوې ده د الله تعالیٰ مقروء کتاب ۱۱۴ یوسلوڅوارلس سورتونه لري سورت فاتحه د ۱۱۴ یوسلوڅوارلس حرفو څخه ترکیب شوې ده. ځمکه ۷ اوه طبقې ده د شمسي نظام ۷ اوه مدار دي د ځمکې او آسمانونو د هر کوچني جز (اتوم) انتهايي مدارونه هم ۷ اوه دي د فاتحې سورت ایتونه هم ۷ اوه دي دقرانکریم منزل هم ۷ اوه دي دا یو تصادف مه گڼه دا حقیقت در په گوته کوي چې د دواړو کتابونو مرجع یوه ده یو د بل شرح دی.

۳- ستا په خپل نفس کې د قدرت نښې دي او هم په دې عالم کې د قدرت نښې دي چې دا ټول د قرانکریم په حقانیت شاهدي ورکوي دا ځکه چې الله تعالیٰ د هر څه شاهد دی د هر څه شاهد خو به داسې څه وایي چې هر څه د ده د هرې ویناء په حقانیت شهادت ورکړي.

۴- نو کله چې تاسې د الله تعالیٰ د مقروء کتاب د کوم ایت په اړه داسې تعبیر واورې چې د الله تعالیٰ مشهود کتاب سره مغایرت ولري دا تعبیر صحیح نه دی او که د مشهود کتاب د کوم توکی په اړه داسې څه واورې چې د مقروء کتاب د کوم ایت توپیر ولري نو هغه هم صحیح نه دی. دا دواړه ایتونه په هیڅ صورت کې یو د بل خلاف خبرې نه کوي ځکه رب یې یو دی ناپوه کسان به د دې یا هغه په اړه داسې تغیر او تعبیر وړاندې کوي چې یو له بل سره مغایرت ولري.

الله تعالیٰ په دې نړۍ درې کاینات پیدا کړي

۱- یوه نړۍ هغه ده چې په هغه کې هر وخت سکون او آرامي وي ستونزې په کې بیخي نشته د غم او تکلیف نوم او نښان هم شتون نه لري هغه ته جنت وایي الله تعالیٰ مور ټول هلته ورولي.

۲- او یوه نړۍ د هغې په مقابل کې ده چې هلته هر وخت ستونزې غم مصیبتونه وي د خوښۍ اوسکون هلته بیخي نوم نښان نشته هغې ته دوزخ وایي الله تعالیٰ دې مور ټول ترې وساتي.

۳- دریمه نړۍ له دې دواړو څخه جوړ شوې دی چې هم په کې خوښۍ شته او هم په کې غم او سکون شته او ستونزې هم او هغې ته دنیا وایي چې موږ او تاسو په کې اوسېږو او په دې نړۍ کې به تاسو هیڅوک داسې پیدا نکړي چې موږ په ټول ژوند کې ستونزو سره نه یو مخ شوي او نه به داسې څوک پیدا کړي چې ووايي ما هیڅکله قراره ورځ او خوشحالي نه ده لیدلې دلته له هرې خوښۍ د غم اغزي را تاو دي او په هرو ستونزو کې یو سکون پټ دی نه د دې دنیا ستونزې پټې دي او نه سکون پټ دی.

الله تعالی

د الله تعالی په نومونو کې جامع نوم الله د واجب الوجود ذات نوم دی چې د الوهیت د بشپړو صفاتو څښتن په خپل حقیقي وجود کې یواځنی ازلي او ابدي ذات او د کمال د بشپړو صفاتو خاوند دی د عربي ژبې ځینې پوهان یې مشتقی او د (الاله) څخه یې ماخذ بولي همزه ورڅخه حذف او لام په لام کې مدغم د دواړو لامونو څخه مشدد او الله ور څخه جوړ شوی دی.

۱- واجب الوجود: واجب الوجود چې ذات یې لازم او ضروري مطلق تل تر تله مستقل او چاته اړ نه وي.

۲- ممکن الوجود: ممکن هغه شی ته وایي چې شتون او نه شتون یې دواړه سره برابر وي. معنی دا چې په خپل ذات کې یو بل ته اړ او غیر مستقل نه وي.

د الله تعالی معنی

الله تعالی هغه سپیڅلی ذات دی چې د عبادت وړ، خالق، رازق، مدبر او د لوړ اقتدار څښتن دی د حوادثو او ستونزو پرمهال ورته خلک پناه وړي او خپل حاجتونه ورڅخه غواړي خلک ورسره مینه لري تعظیم او عاجزي ورته کوي او ویره ورڅخه لري او پر وړاندې یې سکون او ډاډ ترلاسه کوي له بشري حواسو پټ د ذات په پیژندلو کې یې عقل، اریان، خالق، مالک، رازق، د غیبی علم څښتن بشپړ واکمن کار ساز حاجت روا قانون ورکوونکی د عظمت اولي او د الوهیت د بشپړو صفاتو څښتن دی نو پرتله ژوندی د ټولو کایناتو خالق او

مدبر د ساکبنانو روزي رسان د مرگ او ژوند واکمن په هر څه توانا او لا مثاله ذات دی.

د الله تعالی پیژندنه

د الله تعالی د ذات په موضوع باندې د بحث نه د مخه پر دې خبره پوهیدل په کار دي. چې د الله تعالی وجود مادي نه دی. بلکې له مادي نړۍ وراخوا یو حقیقي ذات دی چې په عام ډول دیو شي د وجود پیژندنې لپاره چې له موږ سره کوم وسایل دي هغه حواس دي. د کایناتو علم د حواسو په وسیله معلومیږي، البته د ماوراء طبیعت د پیژندنې لپاره حواس کافي نه دي. د ماده پالو ساینس پوهانو تر ټولو لویه غلطی دا وه. چې هغوی د ساینس حدود ونه پیژندل گومان یې وکړ چې ساینس هره مسله حل کوي. د الله تعالی ذات له دې خورا ډیر لوړ دی. چې بشري عقل ورته ورسیري او یا یې انساني افکار درک کړي. که د انسان عقل هر څومره پرمختگ وکړي او د انسان خیال او فکر که هر څومره پرمخ ولاړ شي. د الله تعالی ادراک څخه د هغه صلاحیت ډیر لږ او محدود دی. د الله تعالی ذات خو لا پریږده. بشري عقل د موجوده اشیاءو له کشف څخه هم ناتوانه او نا خبره دی انسان د خپل د بدن او وجود په اړه پوره تفصیلي معلومات نه لري بیا د الله تعالی ځان خو ډیر لوړ دی.

د الله تعالی د نوم پیژندنه

۱- الف: الله: اسم للذات المقدسة. ذات الله جل و علا واجب الوجود لا یشاركه فیهِ غیره. ژباړه: الله نوم د هغه مقدس ذات دی. چې ذات یې ډیر پاک دی او ډیر لوی دی او وجود یې واجب دی (موجود) بادشاهي کې ورسره شریک نشته.

۲- ب: د الله تعالی د نوم بل تعریف. الله ذات واجب الوجود المستجمع لجمع الصفات والكمال و منزّه عن کل عیب و نقص. ژباړه: الله تعالی هغه ذات دی چې وجود یې واجب دی جمع کوونکی دی ټولو د صفاتو د کمال لره او پاک دی د هر ډول عیب او نقصان څخه.

د الله تعالی د پیژندنې وسایل

۱- لومړی عقل: لکه څرنگه چې د ټولو اسلامي احکامو سرچینه وحی قرانکریم او نبوي سنت دي په همدې توگه د اسلامي عقایدو بنسټ هم په پورته شیانو ښودل شوی مگر له دې سره سره روغ عقل د ټولو اسلامي عقایدو د صحت تایید او ملاتړ کوي له همدې کبله الله تعالی انسان د عقل له امله په خپلو احکامو مامو کړ د انسان د بدن هر یو غړی جلا دنده لري د عقل دنده تدبیر او تفکر دی ټول کاینات له اتوم نه واخله تر لویو کهکا شانونو او له حجرې نه بیا تر لویو اجسامو پورې د عقل او فکرات ډگر تشکیلوي قرانکریم د انسان فکر د کایناتو پاتې نړۍ ته په کتلو غور او فکر لورته را اړوي او د اسلام دښمنو ملحدو ځواکونو پر وړاندې د پیغمبرانو د استدلال یادونه کوي هغوی د الله تعالی د توحید په دلایلو کې کاینات وړاندې کوي لکه لمر سپوږمۍ او ستوري.

۲- دوهم وحی اسماء او صفات: د الله تعالی په سپیڅلو نومونو قرانکریم او نبوي سنتو یوه کړۍ یو الله اسم ذات دی او نور یې صفتي نومونه دي دغو ته اسماء الحسنی هم وایي هغه چې په نبوي فرمان ثابت دي او ۹۹ نهه نوې نومونو ته رسیږي: (عن ابی هریره رواية قال الله تسعة و تسعون اسما مئة الا واحد الا يحفظا احد الا دخل الجنة و هو و تر یحب الوتر.) ژباړه: د الله تعالی ۹۹ نهه نوي نومونه دي چا چې دغه نومونه حفظ او یاد کړل هغه هر ورومرو جنتي دی او هغه به جنت ته ولاړ شي. الله تعالی طاق دی او طاق خوښوي. په دغه مبارک حدیث کې د وتر څخه مراد توحید دی یعنی الله تعالی لا مثاله او بې سارې ذات دی چا چې دغه نومونه زده کړل او خپل ذهن ته یې وسپارل او باور یې پرې وکړ هغه به الله تعالی جنت ته داخل کړي.

د الله تعالی له پیژندگلوۍ څخه بې برخې کیدل

انسان د ایمان د دعوي سره سره د ایمان له کړۍ څخه ووځي که هغه د الله له پیژندگلوۍ څخه نا خبره یا د الله تعالی له صفاتو نومونو افعالو او حقوقو څخه

له کوم یوه نه منکر شي او هغه خلک چې د الله تعالی ذات پورې کوم نقصان یا خرابي تړي اود دې خبرې پیژندگلوې ورسره نه وي چې ټول کمالی صفات یوازې له هغه ذات سره ښایي او په نړۍ کې ټول شته شیان د هغه ذات د فعل کړنې پایله ده او هغه کس هم د الله تعالی د معرفت څخه نا خبره دی الله تعالی فرمایي. (ما قدرو الله حق قدره ان الله لقوی عزیز) ژباړه: هغه خلکو د الله تعالی قدر هسې نه دی پیژندلی لکه څرنگه چې یې د پیژندلو حق دی او د قوت او عزت ولا ذات یوازې الله تعالی دی.

(و جعلوا له من عباده جزء ان الانسان لکفور مبین.) ژباړه: پر دې هر څه پوهیدلو او منلو سره هم هغه خلکو د ده له بنده گانو څخه ځینې یې د ده برخه وال وگرځول او حقیقت کې انسان د احسان هیروونکی دی.
(لقد کفر الذین قالوا ان الله ثالث ثلاثة.)

ژباړه: هغه خلکو کفر وکړ څوک چې وایي الله تعالی له دريو څخه یو دی. د الله تعالی له معرفت پیژندگلوۍ سره نا اشنایي له الله تعالی سره دشرک بنسټ دی ځکه که انسان د الله تعالی نومونه او صفات او د هغه کمال او افعال او که د الله تعالی له حقوقو سره نا اشنا وي نوهغه انسان د الله تعالی له سره لایق نه وي او یا الله تعالی په مخلوق کې له چا سره تشبیه کوي او یا په مخلوق کې څوک د الله تعالی سره برخه وال گرځوي او له الله تعالی څخه بل څوک رابلي یې هغه ته گټه او زیان رسولای شي همداشان الله تعالی فرمایي. (له دعوة الحق و الذین یدعون من دونه لا یستجیبون لهم بشیء الا کباسط کفیه الی اماء لیبلغ فاه و ما هو ببالغه و ما دعاء الکفرین الا فی ضلال.)

ژباړه: همدې الله تعالی لره رابلل حق دی او هغه څوک چې له الله تعالی پرته بل څوک رابلي نو هغوی خپل رابلونکي ته هیڅ ځواب نه شي ورکولای او د هغوی رابلل داسې دي لکه یو څوک اوبه رابلي اوبو ته وایي راشۍ او زما په خوله کې توی شی اوبه خو د رابلونکي تر خولې نه شي راتلای نو همداشان دکفارو دا بلني هم هیڅ نه دی پرته له یوه بې هدفه غشي.

د الله تعالی وجود

انسان باید د الله تعالی پر شتون باندې پوخ باور ولري او په یقین سره پرې ایمان ولري او په ژبه اقرار وکړي. د الله تعالی شتون او د هغه په موجودیت باور او یقین کول داسې یو څرگند حقیقت دی چې هیڅ ډول شک او شبهه په کې نشته. قرانکریم د الله تعالی د وجود په اړه اجمالی خبره کړې او له تفصیلاتو څخه یې ډډه کړې ده. ځکه چې د الله تعالی د وجود علم او پوهه د انسانانو په فطرت کې داسې پرته ده چې ټول انسانان په کې یو ډول دي ډیر کم خلک به داسې وي چې د الله تعالی د شتون څخه انکار وکړي.

الله تعالی بشپړ واکمن دی

الله تعالی د کایناتو حقیقي څښتن دی د خپل خوښې او د خپل حکمت پر اساس په موجوداتو کې تصرف کوي. ټولې چارې د خپل قانون او قاعدې مطابق پرمخ بیایي. قرانکریم دغه مطلب ته د اشارې په ترڅ کې فرمایي. (الله يعلم ما تحمل کل انثی و ما تغیض الارحام وما تزداد و کل شیء عنده بمقدار.) ژباړه: الله تعالی د هرې حاملې له گیدې خبر وي. څه چې په هغه کې جوړیږي په هغه باندې هم پوهیږي او په هغه کې چې څه کمی او زیاتوالی راځي له هغه څخه هم باخبره وي. د هر شي لپاره د هغه په وړاندې یوه اندازه ټاکلې ده. بل ځای کې فرمایي. (قل اللهم ملک الملک توءتی الملک من تشاء و تنزع الملک ممن تشاء و تعزمن تشاء و تذلل من تشاء بیدک الخیر انک علی کلی شیء قدیر.)

ژباړه: ووايه ای ربه د مالک مالکه! ستا چې چا ته خوښه شي حکومت ورکوي او له چانه چې و غواړي اخلي یې چاته دې چې خوښه شي عزت ورکوي او څوک چې و غواړي ذلیله کوي یې. ښیگنه ستا په واک کې ده. بیشکه ته په هر څه قادر یې.

الله تعالی خپل پیغمبر ته امر وکړ تر څو د خلکو تر منځ اعلان وکړي. چې الله تعالی د ټولو شیانو حقیقي څښتن دی. چاته چې و غواړي دولت ورکوي او

په اخیستلو کې یې هم اختیار دی. قرانکریم په بل ځای کې فرمایي. (و ربک یخلق مایشاء و یختار و ما کان لهم الخیرة. سبحن الله و تعالی عما یشرکون.) ژباړه: او ستا رب چې څه و غواړي پیدا کوي یې په دې د هغوی څه واک نشته الله تعالی د هر څه څخه ډیر پاک او لوړ دی. چې هغوی ورسره شریکوي.

د الله تعالی او د رسول حاکمیت

حاکمیت او فیصله یوازې الله تعالی لره ده او د الله تعالی او پیغمبر د حکمونو منل د ایمان او اسلام شرط دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایي. (یهاالذین امنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی امر منکم فان تنازعتم فی شیء فردوه الی الله و الرسول ان کنتم تومنون بالله و الیوم الاخر.) نساء ۵۹

ژباړه: ای مومنانو! د الله تعالی اطاعت وکړئ او رسول اطاعت وکړئ او د هغو کسانو پیروي وکړئ چې پرتاسې آمران دي. که ستاسې ترمنځ په کومه چاره کې شخړه پېښه شي، نو هغه د الله تعالی او رسول لوري ته حواله کړئ. که تاسې په رښتیا سره د الله تعالی او د اخرت په ورځ ایمان لري.

د الله تعالی او پیغمبر (ص) اطاعت او د امر مننه واجب او قطعي ده. کوم کسان چې د ایمان دعوه کوي باید په خپلو ټولو چارو کې د الله تعالی د حکم او د الله تعالی د پیغمبر (ص) د حکم پیروي وکړي. ځکه نه یوازې دا چې د الله تعالی د حکم او د پیغمبر (ص) د حکم پیروي واجب ده. بلکې که کوم مومن د الله تعالی د رسول په فیصله د زړه له کومې راضي او خوشحاله نه شي او په بشپړه توګه ورته غاړه کښینږدي. د ایمان په دعوا کې رښتني نه دی. څرنګه چې قرانکریم په څرګنده توګه په دې هکله فرمایي. (فلا وربک لایومنون حتی یحکموک فیما شجر بینهم ثم لا یجدوا فی انفسهم حرجا مما قضیت و یسلموا تسلیما.) نساء ۶۵

ژباړه: نه ده داسې ای محمده! ستا په رب قسم چې دوی هیڅکله مومنان کیدای نه شي. تر څو چې په خپل منځي شخړو کې حکم او فیصله کوونکی ونه مني بیا چې ته څه فیصله وکړې پر هغې باندي په خپلو زړونو کې څه تنګي هم احساس نه کړي. بلکې سر تر پایه یې ومني.

د رسول الله (ص) له اطاعته د نا فرماني پایلې

الله تعالی په قرانکریم کې د ال عمران په سورت کې فرمایي. (قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله و یغفر لکم ذنوبکم والله غفور رحیم ۱۱۰ قل اطیعوا الله والرسول فان تولوا فان الله لا یحب الکافرین.)

ژباړه: (ای پیغمبره) خلکو ته ووايه! که چیرې تاسې په رښتیا له الله تعالی سره مینه لري نو زما د پیروي لاره غوره کړئ. الله تعالی به له تاسې سره مینه وکړي او ستاسې گناهونه به تاسو ته و بخښي. هغه ډیر بخښونکی او مهربان دی. ای پیغمبره! هغو ته ووايه چې د الله تعالی او د هغه د رسول اطاعت وکړئ. بیا که هغوی ستا بلنه ونه منله، نو بیشکه الله له کافرانو سره (چې د هغه او د هغه د رسول له پیروي څخه انکار کوي) مینه نه کوي.

الله تعالی د دوهم ایت پای کې په ډیر تند خطاب سره په رسول الله (ص) باندې د ایمان د سرغړوونکو او د هغه له اطاعت او پیروي څخه د مخ اړوونکو د پای او عاقبت په هکله داسې فرمایي. (فان تولوا فان الله لا یحب الکافرین.) ژباړه: که چیرې هغوی مخ واړوي. نو الله تعالی کافران نه خوښوي.

امام قرطبي (رح) ددې ایت په تفسیر کې داسې فرمایي د (فان تولوا) شرطیه جمله ده او د دې جملې موقعیت ته په کتو سره د هغې معنی داسې ده: که چیرې هغوی د کفر په حالت کې سرغړونه وکړي او د الله تعالی او د هغه د رسول له پیروي نه اعراض وکړي (فان الله لا یحب الکافرین) نو الله تعالی کافران نه خوښوي. یعنی الله تعالی د هغوی له کړنو څخه نا راضه وي او هغوی ته بخښنه نه کوي.

دغو مبارکو ایتونو په خپلو لوړو او ځلانندو لارښونو سره د مسلمان د ژوند هدف او کړنلاره بیان کړې ده چې پر هغو باندې د عمل کولو پایلې په اخلاص سره د الله تعالی عبادت له عذاب څخه د خلاصون، د اجر او ثواب حاصلول، د نیکو اعمالو د تر سره کولو لپاره هڅه او هاند، او د الله تعالی د رضایت او محبت حاصلول دي.

هغه څوک چې الله تعالیٰ به ورسره خبرې نه کوي

په قرانکریم او نبوي احادیثو کې ځینې داسې کسان ذکر شوي چې د هغو په هکله داسې ویل شوي چې د دوې سره الله تعالیٰ د قیامت په ورځ خبرې نه کوي او گناهونه به یې نه پاکوي او د دوی لپاره به دردناک عذاب وي. پوښتنه دا ده چې دا څوک دي او د کومو صفتونو لرونکي خلک دي.

ددې لپاره چې د هغوی له صفتونو څخه ځان وساتو ترڅو دداسې عذاب خاوندان نشو. غواړم هغه کارونه په گوته کړم چې د هغو له امله انسان دداسې بدمرغيو سره مخ کېږي دا گڼ شمیر کسان دي: الله تعالیٰ فرمایي. (ان الذین یکتبون ما انزل الله من الکتاب و یشترون به ثمنا قليلا اولئک ما یاکلون فی بطونهم الا النار ولا یکلمهم الله یوم القیامة ولا یزکیهم ولهم عذاب الیم.) بقره

۱۷۴

ژباړه: یقیناً. هغه کسان چې هغه خبرې پټوي چې الله تعالیٰ په خپل کتاب نازلې کړي دي او په دې (پټولو) سره لږ قیمت حاصلوي (د ټوله دنیا هم د الله تعالیٰ د ایتونو په بدله کې لږه ده.)

دغه کسان په خپلو نسونو کې اور اچوي د دوې سره به الله تعالیٰ د قیامت په ورځ خبرې نه کوي نه به دوی له گناهونو پاکوي او د دوې لپاره دردناک عذاب دی. په دې ایت مبارک کې هغه چاته سخت تخویف او ویرونه ده څوک چې حق پټوي له دې امله چې د دنیا زکات یا خیرات یې بند نه شي او یا په خلکو کې بد نام نه شي.

دلته مراد هغه څوک دي چې حق پټوي او په دې کار سره دنیا لاس ته راوړي یعنی د دنیا د حرص له امله پټوي. په دغه مارک ایت کې د دغو خلکو لپاره څلور عذابونه ذکر شوي دي.

۱- دوی چې څه له دې لارې لاس ته راوړي او خوري یې نو دوی په حقیقت اور پخپلو نسونو کې اچوي دا ځکه چې دا یې دوی ترټولو ناوړو کسب له لارې پیدا کړی نو بدله یې هم ورته د دوې د عمل د جنس څخه ورکول کېږي. داسې چې عذاب یې تر نور هم سخت وي.

۲- د دوی سره به الله تعالی د قیامت په ورځ خبرې نه کوي په دې کې اشاره ده چې الله تعالی له دوی څخه ډیر زیات ناراضه وي او پر دوی باندي به ډیر سخت په غصه وي چې دا په حقیقت کې د اور تر عذاب هم سخت دی. د حساب خبرې به ورسره د ملایکو په واسطه کیږي.

۳- دوی به الله تعالی له گناهونو او بدو صفاتو څخه نه پاکوي دوی داسې اعمال هم نه لري چې د هغو له امله د صفت او د الله تعالی د رضا مستحق شي دا ځکه چې دوی هغه اعمال نه وو کړي چې د هغو له امله د پاکوالي او تزکيې مستحق شي چې هغه د الله تعالی په کتاب عمل کول په هغه سره لاره پیدا کول او د الله تعالی د کتاب لوري ته د خلکو بلل دي بلکې د الله تعالی کتاب یې شاته غورځولی و او نورې لارې یې خپلې کړې وې.

۴- د دوی لپاره به درد ناک عذاب وي. په بل ځای کې قرانکریم فرمایي. (ان الذین یشترون بعهدالله و ایمانهم ثمنا قليلا اولئک لا خلاق لهم فی الاخرة ولا یکلمهم الله ولا ینظر الیهم یوم القیامة ولا یزکیهم ولهم عذاب الیم). عمران ۷۷ ژباړه: یقیناً: هغه کسان چې د الله تعالی په لوظ او خپلو قسمونو باندي لږ بدله (د دنیا مالونه) اخلي دغه کسان داسې دي چې د دوی لپاره په اخرت کې هیڅ حصه (د ثواب) نشته دوی سره به الله تعالی خبرې نه کوي او نه به دوی ته (په رحمت او مهربانۍ) سره گوري او د دوی لپاره درد ناک عذاب دی. د ایت مطلب دا دی چې کوم خلک دنیا په دین سره اخلي د دنیا لږ برخې ته د اخرت په مقابله کې ترجیح ورکوي او دې ته ځانونه د واعدو په ماتولو او د دروغو قسمونو په کولو سره رسوي. نو د دغو کسانو سره الله تعالی په قیامت کې خبرې نه کوي یعنی د دوی لپاره د الله تعالی عذاب لازم دی د الله تعالی د رحمتونو او ثوابونو څخه محروم دي او د گناهونو د پاکیدو څخه محروم دي بلکې په داسې حال کې به قیامت ته ځي چې د خپلو په جرایمو به ملوث وي او درد ناک عذاب به ورته چمتو وي.

په احادیثو هم داسې کسان ذکر شوي دي چې د یاد شویو عذابونو مستحق دي. (عن ابی ذر (رض) عن النبی (ص) قال: ثلاثة لا یکلمهم الله یوم القیامة و

لا ينظر اليهم ولا يزيكهم ولهم عذاب اليم قال ابو ذر حابو او حسروا من هم يا رسول؟ قال المسبل والمنان والمنفق سلغته بالحلف الكاذب.) رواه مسلم
 ژباړه: له ابو ذر (رض) روايت دی چې رسول الله (ص) وفرمايل: درې کسان داسې دي چې د قيامت په ورځ به الله تعالى له دوی سره خبرې نه کوي نه به ورته گوري (د رحمت په نظر سره) نه به يې له گناهونو پاکوي او د دوی لپاره درد ناک عذاب دی. ابو ذر (رض) و فرمايل دا کسان له خيره محروم او تاوانيان شول دا څوک دي ای د الله رسوله رسول الله (ص) و فرمايل هغه څوک چې پايڅې يې تر گيتو (بجلکو) انبکته وي (احسان کوونکي چې چاته څه ورکړي او بيا ورباندې احسان کوي) بل هغه څوک دی چې د خپل سامان په درواغ قسم سره چلوي.

په دې حديث کې دا درې گناوې ذکر شوي دي. يو دا چې څوک پايڅې تر گيتو (بجلکو) انبکته ساتي ځکه دا د تکبر او لويي نښه ده او لويي کول لويه گناه ده دا يوه بې خونده گناه ده چې خوند او لذت هم نه لري خو عذاب يې ډير سخت دی د تاسف خبره دا ده چې دا گناه دومره عامه ده چې ډير خلک ورته د گناه په سترگه نه گوري دا حکم د سړو لپاره دی چې دوی به پايڅې پورته کوي که په لمانځه کې وي او که له لمانځه څخه بهر وي .
 بله گناه د احسان او زبادني ده چې له چا سره څه ښه وکړې نو هر وخت ورپه يادوي چې فلانی وخت کې مې داسې ښه درسره وکړل.
 بل هغه څوک چې خپل مال په دروغو قسم باندې خرڅوي ده يو شي اخيستی ارزانه وي خو بل چاته په قسم سره وايي چې دا مې په دومره اخيستی دی. تر اصلي قيمت زيات ور يادوي يا ورته وايي چې دا شی اصلي دی او هغه اصلي نه وي خو دوی ورباندې قسم هم اخلي نو دا دالله تعالى د نوم څخه غلط استفاده کوي او سپکاوی يې کوي. له ابو هريره (رض) څخه روايت دی چې رسول الله (ص) و فرمايل: درې کسان دي چې هغو سره به الله تعالى د قيامت په ورځ خبرې نه کوي او نه به يې له گناهونو پاکوي.

ابو معاويه راوي وايي او نه دوی ته په رحمت سره گوري او د دوی لپاره درد ناک عذاب دی. ۱- بوډا زناکار ۲- درواغجن پاچا ۳- او مسکين متکبر. مسلم احمد

دا درې کسان لکه د داسې درد ناکو عذابونو مستحق شول ځکه چې دوی دا گناوي په داسې حالت کې کوي چې هيڅ عذر هم ورته نه شي جوړيدای دروغ اکثره خلک د ضرورت او مجبوري له امله وايي پاچا ولې دروغ وايي؟ دی خو له چا مجبور هم نه دی.

تکبر او لويي خلک د مال له امله کوي مسکين ولې لويي کوي؟ دی خو مال هم نه لري.

زنا خلک د نفس د خواهش له امله کوي بوډا ولې زنا کوي؟ د ده خو شهوت هم ختم وي.

ابو هريرة (رض) له رسول الله (ص) څخه روايت کوي چې الله تعالی فرمايلي دي. درې کسان داسې دي چې د قيامت په ورځ به زه د هغوی دښمن يم. يو هغه سړی چې يو شپې د الله تعالی په نامه ورکوي بيا په هغه کې دوکه وکړي.

بل هغه څوک چې يو ازاد سړی يې خرڅ کړو او د هغه پيسې يې وخورلې. بل هغه څوک چې يو مزدور يې ونيو کار يې ترې پوره واخيست او مزدوري يې ور نه کړه. بخاری احمد

دا درې هم سترې گناوې دي. لومړنی سړی چې د الله تعالی په نوم څه ورکړي او بيا دوکه په کې کوي نو دا د الله تعالی د نوم قدر نه لري بلکې سپکاوی يې کوي نو ځکه د سخت عذاب مستحق شو.

ازاد سړی خرڅونکی ځکه د سخت عذاب جوگه دی چې يو انسان ازاد وي او بيا ترې څوک غلام جوړ کړي نو دا د هغه انسان سره ډير لوي ظلم دی. له دې امله يې مرتکب د سخت عذاب مستحق دی په دې هغه څوک هم شامل ده چې ازاد خلک تښتوي اغوا کوي يې او بيا يې د پيسو په بدل کې خوشې کوي د دې حديث په رڼا کې دا خبره ښکاري چې د داسې خلکو لپاره سخت عذاب دی. له مزدور څخه کار اخيستل او مزدوري يې نه ورکول دا هم لوي ظلم دی.

هغه بیچاره ځان هم ښه ستړی کړي او بیا ورته مزدوري نه ورکول کیږي. له ابو هریره (رض) څخه روایت دی چې رسول الله (ص) وفرمایل: درې کسان دي د دوی سره به الله تعالی د قیامت په ورځ خبرې نه کوي او نه به ورته گوري او نه به یې له گناهونو پاکوي او د دوی لپاره درد ناک عذاب دي.

یو هغه سړی چې په صحرا کې په داسې اوبو ولاړ وي چې دده تر حاجت زیاتې وي بیا یې هم له مسافرو څخه منع کوي.

بل هغه سړی چې په چا باندې یو شی د ماښکر نه وروسته خرڅ کړي او داسې قسم ورته وکړي چې ما دا په دومره روپي اخیستی دی هغه سړی د ده خبره و منله په داسې حال کې چې د ده خبره صحیح نه وه.

بل هغه سړی چې د یو امام (مشر) سره د دنیوي غرض پر بنسټ بیعت وکړي که څه ورکوي نو وفاداري کوي او که څه نه ورکوي بیا وفاداري نه کوي. مسلم احمد

په دغو کسانو کې نور کسان هم شته چې الله تعالی د قیامت په ورځ خبرې نه ورسره کوي چې په هغو کې د مور او پلار نافرمان د سړو سره مشابهت کوونکې ښځه او دیوث (بې غیرته انسان) شامل دي.

څوک چې د الله تعالی څخه و ویریده هغه کامیاب شوه

۱- یو ولس چې د علم له نعمت څخه بې برخې وي هغه ولس له رنگارنگ کړاونو سره لاس او گریوان وي چې عمده ستونزې یې خپل منځنی اختلافات وي قومي ژبني او منطقي اختلافات خو پریږده کور په کور بد وي خلک د دې پر ځای چې یو له بل سره همکار واوسي په هیواد کې آبادی آمن او له نورو د یرغل څخه د ځان ژغورنې لپاره گډ کار وکړي یو د بل د کور وړاندو لپاره ملاتړې وي.

۲- نن چې زموږ په هیواد کې د جگړې له سببه تعلیمي موسسې تړل شوي دي اوس دا خپله د خلکو دنده ده چې د خپلو اولادونو لپاره په مسجدونو او کور کې د زده کړې زمينه برابر کړي تر مطلق بیسوادۍ لږ تعلیم هم ډیر گټه لري. که موږ سهار صرف د قرانکریم ۲ دوه ایتونه لومړی په قرائت او بیا په معنی سره

زده کړو او د ماسپښین له طرفه پښتو لیک او لوست ورته شروع کړو باور وکړی چې په یو کال کې به ډیر څه زده کړو کله چې د یو انسان په زړه کې د الله تعالی ویره پیدا شوه د هغه اعمال خپله اصلاح کیږي.

۳- د قرانکریم زده کول په معنی سره د پند اخیستلو او د فکر او ذهن د اصلاح لپاره ډیر آسانه دی د اسلام په لومړیو وختونو کې به بیسواده خلکو ته قرانکریم په آسانی سره زده کاوه. او عمل به پرې کاوه. د یو انسان اصلاح هغه وخت شونې ده چې د خپل رب سره اړیکې ټینګې کړي او دا کار هغه وخت په ښه ډول تر سره کیدای شي چې یو څوک قرانکریم په معنی سره وایي او د تدبیر په کې کوي د قرانکریم الفاظ (تورې) د انسان پر زړه اثر کوي او د کړې لارې څخه د هدایت لور ته راگرځوي د انسان نصیحت او د قرانکریم د تورو اثر د انسان پر زړه باندې له ځمکې څخه تر اسمان پورې توپیر کوي.

۴- هغه څوک چې لږ حصه د قرانکریم په معنی سره زده کړي دهغه بیا له عالم سره شوق پیدا کیږي بیا به په خپلې ژبې په آسانی سره نور دیني او اجتماعي کتابونه خپله مطالعه کوي. داسې خلک بیا په لږ څه قناعت کوي. کار کوي د خپل آینده او کور لپاره فکر کوي او بلاخره د یو خوښ ژوند خاوند جوړ شي خو مطلق ناپوه او بیسواد خلک بیا ځینې سم فکر نشي کولای هغوی د هوا او هوس پر لاره روان وي سیالداري یې خوښه وي هر څه د کور له مشر څخه غواړي قرضونه کوي او د کورنی لپاره ستونزې را پیدا کوي که یې په دې چاره نه کیده ټوپک اخلي په ټوپک سره ستونزې پیدا کوي چې مور یې پایله خپله وینو. نور غفلت او په وینس سترگو خوب کول په کار نه دی او نه د بل چا مرسته کولو ته انتظار پکار ده.

۵- یو نا امله کس مو چې په کور کې پیدا شو بیا ټول کور خرابوي ښه به دا وي چې د خپلو اولادونو روزنه له ابتداء نه وکړو علما او داسې نور ډیر خلک پیدا کیږي چې ستاسې اولادونو ته د قرانکریم په ترجمه او د خپل په ژبې سره ووايي د اولادونو لپاره هر ډول چې وي څه پیدا کوو خو د تعلیم غم یې نه خورو دا باید په تکرار ووايم چې د انسان اصلاح یوازې په قرانکریم سره کیږي د هیچا

خبره بايد ونه منو چې قرانکريم په معنی سره نه شي زده کولای. زموږ د ټولنې لويه بدبختي همدا ده چې قرانکريم ته مو شا ورگرځولې ده او د ښونځيو څخه بد وړو راځي چې د ۲ دوه مياشتو لپاره تجربه وکړو که قرانکريم په معنی سره نه زده کيده بيرته به يې پرېږدو صرف ستونزه دا ده چې د دې کار سره خلک ناپيژنده شوي دي پخوا چې مسلمانانو دا کار کاوه مسلمانان د نړۍ باداران وه خو نن چې قرانکريم او د هغه لوستل مسلمانانو ته نا اشنا شوه مسلمانان د نورو غلامان جوړ شول.

الله تعالی ته درې ډوله خلک ډیر خوښ مگر درې ډوله ورته له

دې نه هم ډیر خوښ دي

- ۱- الله تعالی پرهیزگار خوښوي مگر څوک چې په ځوانۍ کې پرهیزگاره وي هغه ورته زیات خوښ وي.
- ۲- الله تعالی ته عاجزي کوونکي خوښ دی مگر هغه څوک چې دولت مند وي هغه ورته زیات خوښ وي.
- ۳- د الله تعالی سخي بنده خوښ دی مگر هغه څوک چې غریبي کې سخا کوي هغه د الله تعالی زیات خوښ دی.

د الله تعالی فرمان

- ۱- ای خلکو تاسو شپه او ورځ کناهونه کوئ او زه په هغه باندي پرده اچوم پس تاسې له ما څخه بخښنه و غواړۍ یقیناً زه به تاسو ته بخښنه وکړم.
- ۲- ما عزت په خپل اطاعت کې ایښی دی خلک هغه په پادشاهي کې لټوي.
- ۳- ما خپله رضا د نفس په مخالفت کې ایښی دی خلک هغه د نفس په موافقت کې لټوي.
- ۴- ما آرام په جنت کې ایښی دی خلک هغه په دنیا کې لټوي.
- ۵- ما علم او حکمت په لوږه کې ایښی دی خلک هغه په مړښت کې لټوي.

د الله تعالی د رضا او خوښۍ خوښانې

- ۱- د اطاعت خوښول او گناهونه بد گڼل.
- ۲- د نیک عمل کولو سره سره ځان ناقص بلل او غرور نه کول.
- ۳- ډیر استغفار ویل: هیڅ انسان د گناه څخه پاک نه وي بغیر د پیغمبرانو هیڅ نیک عمل د نقصان څخه خالي نه دی نو بنده به په ټولو اعمالو کې له الله تعالی څخه بڅښنه غواړي او استغفار به کوي.
- ۴- د اطاعت او د خیر په لاره کې توفیق د خیر د اسبابو آسانه کیدل او د استغفار او استقامت دوام صالح بنده ته الله تعالی په ښو کارونو باندې توفیق ورکوي او هغه ورته آسانه کوي او په ښو کارونو باندې د تل پاتیوالي لپاره توفیق ورکوي.
- ۵- په تکلیف او مصیبت باندې صبر کوي وارخطا او عصباني نه وي بلکې صبر کوونکی وي.
- ۶- پر الله تعالی مطمئن وي چې هغه د مومنان مرسته کوونکی دی.
- ۷- د رزق په پیدا کولو کې ډیر مشغول نه وي لکه: د نن زمانې ډیر خلک چې اصلي موخه یې یوازې د پیسو گټل دي او بس بلکې د ده دا عقیده وي چې د هر انسان لپاره چې کوم رزق لیکل شوی دی همغه ور رسیږي.
- ۸- په یوازې والي کې د الله تعالی د ذکر او د قرانکریم د تلاوت سره محبت لرل. دا د صالح بنده گانو ستره نښه ده چې هغې په یوازې والي کې د الله تعالی ذکر کوي او بیا د الله تعالی په مینه ویاړ کوي هغه د الله تعالی د ویرې څخه اوشکې تویوي او ژاړې دغه کسان کوښښ کوي چې زما په دغه پټ راز چې زه یې له خپل رب سره لرم باید چې هیڅوک خبر نه شي.
- ۹- د صالحو او نیکو خلکو د مجلس سره مینه لرل.
- ۱۰- د شرعي علم د زده کړې حرص کول او د هغه په عملي کولو کې کوښښ کول.

دغه د الله تعالی د رضا ځینې نښې وې که په چا کې شتون ولري هغوی دې د الله تعالی شکر ادا کړي او که چا کی نه وي هغوی دې کوښښ وکړي ترڅو په ځان کې دغه صفات پیدا کړي.

د ملایکو پیژندنه

ملایکې د الله تعالی فرمان منوونکې لښکرې دي. له نور څخه پیدا زموږ له نظره پناه. نه نارینه او نه ښځینه. نه څه خوري نه څه څښي په بیلا بیلو چارو مقررې دي چې کوم کار ورته سپارل شوی یا وسپارل شي هغه سرته رسوي. هر وخت په تسبیح لگیا وي شپه او ورځ د الله تعالی پاکی بیانوي. هر وخت د الله تعالی په ویره کې دي. د ملایکو صحیح حساب د الله تعالی په علم کې دی او هغه ته معلوم دی. مشهور مقربې ملایکې ۴ څلور دي. دلته هر څه د الله تعالی په امر د ملایکو په وسیله تر سره کېږي. په ملایکو ایمان د قرانکریم او نبوي سنتو په لارښوونو کې د ایمان د امورو د جملې څخه دی. د پیژندلو یواځینۍ لار یې وحې ده.

ملایک د اسلام په رڼا کې

په ملایکو ایمان د اسلامي عقیدې د ارکانو او بنسټونو له جملې څخه دی انکار ورڅخه څرگند کفر گڼل کېږي.

د ملایک لغوی معنی

ملایک د ملک جمع ده د لام او میم په فتحې سره د الوکه څخه اخیستل شوی الوکه رسالت ته وایي. دوی هم الهی پیغامونه پیغمبرانو ته له ځان سره راوړي او یا مضبوط او قوي مخلوق ته ویل کېږي.

ملایک په شرعي اصطلاح کې

ملایکې له یو لړ غیبی نا محسوسو نوراني مخلوقاتو څخه عبارت دي چې له حیواني تمایلاتو څخه پاک دي. په بیلا بیلو شکلونو ځان بدلوي شي او د استوگنې ځای یې آسمانونه دي د الله تعالی نه پرته یې حقیقت هیچا ته معلوم نه دی.

دملايکو خويونه ملايک ډير ښه خويونه لري چې په قرانکريم کې ذکر شوی،
خيني يې په لاندې ډول دي.

۱- عزتمند مخلوق دی.

۲- د الله تعالی د حکم عملي کوونکي او د گناهونو څخه د ځان ساتونکی دي.

۳- حياء ناک مخلوق دی. ۴- مومنانوته بخښنه غواړي.

د ملايکو حقيقت او صفات موږ نه شو کولای چې د ملايکو حقيقت
معلوم کړو. د عقيدې په مسایلو کې لازمه ده چې موږ په شرعي څرگندو

دلایلو اکتفا وکړو د دوی خيني صفات په لاندې دلایلو کې راغلي دي.

۱- له نور څخه پيدايښت.

۲- لوی جسمونه .

۳- په بيلا بيلو شکلونو څرگنديدل.

۴- د متفاوتو وزرونو درلودل.

۵- نا آشنا ځواک درلودل.

۶- په دوی کې خيني مقربې ملايکې دي.

۷- د تولد او تناسل او له ښځينه او نارينتوب څخه سپيڅلتيا.

۸- د الله تعالی پر وړاندې د بيلا بيلو مرتبو درلودل.

۹- د حسن او جمال صفت درلودل.

۱۰- د خوراک څښاک او سترپا څخه پاکې او د استوگنې ځای يې اسمان ده.

۱۱- دوی د حياء څښتنانې دي.

۱۲- دوی د نظام څښتنانې دي.

۱۳- ملايکې ډيرې زياتې دي چې شمير يې يوازې الله تعالی ته معلوم دی.

د ملايکو د پيدايښت ماده

مكلف مخلوقات چې عقل ورته ورکړل شوې په درې ډوله دي.

۱- ملايکې چې له نور څخه پيدا کړی شوي دي.

۲- پيريان له ملايکو وروسته چې له اور څخه پيدا کړی شوي دي.

۳- انسانان چې له خارو څخه پيدا کړی شوي دي.

د ملايکو خلقت

ملايکې الله تعالى له نور څخه پيدا کړي دي او په دې اړه يو حديث نقل دی (عن عائشة (رض) قالت: قال رسول الله (ص) خلقت الملائكة من نور و خلق الجن من مارح من نار و خلق ادم لما وصف لكم) مسلم ژباړه: له عايشې (رض) څخه روايت دی چې ويلې يې دي رسول الله (ص) فرمايلي دي. ملايکې له نور څخه پيدا شوي دي او پيريان د اور له لوجي لرونکو لمبو څخه پيدا کړل شوي دي او ادم (ع) له هغه څه پيدا شوی دی، چې تاسې ته په قرانکريم کې بيان شوي دي.

د ملايکو په مسلمانانو باندې څه حقوق او څو دي؟

- ۱- د هغوی پر وجود باندې اقرار کول چې شتون لري.
- ۲- پر هغو ملايکو چې مور ته يې نومونه ښکاره دي تفصيلي ايمان درلودل او چې نه دي ښکاره اجمالي ايمان درلودل.
- ۳- د هغوی په مختلفو شکلونو باندې ايمان درلودل.
- ۴- د هغوی په وظيفو ايمان درلودل.
- ۵- هغوی په خپلو مرتبو او درجو کې ساتل.
- ۶- د هغوی سره مينه او محبت کول.
- ۷- هغوی پورې ټوکې او مسخرې نه کول. (لکه يهود چې يې کوي)
- ۸- هغوی ته کنځل نه کول. (شيعه گان يې چې کوي)
- ۹- تل د هغوی فضائل بيانول.
- ۱۰- هغوی يو بې شميره لښکر منل.

د ملايکې يو څو ډولونه

- ۱- جنت او جهنم نه د انسانانو ارواح وړل.
- ۲- د جنت ساتونکې ملايکې.
- ۳- د جهنم ساتونکې ملايکې.
- ۴- په شپيلی پوه کوونکې ملايکې.

۵- نکیر اومنکر.

د ملایکو لویوالی څومره دی

رسول الله (ص) په یو حدیث کې د دې پوښتنه یادونه کړې ده. (عن جابر بن عبدالله (رض) عن النبی (ص) قال اذن لی ان احدث عن ملک من ملائكة الله من حملة العرش ان ما بین شحمة اذنه الی عاتقه مسیره سبع مائة عام). ابوداود

ژباړه: د جابر بن عبدالله (رض) څخه روایت دی. چې رسول الله (ص) وفرمایل: چې اجازه وشوه ماته بیان کړم حالت د هغه ملایکو چې عرش یې پورته کړي دی، د هغوی غوږونو د نرمۍ او اوږو ترمنځ فاصله تر ۷۰۰ کالو پورې ده. چې دومره لویې ملایکې دي نو ته ووايه چې عرش به څومره لوی وي نو د الله تعالی شان او ذات به څومره لوی وي.

د هغه ملایکو شمېره څومره ده چې عرش یې پورته کړی دی؟

الله تعالی فرمایي (والملك على ارجائها و يحمل عرش ربك فوقهم يومئذ ثمانية) حاقه ۱۷

ژباړه: ملایکې به د هغه په څنډو او کنارو باندې وي او ۸ اتو ملایکو به هغه ورځ ستا د رب عرش پر خپل ځان باندې بار کړي وي.

د وحې راوړلو ملایکې

د الله تعالی پر بشري رسولانو باندې د الله تعالی په حکم او امر سره د الله تعالی گمارل شوي ملایکې وحې نازلوي فرمایي. (و ماکان لبشران یکلمه الله الا وحیا او من وراى حجاب او يرسل رسولا فيوحى باذنه مايشاء انه على حکيم) شورا ۵۱

ژباړه: هیڅ بشر دا مقام نه لري چې الله تعالی له هغه سره مخامخ خبرې وکړي. یا خو د هغه خبره په وحې (اشارې) سره وي یا د پردې تر شا یا کوم پیغام راوړونکې (ملایک) لیري او هغه د هغه په حکم سره هر څه چې غواړي وحې کوي هغه لور او د حکمت خاوند دی.

ملايکې څنگه مري

الله تعالی په قرانکریم کې فرمایي. (کل من علیها فان و یبقی وجه ربک ذوالجلال والاکرام.)

ژباړه: هر څه چې پر دغې ځمکې باندې دي، پناه کیدونکې دي او یوازې ستا رب چې د جلال او درناوي خاوند دی، باقی پاتې کیدونکې دی.

علامه ابن الجوزي (رح) په «بستان الواعظین و ریاض السامعین» کې لیکي: کله چې اسرافیل (ع) د لومړي ځل لپاره د صور شپیلۍ پو کړي! نو ځمکه به د سختې د زلزلې له امله ټوله اواره او برابره شي، د ځمکې ټول اوسیدونکي به هلاک شي! د ۷ اوه آسمانونو ټولې ملايکې به مړې شي! تسبیح ویونکې او صف دریدونکې ملايکې به هم ټولې مړې شي! عرش پورته کوونکې او د الله تعالی تمجید او بزرگي بیانوونکي فرستې به هم مړې شي او څلور مقربې ملايکې جبرائیل (ع)، میکائیل (ع) اسرافیل (ع) او عزرائیل (ع) به پاتې شي.

۱- د جبرائیل (ع) مرگ

الله تعالی به و فرمایي: ای د مرگ ملايکې! څوک پاتې دي؟ سره د دې چې الله تعالی ته د به د هر څه علم وي.

ملک الموت عزرائیل (ع) به ووايي. ای زما پروردگاره تاته ښه معلومه ده. اسرافیل، میکائیل، جبرائیل، او ضعیف وناچاره بنده ملک الموت دې پاتې دی. الله تعالی به ورته و فرمایي. ورشه جبرائیل ته او روح یې قبض کړه. ملک الموت به ولاړه شي او جبرائیل (ع) به د سجدې په حالت کې ومومي، بیابه ورته ووايي. ای مسکینه! ته له هغه څه څخه کوم شي غافل کړی یې، د څه چې له تا څخه غوښتنه کېږي؟ د ادم ټوله اولاده، د نیا او ځمکې ټول اوسیدونکې، مرغان درندې حشرات، د ځمکې اوسیدونکي، د عرش او کرسی پورته کوونکي او د سدرة المنتهی اوسیدونکي ټول مړه شول او الله تعالی ماته امر وکړ چې، اوس ستا روح قبض کړم. هغه مهال به جبرائیل (ع) وژاړي او په زاریو به الله تعالی ته ووايي. یا الهی! د زنکدن سختی را باندې آسانه کړه!

[ای پروردگاره! چې د جبرائیل غوندې مقربه ملايکه زاری کوي او له الله تعالی څخه غواړي چې د مرگ سختی پرې آسانه کړي، په داسې حال کې چې یوه لحظه یې هم د الله تعالی نا فرماني نه ده کړې. نو زموږ بشر به څه حال وي چې مرگ مو بیخي هیر دی.

ملک الموت به جبرائیل (ع) ځان ته راتپینگ کړي او مړ به پر ځمکه ولوېږي. جبار ذات به بیا ووايي. ای ملک الموت! څوک پاتې شو؟ عزرائیل (ع) به ووايي میکائیل اسرافیل او ستا کمزورې بنده ملک الموت پاتې شو.

۲- د میکائیل (ع) مرگ

هغه فرشته چې پر باران او ابو باندې مقرر ده.

الله تعالی به ووايي ورشه میکائیل ته او روح یې واخله. ملک الموت به میکائیل (ع) ته ورشي او هغه به په داسې حال کې ومومي، چې د باران او ابو انتظار به کوي، تر څو هغه پر ورېځو باندې توزیع کړي. ملک الموت به هغه ته ووايي. ای مسکینه! ته له هغه څه څخه کوم شي غافل کړی یې، د څه چې مطالبه درڅخه کېږي. نه د بنی ادم، نه د حیواناتو، نه د درندو او نه د حشراتو رزق پاتې شوی دی. د اسمانونو او ځمکې اوسیدونکې ټول مړه شول. د عرش کرسی او د ټولو اسمانونو تسبیح کوونکې ملائکې هم مړې شوې. اوس الله تعالی ستا د روح د قبض کولو حکم راته کړی دی.

میکائیل (ع) به هم هغه وخت په ژړا شي او له الله تعالی څخه به په زاریو غواړي چې، د مرگ سختی پرې آسانه کړي.

ملک الموت به هغه په غیږ کې راتپینگ کړي او په داسې حال کې به مړ پر ځمکه ولوېږي چې روح به یې وتلی وي.

الله تعالی به بیا ووايي. ای ملک الموت! څوک پاتې شو؟ عزرائیل (ع) به ووايي. ای زما ربه! اسرافیل او ستا عاجز بنده ملک الموت پاتې دی.

۳- د اسرافیل (ع) مرگ

هغه ملائکه چې، د صور د شپیلې پر کولو ماموره ده.

الله تعالی به ووايي. ورشه اسرافیل ته او روح یې وکاره.

ملک الموت به اسرافیل (ع) ته د الله تعالی د امر په مطابق به ورشي. (اسرافیل (ع) د ډیر ستر جسامت او بدن څښتن لویه فرشته ده) عزرائیل (ع) به هغه ته ووايي.

ای مسکینه! څه چې له تا څخه غوښتل شوي دي، له هغه څخه څه شي غافل کړی یې؟ مخلوقات ټول مړه شول او هیڅوک هم پاتې نه شو، اوس الله تعالی حکم راته کړی چې، ستا روح واخلم.

اسرافیل (ع) به ووايي. پاک دی هغه ذات چې مخلوقات یې په مرگ سره خاموش کړل. پاک دی هغه ذات چې په بقاء سره یې ځان ځانگړی کړ. ای پروردگاره! د مرگ سختی او تريخوالی راته آسانه کړه.

ملک الموت به اسرافیل (ع) هم ځان ته را ټینگ کړي. روح به یې واخلي او بې روحه ستره مجسمه به یې پر ځمکه ولویږي. که د اسمانونو او ځمکې ټول اوسیدونکی ژوندي وای. نو د اسرافیل (ع) د لویدلو له سختی او شدت څخه به ټول مړه شوي وای.

۴- د عزرائیل (ع) مرگ

هغه ملايکه چې د ارواح پر قبض کولو ماموره ده.

الله تعالی به پوښتنه ترې وکړي چې څوک پاتې شو ای ملک الموت؟ ملک الموت به ووايي. زما ربه او زما پروردگاره، ستا عاجز بنده ملک الموت پاتې شو.

الله تعالی به ووايي.

زما دې په خپل عزت او جلال قسم وي، چې زه به په تا هغه څه ځمک، څه چې تا زما په بندگانو وڅکه، د جنت او دوزخ تر منځ ولاړ شه او ومړه. ملک الموت به د جنت او دوزخ تر منځ ولاړ شي او یوه هیبت ناکه چیغه به یې له خولې ووځي، که الله تعالی د خپل بندگان مړه کړي نه وای، نو ټول به د عزرائیل (ع) د چیغې له سختی او تندوالي څخه مړه شوي وای.

بیا به الله تعالی بلاکیفه دنیا ته وگوري او وبه وایي.

- ای دنیا! چیرې دي ستا ویالې ونې او ودانۍ؟

- چيرې دي پاچاهان او د پاچاهانو اولادونه؟
- چيرې دي جبارين او د جبارينو اولادونه؟
- چيرې دي هغه كسان چې، زما رزق به يې خوږه، زما په نعمتونو كې به يې چرچې كولې او عبادت به يې د نورو كاوه؟
- نن ورځ پاچاهي د چا ده؟
- هيڅوك به ځواب ور نه كړي، بيا به الله تعالى ووايي.
- (لمن الملك اليوم لله الواحد القهار.)
- ژباړه: بادشاهي نن د چا ده خاص يو الله لره دی چې واحد او قهار دی.

پيريان

د پيريانو په وجود يقين هم د اسلامي عقيدې برخه ده پيريان د غيبي شيانو له جملې څخه دي چې الله تعالى او رسول الله (ص) مومنان د هغوی په باور مامور كړي دي پردې اساس د پيريانو په وجود يقين لازمي دی.

د پيريانو مفهوم

په لغت كې هغه شي ته ويل كېږي چې له حواسو پټ وي په اصطلاح كې پيريان د الله تعالى داسې مخلوق دي چې د انسان او ملايك په منځ كې قرار لري. او د اختيار څښتنان دي غير مادي صورت يې نه ليدل كېږي ددې توان لري چې په بل قالب كې د ښو او بدو اشكالو په بڼه ځان څرگند كړي.

د پيريانو د پيژندلو لارې چارې

آسماني وحې يوازینی سرچينه ده چې موږ ته د دغو موجوداتو له عالم سره آشنا كوي قرانكريم او نبوی احاديث يې موږ ته څرگندوي چې پيريان له څه شي څخه پيدا شوي.

- ۱- په قرانكريم كې د جن لفظ يادونه ۳۲ دوه دیرش ځله په گڼو سورتونو كې شوې ده الله تعالى فرمايي. (وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون.) الزريات
- ۲- نبوي حديث: رسول الله (ص) په هډوكو او خرشنو د استنجا څخه منع فرمايلې ده او ويلي يې دي. چې دا ستاسې د پيريانو وروڼو خوراك دی. د

مسلمانانو ټولې ډلې د پیریانو په شتون اعتراف کوي او همدارنگه عام اهل کتاب د پیریانو په وجود قایل دي.

د پیرې او ملک توپیر

ملایکې نوراني مخلوقات دي نه څه خوري نه څه څښي او له تولید څخه سپیڅلې دي د الله تعالی عبادت کوي. معصیت ورڅخه نه لیدل کیږي مگر پیریان له اور څخه پیدا شوي خوراک او څښاک کوي ښځینه او نارینه لري او تولد کوي او په مصیت هم لاس پورې کوي.

د ابلیس (شیطان) پیژندنه

د ابلیس (شیطان) په وجود باور هم د اسلامي عقیدې برخه ده دا ځکه چې شیطان د غیبی امورو له جملې څخه دی. چې الله تعالی او رسول الله (ص) مور د هغه له پیروۍ څخه منع کړي یو په قرانکریم کې دغه لفظ ۸۸ اټه اتیا ځله راغلی دی. د ابلیس (شیطان) او طاغوت الفاظ ۱۰۸ یوسلو اټه ځله راغلي دي پردې اساس په شیطان باور لازمي شی دی.

د ابلیس (شیطان) معنی

ابلیس په لغت کې عربي کلمه ده، له ابلاس څخه اخیستل شوې معنی یې (د الله تعالی له رحمته نا امید) سره البته ابلیس د شیطانانو پلار گڼل کیږي. په اصطلاح کې هغه پیری چې د ادم (ع) ته د تعظیم څخه انکار وکړ او د الله تعالی د لعنت مستحق وگرځید تر قیامته یې ورته مهلت ورکړ او د گمراهۍ ټول وسایل یې ور په برخه کړل.

د ابلیس (شیطان) لغوي تعریف

د پیریانو او انسانانو په هر سرکښ او نافرمان باندې یې اطلاق کیږي.

د ابلیس (شیطان) اصطلاحی تعریف

په اصطلاح کې هغه سرکښو پیریانو څخه عبارت ده چې د انسان په بڼه د څرگندیدو توان لري.

د ابلیس (شیطان) اصل

خرنگه چې د انسانانو اصل ادم(ع) دی په همدې توگه د ابلیس اصل هم پیری دی قرانکریم دغه مطلب ته د اشارې په ترڅ کې فرمایې. (کان من الجن الکهف

ژباړه: دی د پیریانو له جملې څخه و.

د ابلیس (شیطان) د تخلیق ماده

ابلیس (شیطان) د پیریانو د نسل څخه دی. له همدې د پیدایښت ماده یې د اور لمبه ده. قرانکریم فرمایې. (والجان خلقنه من قبل من نار السموم). الحجر ژباړه: او له هغه نه مخکې مور پیریان د اور له شغلې نه پیدا کړي ول.

ابلیس ته د الله تعالیٰ ځواب

شیطان وایي: ای الله ستا په لویۍ او عظمت مې دې قسم وي، خو چې انسان ژوندی وي زه به یې دوکه کوم او د جهنم لوري ته یې راکاږم. الله تعالیٰ ورته فرمایي: په خپل عزت او جلال مې دې قسم وي، زه به عفوه ورته کوم خو چې دوی له ما څخه بخښنه و غواړي او جنت به ورکوم.

د شیطان سپارښتنه خپل زوی ته

روي عن معاذ بن جبل و عبدالله بن عمران ابليس يقول لولده زلنبور سر بكتائبك فات اصحاب الاسواق زين لهم الكذب و الحلف و الخديعة و المکر و الخيانة وكن مع اول داخل و آخرج منها. احياء علوم الدين

ژباړه: د معاذ بن جبل او عبدالله بن عمر (رض) څخه روایت دی چې شیطان خپل زوی «زلنبور» ته وایي. خپلې لښکرې یوسه د بازار خاوندانو ته (په بازار کې معامله کوونکو ته) نو دوی ته ښایسته کړه درواغ، قسم اخیستل، د خلکو خطا ایستل، چم او خیانت، او د لومړني راتلونکي او وروستي وتونکي سره ملگری شه.

شرح: د دې لپاره چې په بازار کې شیطان معامله کوونکي خلک ډیر وغولوي او په هغوي باندې ډیر گناهونه وکړي، نو د خپلو زامنو ته وایي: ولاړ شی کوم خلک چې بازار ته راځي هغوی ته هر ډول گناه ښایسته کړئ لکه دروغ ویل،

قسم اخیستل، د بل مسلمان ورور دوکه کول، مشتري یا بل چاته چم او دوکه ورکول او خیانت کول، او د هغه چا ملگری شئ کوم چې بازار ته ترټولو مخکې راځي او تر ټولو وروسته ځي. (کوم څوک چې په بازار کې ډیر وخت تیروي نو د هغه سره شیطان ملگری شي.

د نفس پیژندنه

د نفس لفظ په عربي ژبه کې په ډیرو معناو سره راغلی وینې ته هم نفس ویل کیږي. بد نظر ته هم نفس وایي. همدارنگه نفس د ذات په معنی سره راغلی دی البته په هغه صورت چې روح له جسم سره یو ځای وي د نفس اطلاق په انساني روح کیږي.

د نفس غوښتنه

الله تعالی فرمایي. (یاایها الذین امنوا اتقوا الله ولتنظر نفس ما قدمت لغد) ژباړه: ای ایمان والاو د الله تعالی نه اوویریرئ او هر نفس دې دا وگوري چې هغه سبا لپاره څه لیرلي دي.

په ایت مبارک کې هغه طرف ته اشاره ده چې انسان د خپل تیرو اعمال محاسبه وکړي حضرت عمر(رض) فرمایي. له دې نه مخکې چې له تاسو سره محاسبه وشي خپله د خپل ځان سره محاسبه وکړی او له دې نه مخکې چې ستاسو اعمال وتلل شي تاسې خپله د خپل اعمال وتلئ.

په یو حدیث شریف کې دا ذکر دی چې یو سړي رسول الله (ص) ته عرض وکړ چې ماته نصیحت وکړه. رسول الله (ص) ورته و فرمائیل. چې آیا ته د نصیحت لپاره راغلی یې هغه وویل هو. رسول الله (ص) ورته و فرمائیل کله چې ته د کوم کار اراده وکړې نو د هغه په کولو کې غور وکړه که د هغه کار پایله ښه وي نو وېې کړه او که پایله یې بد وي نو مه یې کوه. په یو بل روایت کې راغلي دي چې عقلمند سړي لپاره دا غوره دی چې په ۴ څلورو ساعتونو کې ۱ یو ساعت د خپل نفس د محاسبې لپاره تیر کړي.

کله چې شپه به تیاره شو حضرت عمر (رض) به خپلې پښې په قمچینې سره وهلې او خپل نفس ته یې به وویل تا نن کوم عمل کړی دی. د میمون بن مهران (رض) قول دی چې سپری تر هغه وخته پورې متقي نه شي کیدای چې تر څو د یو کار نه وروسته د خپلو د شریکانو د محاسبې نه هم سخت د خپل ځان سره محاسبه ونه کړي.

له حضرت طلحه (رض) نه روایت دی چې یو ورځ خپل باغ کې ولاړ و لمونځ یې کوله په دغه وخت کې د مارغانو شور جوړ شو چې د هغې په وجه د ده لمونځ کې فکر بدل شو نو هغه د دغې بې فکرې په بدله کې انتهایې پښیماني حالت کې هغه ټول باغ د الله تعالی په لاره کې وقف کړه.

د ابراهیم تیمي قول دی چې ما خپل نفس ته د جنت مثال مخکې کړه جنت نه میوه خوړل د نهرونو نه اوبه څکل او له حورو او پاکو ښځو سره د ناستې ولاړې صفت مې وکړله. بیا مې خپل نفس ته د جهنم تکلیف په دوزخ کې د دوزخیانو پیپ او گزگ خوړل د دوزخ درانه زنجیرونه طوقونه او داسې نور عذابونه مې بیان کړه او ورته مې وویل تاته له دغو دواړو نه کوم یو خوښ دی. نفس وویل زما اراده ده چې په دنیا کې ښه او نیک عملونه وکړم. ما ورته وویل في الحال تاته مهلت درکړل شوې دی لهدا ښه عملونه وکړه.

د نفس سره جهاد کول

هغه دا چې د دین اومور زده کول، ورباندې عمل کول، دغه اومور ته دعوت ورکول، د دعوت په سختیو باندې صبر کول دي (عن فضالة بن عبید قال : قال رسول الله (ص) في الحجة الوداع: المجاهد من جاهد نفسه في طاعة الله و المهاجر هجر الخطايا و الذنوب.)

ژباړه: مجاهد هغه دی چې د الله تعالی په اطاعت کې د خپل نفس سره جهاد وکړي او مهاجر هغه څوک دی چې له خطایوو او گناهونو څخه هجرت یې هجرت کړي وي.

د پیغمبر پیژندنه

۱- پیغمبر هغه څه ته وایي چې عقل یې مني خلکو ته د نیکی ښوونه کوي او هغه څه وایي چې خپله پرې عمل کوي د خلکو د ښیګڼو لپاره ځان ته زیان رسوي او د دې برعکس کار نه کوي. هغه د شرافت لوړ فکر او د صداقت بیلګه وي. هیڅ ډول نیمګړتیا پکې نه وي. دعوت یې د خلکو لپاره وي نه د ځان د شخصي گټو لپاره او که لارښونې یې عملي شي د ټول انسانیت لپاره به ښه بیلګه وي. پیغمبر د الله تعالی د استازیتوب دعوی کړې وي خپل بیان د ځان نه بلکې د الله تعالی کلام بولي خپل اصلاحي کار او دعوت د ژوند او دنیا څخه ډیر ورته ګران وي. د حالاتو تغیر یې پر هدف دعوت او تگلارې اثر نه کوي په بیان کې یې تناقضات نشته.

۲- کله چې تاسې ته ښکاره شوه چې اسلام یوه سمه او مستقیمه لاره ده بیا نو د دې لارې پرېښودل یقیناً بې لارې ده یو حیوان هم هدف ته مستقیمه لاره غوره کوي. په پیغمبر باندې د ایمان راوړلو څخه انکار الله تعالی ته د رسیدو لپاره ټولې لارې بندوي.

۳- کله چې د یوه شخص پیغمبري ثابته شي بیا نو د هغه اطاعت ضروري دی. په نړۍ کې د هر کارپوه په هکله دا خبره صدق کوي چې کله د هغه پوه په یوه کار کې ومنله شي بیا خلک د هغه خبره مني ضرور نه ده چې د هرې خبرې په حکمت او ضرورت یې ځان پوه کړي.

۴- څوک چې د پیغمبر (ص) د خبرو منلو څخه انکار کوي هغه به ناپوه د خراب ذهن خاوند د پلار او نیکو د طریقو پوند تقلید کوي متکبر او د نفس بنده وي.

پیغمبر ته اړتیا

هغه څوک چې د الله تعالی لخوا د بشر لارښوونې لپاره را استول شوی وي پیغمبر ورته وایي. بشر پیغمبر ته ډیر اړتیا لري د پورتنۍ ادعا ثبوت لپاره له لاندې دلیلونه ویل شوي دي.

۱- ثابتته ده چې ټول موجودات یو پالونکی او پیدا کونکی لري چې الله تعالی دی. انسانان د خپل ژوند سمون شر او فساد د مخنیوي لپاره یو قانون ته اړتیا لري چې د هغه په پنا کې د خیر لټون وکړي او فساد له منځه یوسي. ځینې چارې لکه د قیامت ورځ د اعمال میزان حساب جنت او دوزخ د انسان د عقل په واسطه درک کیدای نه شي نو ضروري و چې د الله تعالی لخوا یو داسې قانون را ولیږل شي چې انسانان د هغه مطابق خپلې بڼیګنې ترلاسه کړي. هغه شخص ته چې د الله تعالی په امر خدای (الهی) قانون بشر ته رسوي او یا یې بیان کړي پیغمبر ورته ویل کیږي. د پیغمبري د اثبات لپاره د الله تعالی لخوا ورته ریښتني دلیلونه ورکړل شوي وي چې هغو ته معجزه وایي. د پورتنی مطلب د روښانتیا لپاره ویلی شو. موټر الوتکه او داسې نور... شیان چې د ځینو خلکو لخوا اختراع شوي که د دې شیانو د چلولو طریقه جوړونکي شخص لخوا بل چاته ور زده نه کړای شي. هغه بل شخص د هغو اختراع شوو شیانو په استعمال نه پوهیږي نو که لومړی یې بل څوک استعمال کړي ممکن ده د لوي ستونزې سره مخامخ شي. همدارنګه دنیا او د دنیا ټول موجودات چې الله تعالی پیدا کړي دي. تر څو چې د الله تعالی لخوا د ژوندانه د خیر او شر چارې چاته ور ونه ښودل شي په خپل فکر سره یې هیڅوک نه شي پیژندلای.

۲- که د الله تعالی لخوا خلکو ته پیغمبر نه وای را لیږل شوی. د خیر او شر لارښوونه ورته نه وای شوې او د قیامت په ورځ ورسره د اعمالو حساب پیل شي گناهګارانو او سرکښانو ته د دوزخ بیولو حکم صادر شي نو دوی به د الله تعالی حضور ته عذر او بهانه وړاندې کړي او داسې به ووايي یا الله مونږ ستا د رضا او قهر موجبات نه پیژندل تا به موږ ته پیغمبر قانون او احکام راته را لیږلي وای د خپلې رضا او قهر لارې به دې راته ښودلي وای موږ به هیڅکله ورڅخه مخالفت نه وای کړی او د هغه به مو پوره اطاعت کړی وای.

انبيا (ع) معصوم دي

انبيا دوه حالته لري

۱- د انبيا (ع) ژوند د نبوت او رسالت د منصب له ښکاره کيدو څخه دمخه.

۲- د انبيا (ع) ژوند د نبوت او رسالت د منصب له ثبوت څخه وروسته.

انبيا (ع) (پيغمبران) په دواړو حالتو کې يعنی د نبوت او ثبوت څخه د مخه او وروسته له گناهونو څخه (وړه گناه وي او که لويه) پاک او معصوم دي. ولې که انبيا (ع) د گناهونو او د دروغو ويلو څخه پاک او معصوم نه وي نو د نبوت په دعوي کې يې شک او شبهه پيدا کيږي. ځکه هرڅوک چې په گناه او دروغ ويلو باندې و پيژندل شي نو طبعاً او عادتاً د هغه رښتيا خبره هم احتمال د درواغو پيدا کوي لکه چې رسول الله (ص) فرمايلي دي. (من عرف بالكذب فصدقه يکون کذبا)

ژباړه: څوک چې په درواغو و پيژندل شي نو رښتيا يې هم دروغ دي. که د نبي د نبوت له ثبوت څخه د مخه که له گناه او درواغو ويلو څخه پاک نه وي او په دروغو ويلو شهرت ومومي نو خبره يې د منلو وړ نه وي. که داسې شخص ته وحی وليږل شي او په رښتيا د نبوت دعوي وکړي هيڅوک پرې باور نه کوي ځکه خلک به گومان کوي چې دا دعوی به يې هم دروغ وي. پيغمبر بايد د خلکو تر منځ يو منلی شخصيت وي تر څو د باور او اعتماد وړ وگرځي او متابعت يې وکړل شي نبي بايد هم له لويې گناه او هم له وړي گناه څخه پاک او معصوم وي. ځکه چې که د لويې گناه صدور ترې وشي کيدای شي چې کسر ترې هم صادر شي او که وړه گناه ترې صادره شي نو د لويې گناه صدور هم ترې کيدای شي ځکه چې وړه گناه د قصد نيت او دوام سره لويه گناه گرځي نو واجب ده چې انبيا (ع) هم مخکې د نبوت له ثبوت نه او هم وروسته د نبوت له ثبوت نه د لويې گناه او هم د وړې گناه له صدور نه معصوم وي. کوم شيان چې د پيغمبرانو نه صادره شوي دي هغه گناهونه نه دي بلکې هغوی ته زلالت (ښويدنه) او خطاء وايي.

اولو العزمه پیغمبران

ټول پیغمبران د الله تعالی په وړاندې معزز او د عزت خاوندان دي، ټول پیغمبران د ډیر زیات عزم، صبر او حوصلې خاوندان وو. خو ځیني پیغمبران الله تعالی په عزم سره ستایلي دي دا په دې دلالت کوي چې دوی د نورو انبیا (ع) په پرتله د ډیر قوي عزم او د الله تعالی په وړاندې د ډیر لوړ مقام او لوړې درجې لرونکي دي.

عزم صبر، ثبات او د یو کار د کولو لپاره قوي هوډ ته ویل کیږي. ځینو پیغمبرانو ته ځکه اولو العزم ویل کیږي چې د دوی د دعوت او رسالت په کار کې له صبر، ډیر زغم او حوصلې څخه کار اخیستی دی، نو الله تعالی په اولو العزم صفت سره ستایلي دي او فرمایي. (فاصبر کما صبر اولو العزم من الرسل) الاحقاف

ژباړه: نو صبر کوه لکه چې همت ناکو رسولانو صبر کوه.

د الو العزمه پیغمبرانو شمیر

د الو العزمه پیغمبرانو د شمیر په اړه له علماء څخه ډیر روایت نقل شوي دي خو د جمهورو علماو په نزد د الوالعزم پیغمبران ۵ پنځه کسان دي. حضرت نوح (ع) حضرت ابراهیم (ع) حضرت موسی (ع) حضرت عیسی (ع) او حضرت محمد (ص). چې الله تعالی په دې روایت کې را ټول کړي دي. (واذ اخذنا من النبیین میثاقهم و منک و من نوح و ابراهیم و موسی و عسی ابن مریم و اخذنا منهم میثاقاً غلظاً [الاحزاب

ژباړه: مهال چې مور له (ټولو) انبیاو او (خصوصاً) له تا، نوح، ابراهیم، موسی او د مریمې زوی عیسی نه ژمنه واخیسته او ښه پخه ژمنه مو ترې واخیسته. او همدارنگه الله تعالی په دې مبارک ایت کې هم ذکر کړي دي. (شرع لکم من الدین ما وصی به نوحاً والذي اوحینا الیک وما وصینا به ابراهیم و موسی و عیسی ان اقیموا الدین ولا تتفرقو فیه کبر علی المشرکین ما تدعوهم الیه)

ژباړه: تاسو ته يې هغه دين ټاکلی (بيان کړی) چې په هغه سره يې نوح ته سپارښتنه کړې وه او هغه چې تاته مو وحې کړې او په هغه سره موږ ابراهيم، موسی او عیسی ته سپارښتنه کړې وه چې (همدغه) دين تر سره کړئ او اختلاف مه پکې اچوئ. مشرکانو باندي هغه خبره ډیره درنه ده چې ته يې وربلې.

د الو العزمه پيغمبرانو نومونه

- ۱- حضرت نوح (ع)
- ۲- حضرت ابراهيم (ع)
- ۳- حضرت موسی (ع)
- ۴- حضرت عیسی (ع)
- ۵- حضرت محمد (ع)

د الو العزمه پيغمبرانو فضيلت

دغه الو العزمه پيغمبران له نورو ټولو پيغمبرانو څخه د زيات فضيلت خاوندان دي او په دوی کې د ډير زيات فضيلت خاوند حضرت محمد (ص) دی.

له ابي هريرة (رض) څخه روايت دی چې رسول الله (ص) و فرمايل. [خيار ولد ادم نوح و ابراهيم و عیسی و موسی و محمد (ص) و صلی الله عليه وسلم عليهم اجمعين.]

ژباړه: د ادم (ع) د اولادې تر ټولو غوره حضرت نوح (ع) حضرت عیسی (ع) حضرت موسی (ع) او حضرت محمد (ص) دی.

له ابي هريره څخه روايت دی چې رسول الله (ص) و فرمايل. (انا سيد ولد ادم يوم القيامة واول من ينشق عنه القبر واول شافع واول مشفع.)

ژباړه: زه د قيامت په ورځ د ادم (ع) د اولادې سيد او مشر يم، لومړی به زما قبر شق او خيرې کيږي، زه لومړی شفاعت کوونکې يم، او لومړی به زما شفاعت قبلېږي.

د مومن پیژندنه

مومن هغه چاته وایي چې پر الله تعالی ایمان راوړي هغه ته حآن وسپاري د هغه اطاعت او فرمانبرداری وکړي په هغه د زړه له تله پوره یقین ولري د هغه سره څوک شریک نه کړي د هغه په یووالي باور له هغه او د هغه له قانون سره د زړه له تله مینه ولري د پیغمبر (ص) سره له ټولو انسانانو څخه ډیره مینه وکړي د هغه اطاعت وکړي خپله هره دنیوي ستونزه د الله تعالی په کلام او د رسول الله (ص) په احادیث سره حل و فصل کړي هیڅکله د هغه په قانون څه تنگی احساس نه کړي او په ژوند کې د قبر د ژوند لپاره توبنه برابره کړي پر آخرت جنت دوزخ او حساب کتاب باندې پوره یقین او باور ولري.

د مومن طبیعت

مومن د تل لپاره ثابت قدم او د کلک هوډ څښتن وي. لکه څرنګه چې الله تعالی وایي. (انما المومنون الذین امنوا بالله ورسوله ثم لم یرتابوا) ژباړه: په حقیقت کې خو مومنان هغه وي چې پر الله تعالی او د هغه پیغمبر (ص) ایمان راوړ او بیا هغوی څه شک ونه کړ. او همدارنګه د کافرانو په اړه وایي. (فهم فی ریبهم یتردون) ژباړه: هغوی په هماغه شک کې سرگردانه دي. او پر دې سربیره خپلې ژمنې ماتوي. تاسې ته پکار ده چې کله ورته سمه لار ښکاره شي او غالب ګومان دې پرې راشي. نو بیا په ډاډ زړه مخ په وړاندې درومه. یو کس د خپلې ښځې په طلاقولو کې دوه زړه و. نو یو پوه کس ته ورغی او مشوره پې ترې وغوښته چې باید څه وکړي؟ حکیم پوښتنه وکړه. د دې ښځې سره دې څومره کلونه تیر کړي دي؟ څلور کاله. له څلور کاله راهیسې له صبر نه کار اخلې؟ هو. مهمه دا ده چې صبر څخه کار اخیستل پکار دی. خو تر کومه؟ عقلمن هغه څوک دی. چې د یو شي په اړه فکر وکړي چې د هغه لپاره څنګه دی؟ ورسره تلل کولای شي او کنه؟ او تر هغه وروسته د اقدام لپاره کلک هوډ وکړي.

يو شاعر وايي. د هغه څه درملنه يې چې ستا زړه نه غواړي. همدا ده چې ورڅخه جلا شي. د څيرنو او تجربو په رڼا کې تردد او او حيرانتيا په څلورو مسلو کې ډيره پيښيږي.

۱- د تحصيل او زده کړې پر مهال د تخصص او رشتې غوره کولو پر مهال چې د تردد له کبله يې ډير قيمتي وخت له لاسه وځي.

۲- د يو مناسب کار غوره کولو پر مهال، چې ډير خلک په ده نه پوهيږي چې د ده له شان سره مناسب او وړ کار به څه وي؟

۳- د واده په قضيه کې د ښځې غوره کولو پر مهال چې ډير ځوانان يې له دوه زړه توب او حيرانتيا سره لاس او گريوان کړي دي، په دې معنی چې د ښځې په انتخاب کې د خپل ومني او که د مور پلار او که د ورور؟ د تره ومني او که د ترور؟

۴- د طلاق مسلې پر مهال چې زيات شمير خلک يې له تردد سره مخ کړي دي. په دې معنی چې خپله ښځه طلاقه کړي او کنه دغه د اوسپنې نينې پرلپسې ډول وچيچي؟

د مومن مقام او مرتبه

ايمان يوازې د دعوي نوم نه دی بلکې د يوې کړنې سلوک او پرله پسې عمل نوم دی او که هغه سلوک کړنې او ترتيب په وجود کې را نه شي نو ايمان په دغه زړه کې نشته او که انسان خپل ځان يوازې د ژبې اقرار پورې محدود کړي نو دغه کس مومن نه دی. الله تعالی چې چاته ايمان ور په برخه کړي او مومن يې وگرځوي نو بيا د داسې مومن د مقام او مرتبې په اړه رسول الله (ص) فرمايي. (ليس شی اکرم علی الله من المؤمن)

ژباړه: له مومن څخه ډير قدرمن د الله تعالی په نزد هيڅ شي نشته. او الله تعالی فرمايي. (لو ان اهل السماء والارض اشتر کوافی دم مومن لاکبهم فی النار)

ژباړه: که آسماني او ځمکنی ټول مخلوق د يو مومن په وژنه کې برخه واخلي. نو زه به دا مخلوق پرمخې جهنم ته ورغورځوم.

یعنی که دا ټول مخلوق په گډه سره یو مومن ووژني. نو د مومن وینه ماته دومره د قدر وړ ده چې زه به د دې مومن په سر دا ټول مخلوق جهنم ته وغورځوم. او بل ځای کې فرمایي. (من عادلې ولیا فقد ازنت له بالحرب) ژباړه: که چا زما د یو ملگري سره دښمني وساتله نو زما هغه کس ته د جنگ اعلان دی.

مومن دروغجن کیدای نشي

له رسول الله (ص) څخه پوښتنه وشو یا رسول الله (ص). ایكون المومن جبان. ایا مومن بې زړه کیدای شي؟ رسول الله (ص) وفرمایل چې دا یو طبیعي څیز دی چې ځینې خلک زړه ور وي او ځینې بې زړه وي نو مومن بې زړه کیدای شي هو.

بیا ترې پوښتنه وشوه. ایكون المومن بخيلا. ایا مومن بخیل کیدای شي؟ رسول الله (ص) هو مومنانو کې به بخیل خلک هم وي اوسخیان هم. بیا ترې پوښتنه وشوه. یارسول الله (ص) ایكون المومن كذباً. ایامومن دروغجن کیدای شي؟ رسول الله (ص) وفرمایل نه مومن دروغجن کیدای نشي مومن او دروغ نه یو ځای کیږي.

زه پردې خبره نه پوهیدم خو بیا د کلنتین په کیس کې پرې پوهه شوم. ځکه پر هغه باندي تر ټولو لویه نیوکه چې وه د دروغو په اړه وه ځکه پر هغه باندي دا نیوکه نه وه چې مخ دې ولې تور کړي (زنا دې ولې کړې ده) او دا هیڅوک نه پوښتي ولې، چې دا خو ټولو ته په ډاگه ده او د پوښتنې اړتیا هم نشته ده خو پرده چې کومه اصلي نیوکه وه هغه دا وه چې تا دروغ ولې ویلې دي.

که تاسې غربي نړۍ ته لاړ شئ او یو کس د شرابو په نشه کې ډوب وي، بې حیایي او بد کاري کوي او په ډاگه یې بې حیایي پیل کړي وي. نو د دې په ویلو سره وگورۍ چې ته غل یې او له گریوانه مو نیسي که نه هغه به په نشه کې ډوب دی، بدکاري او بې حیایي کوي نو بې شکه ورته ووايه چې شراب دې څښلي دي نو درته وبه وایي چې هو. څښلی مې دي او بده یې هم نه گڼي او که ورته ووايي چې ته دروغجن یې نو لمبه به شي، نو ښکاره شوه چې رسول الله

(ص) د دروغو سختي پرځای فرمایلي ده او د ایمان او رښتیاوتر منح یې یوه اړیکه پیدا کړې ده، یعنی څوک چې رښتونی نه دی نو د هغه په زړه کې ایمان هم نشته.

د یوه اوږده حدیث یوازې د پیل برخه لیکم چې په بخاري او مسلم شریف دواړو کې راغلي دي. (قال لا یزني الزاني حين یزني وهو مومن) ژباړه: رسول الله (ص) فرمایي. چې کله زنا کار زنا کوي، نو هغه په دې وخت کې مومن نه وي بلکې ایمان د هغه له زړه څخه ووځي. (ولایسرق السارق حين یسرق وهو مومن)

ژباړه: او غل هم د غلا په وخت کې مومن نه وي. (د غلا پرمهال ترې ایمان ځي) (لا یشرّب الخمر حين یشرّبها وهو مومن)

ژباړه: او کله چې یو کس د خیانت په کولو کې بوخت وي، د رشوت په اخیستلو کې بوخت وي، او یا په ډاگه د بې ایمانۍ په کولو بوخت وي، نو په دغه وخت کې په دوی کې ایمان نه وي. (المومن مالف ولاخیر فیمن لایالف ولا یولف)

ژباړه: مومن ځای د محبت او د الفت وي او خیرياني گټه نشته په هغه چا کې چې نه له چاسره مینه کوي او نه ورسره مینه کیږي. او په بل ځای کې فرمایي. (المومن للمومن کلبنیان یشد بعضه بعضا ثم شبک بین اصابعه)

ژباړه: یو مومن د بل مومن لپاره داسې وي لکه په یو دیوال لگیدلې خښتې، چې یو بل قوي کوي او د (ثم شبک اصابعه) په ویلو سره یې د گوتو پنجو یو په بل کې یې ورکړې او ويي ویل چې مومنان په خپل منځو کې سره داسې دي.

د مومن مسؤلیت

د الله تعالی معرفت د الله تعالی د پیغمبر (ص) پیژندنه د خپل ژوند د حکمت پیژندل د الله تعالی د دین او اخرت پیژندل.

د مومن راحت چيرې دى

له حسن بصرى (رح) څخه و پوښتل شوه چې د مومن راحت چيرې دى؟ هغه ورته وويل: كه غفلت ورڅخه شوى وي. نو په سجده كې دى او كه گناه ورڅخه شوې وي نو په توبه كې ده.

همداول الله تعالى د قرانكريم د «الرعد» سورت په ۲۸ اته ويشت نمبر ايت كې فرمايلي (الا بذكر الله تطمئن القلوب) ژباړه: همدغه د الله تعالى ياد هغه شى دى چې زړونو ته ډاډينه ور په برخه كوي. يعنى د الله تعالى په ذكر سره زړونو ته اطمنان حاصلېږي او زړونه پرې سكون مومي.

همداراز د قرانكريم د «البقره» سورت په ۱۵۲ يو سلو دوه پنځوس نمبر ايت كې فرمايلي. (فاذ كرونى اذكركم واشكروالى ولاتكفرون) ژباړه: له دې امله تاسې ما په ياد ولري چې زه به تاسې ياد كړم. او زما شكر ادا كړي د نعمت نا شكري مه كوي.

او هغه څوك چې بې راحتې دي د هغوى په اړه الله تعالى د قرانكريم د «طه» سورت په ۱۲۴ يو سلو څلورويشت نمبر ايت كې فرمايلي (و من اعرض عن ذكرى فان له معيشة ضنكا و نحشره يوالقيمة اعمى) ژباړه: او څوك چې زما له ذكر څخه مخ اړوي د هغه لپاره په دنيا كې تنگ ژوند وي او د قيامت په ورځ به مونږ هغه پوند راپاڅوو.

د مسلمان پيژندنه

عن عبدالله بن عمرو عن بنى (ص) قال (المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده والمهاجر من هاجر مانهى الله عنه) رواه بخاري
ژباړه: له حضرت عبدالله (رض) څخه روايت دى چې رسول الله (ص) وفرمايل. مسلمان هغه څوك دى چې نور مسلمان يې د ژبې او لاس له ضرر څخه په امن وي او مهاجر هغه څوك دى چې له گناهونو څخه ځان وساتي.

- ۱- د ژبې سپیڅلتیا مسلمان په غور او سوچ سره خبرې کوي او د بدو تورو او کنځلو څخه ځان ساتي.
  - ۲- د مسلمان له لاسه هیچاته ضرر نه رسیږي.
  - ۳- د گناه له مجلسونو څخه لرې والی مسلمان باید د گناهونو له مجلسونو څخه خپل ځان لرې وساتي او په پاک چارپیریال کې ژوند وکړي.
- انسان ته له دوه لوریو ضرر رسیدلای شي یو جسمي او فزیکي او بل معنوي او روحي. بناء په دې حدیث شریف کې مسلمانان نورو ته د ژبې او لاس له هر ډول ضرر رسولو څخه منع شوی دی تر څو مسلمانان یو بل ته د متقابل احترام په فضاء کې د عزت ژوند وکړي او له هر ډول تیري، بهتان، تمسخر، او ازار څخه خوندي وي.

مسلمانان سره وروڼه دي

یو مسلمان د بل مسلمان ورور دی. لکه څرنګه چې الله تعالیٰ په قرانکریم کې د الحجرات په سورت په ۱۰ ایت کې فرمایي. (انما المومنون اخوة فاصلحوا بین اخویکم واتقوا الله لعلکم ترحمون) حجرات ۱۰

ژباړه: مومنان سره وروڼه دي. نو تاسې د خپلو وروڼو تر منځ سوله راولي او له الله تعالیٰ څخه وویریږي چې ترڅو پر تاسې رحم وشي.

مومنان تل د دیني ورورۍ پر اساس په خپلو منځو کې مینه او لورینه لري او یو بل ته د ښیګڼې رسولو په فکر کې وي او هر یو د خپل مسلمان ورور مرسته کوي او زیان ور رسولو څخه ځان ساتي.

یو مسلمان د بل مسلمان سره خبرې نه کول

د حضرت ابو هریره (رض) څخه روایت دی چې رسول الله (ص) و فرمایلي چې مسلمان لپاره جایزه نه دی چې د خپل مسلمان ورور سره درې ورځو نه زیات تعلق پریږدي او چا چې درې ورځو نه زیات تعلق پریښوده (خبرې ورسره ونکړي) او بیا مړ شو نو دې دوزخ ته داخل شو. احمد ابوداود

د حضرت ابو هريره (رض) څخه روايت دی چې رسول الله (ص) وفرمايل چې د جنت دروازې د گل (پير) او زيارت په ورځ کې پرانستل کېږي نو هر هغه بنده ته بخښنه کېږي چې الله تعالی سره يې څه څيز نه وي شريک کړی (مشرک نه وي) او بل هغه کس ته بخښنه نه کېږي چې د دې او د بل مسلمان په منځ کې خپگان وي الله تعالی به ووايي چې دا دواړه پرېږدي چې ترڅو يو بل سره روغه نه وي کړې. مسلم

دې دواړو حديثونو کې مسلمانانو ته ډير زيات زجر ښکاره شوه د هغو کسانو په حق کې چې يو د بل سره خبرې نه کوي. د لومړي حديث نه دا ښکاره شوه چې يو مسلمان بل مسلمان سره د درې ورځو نه زيات خبرې بندي کړي او بيا دې مړ شي نو دې به مستقيماً دوزخ ته ځي که څومره ډير نیک اعمال يې کړي وي خو دا به هم دې د اور نه بچ نه کړي.

او دوهم حديث نه دا ښکاره شوه چې يو مسلمان د بل مسلمان نه خپه وي او خبرې ورسره نه کوي دې دواړو ته به تر هغه وخته پورې بخښنه نه کېږي چې تر څو پورې دوی دواړه روغه نه وي کړې دا څومره د افسوس خبره ده چې انسان ته په داسې وخت مرگ راشي او دې لپاره بخښنه نه وي شوې بايد مونږ او تاسو يو مسلمان نه هم خپه نه شو دا ډيره لويه گناه ده او ځان ترې وساتئ.

د سلمی (رض) څخه روايت دی چې رسول الله (ص) فرمايلي دي چې کوم کس د خپل مسلمان ورور سره تر يو کال پورې تعلق پرېښود نو دا د هغه وينې تويولو په شان دي (دومره گناه يې وشوه چې گویا يو مسلمان يې قتل کړی وي) ابو داود

د حضرت ابو ايوب (رض) څخه چې رسول الله (ص) فرمايلي دي چې هيڅ مسلمان ته جايز نه دي چې د خپل مسلمان ورور سره د درې شپو نه زياتې خبرې اترې پرېږدي چې د خبرو په وخت کې دوی نه يو کس يو خواته مخ اړوي او بل کس بلې خواته غوره په دواړو کې هغه څوک دی چې لومړی پرې سلام واچوي. بخاري مسلم

د حضرت ابو هريره (رض) څخه روايت دی چې رسول الله (ص) فرمايلي دي. د مسلمان لپاره جايز نه دي چې د خپل مسلمان ورور سره د درې ورځو نه زيات تعلق پرېږدي که درې ورځې پرې تيرې شوې او دې ورسره مخامخ شو نو سلام دې پرې واچوي که هغه ورته د سلام ځواب ورکړه نو دواړه په ثواب کې شريک دي او که د سلام ځواب يې ورنه کړه نو ټوله گناه د هغه کس په غاړه ده چاچې د سلام ځواب نه وي ورکړی. دغه کس چې سلام اچولی دی، ده د گناه نه خلاص شو، دغه کس به درې ځلې سلام اچوي پس د درې سلامونو نه د دې غاړه خلاصه ده. ابوداود

د دوه مسلمانانو په منځ کې سوله

الله تعالی فرمايي. (فاتقوا الله واصلحوا ذات بينکم)

ژباړه: د الله تعالی نه وويريرئ او سوله وکړي د خپلو په منځو کې.

(انما المومنون اخوة فاصلحوا بين اخويکم)

ژباړه: او ټول مسلمان په خپلو منځو کې وروڼه دي، د خپلو د دوو مسلمانانو وروڼو په منځ کې سوله وکړئ.

د حضرت ابو هريره (رض) نه روايت دی چې رسول الله (ص) فرمايلي دي. هره ورځ چې لمر راخيژي نو په خلکو د هغوی د هر جوړ په بدله کې صدقه کول ضروري دي چې ته د دوو کسانو په منځ کې سوله وکړی نو دا صدقه ده. چې ته د يو سړي سره د هغه په سورلی کې مرسته وکړې مثلاً چې هغه په سورلی سوريرې نوته يې سپور کړې يا ورسره د هغه سامان په سورلی کېږدي نو دا صدقه ده. په ښه ډول خبرې کول صدقه ده او هر قدم چې ته جومات ته د لمانځه لپاره اخلې دا صدقه ده او چې ته د لارې نه څه ضروري څيز لري کړې دا صدقه ده. بخاري مسلم

د ام کلثوم بنت عقبه بن ابی معيط (رض) څخه روايت دی فرمايي چې ما د رسول الله (ص) څخه نه اوريدلي دي چې فرمايل يې هغه څوک دروغجن نه دی چې د خلکو په منځ کې سوله کوي چې ښه خبره ورته ورسوي. يا نيکه خبره ورته وکړي. بخاري مسلم

یعنی دوه کسان په خپل منځ کې وران دي ته یو ته راځې هغه ته وایې چې یاره دې سړي خو ستا په اړه دا دا بڼې خبرې کولې. او بل ته لاړ شې هغه ته د ده له طرفه خپل د ځان نه خبره وکړې چې د دې دواړو په منځ کې یو د بل سره مینه پیدا شي او سوله وکړي. نو کومې خبرې چې ته د ځانه کوي نو دا دروغ کې نه حسابېږي.

د مسلمان وژل

د قاتل او مشرک بڅښنه کیدل.

الله تعالی فرمایي. (ومن یقتل مومنا متعمدا فجزاوه جهنم خالدًا فیها) نساء ۹۳

ژباړه: او هر هغه چا چې قتل کړه مومن (مسلمان) په قصد سره (په ناحقه) بس سزا (ځای د ده جهنم دی چې تل به وي په دې جهنم کې. (لو ان اهل السماء والارض اشتر کوافی دم مومن لاکبهم فی النار) ژباړه: که اسماني او ځمکنی ټول مخلوق د یو مومن په وژنه کې برخه واخلي، نو زه به دا مخلوق پرمخې جهنم ته ورغورځوم.

د حضرت ابو دردا (رض) څخه روایت دی چې رسول الله (ص) وفرمائیل چې د هرې گناه په اړه امید شته چې الله تعالی بڅښنه وکړي مگر هغه کس (هیڅکله) نه بڅښي چې د شرک په حالت کې مړوي او یایې یو مومن مسلمان په قصداً قتل کړی وي. ابوداود

د حضرت ابي سعید خدری (رض) څخه روایت دی چې رسول الله (ص) و فرمائیل. که چیرې د ځمکې او آسمان ټول اوسیدونکي یو مومن په قتل کولو کې سره یو ځای شي نو الله تعالی به دا ټول په اور د جهنم کې به ورگزار کړي. ترمذي

تاسو فکر او سوچ وکړی چې مومن الله تعالی ته څومره زیات گران دی چې د یو مومن د وژلو په وجه د ټولو مخلوقاتو پروا نه کوي او ټول جهنم ته ورداخلوي او نن سبا د مسلمان وژل خلکو ته معمولي څیز ښکاري. دې حدیث او ایت نه د

مومن ډير لوي شان ښکاره شو چي مومن الله تعالی ته څومره گران دی او د هغه وینه الله تعالی ته څومره گرانه ده.

مسلمان ته کافراو یا کافر ته مسلمان ویل

او هغه څوک چې مشرک کافر نه گڼي او یا د هغوی په کفر کې شک کوي. یا د هغوی مذهب صحیح گڼي او د دې برعکس مومنانو ته د کفر نسبت کول او له هغوی سره جنگ روا گڼل هم د ایمان له کړۍ څخه وتل دي.

اصولي خبره دا ده چې کافر ته کافر نه ویل د الله تعالی او د هغه رسول (ص) ته د دروغو د نسبت کولو سره برابر دي او همداشان یو ریښتني مومن ته د کفر نسبت کول هم کفر دی. ځکه چې دې کې نفس د ایمان پیغور دی رسول الله (ص) فرمایي. (لایرم رجلاً بالفسق او بالكفر الا ارتد علیه ان لم یکن صاحبه کذا لک)

ژباړه: څوک دې پر چا د فسق او کفر تور نه لگوي ځکه که دا تور ناسم وي. نو خپله پر تور لگوونکي راڅرخي. خرجه بخاري او دا هغه یو څو خبرې دي چې له دې امله انسان د الله تعالی له دین څخه وځي.

د مسلمان او مومن څه توپیر دی

الله تعالی فرمایي. (ولن يجعل الله للكافرين على المومنين سبيلا) سورت النساء ۴۱

ژباړه: الله تعالی د کافرانو لپاره پر مسلمانانو د برلاسه کیدو هیڅ کومه لاره نه ده جوړه کړې.

یو کافر یو مسلمان عالم ته ور نژدې شو او په غوږ یې ورته وویل ایا چې ستاسې په قران کې چې څه دي ټوله صحیح دي؟ عالم ورته وویل هو ولې نه کافر وویل نو ولې کفار پرتاسو برلاسي دي. عالم ورته وویل. موږ مسلمانان یو مومنان نه یو. نو د مومن او مسلمان څه فرق دي؟ نن ورځ مسلمانان د اسلام ټول شعار ترسره کوي لکه لمونځ زکات حج روژه او نور عبادات لیکن بیا هم په سختو ستونزو کې راگیر دي. لکه علمي اقتصادي فوځي (عسکري) او دې ته ورته نور

ستونزې دا ستونزې ولې شتون لري؟ په قرانکريم کې راځي. (قالت الاعراب امنا قل لم تومنوا ولكن قولوا اسلمنا ولما يدخل الايمان في قلوبكم) حجات ۱۴ ژباړه: وويل د کلو خلکو چې موږ ايمان راوړ دوی ته ووايه. تاسې ايمان نه دی راوړې. بلکې داسې وواياست چې موږ اطاعت کوونکي شووايمان لاتراوسه ستاسې په زړونو کې داخل شوی نه دی.

نو مسلمان ولې په سختو ستونزو کې دی؟ ځواب: قرانکريم دا خبره واضحه کړه چې مسلمانان دومره پرمختگ نه ده کړې چې د مومنانو درجې ته دې رسيدلي وي. لاندې جملې وواياست که مسلمانان ريښتني مومنان وای. نو الله تعالی به يې نصرت کړی وای په دې دليل سره. (وکان حقا علينا نصرالمومنين) الروم ۴۷

ژباړه: او پرموږ دا حق وو چې د مومنانو سره مرسته وکړو. که مسلمانان ريښتني مومنان وای نو د نړۍ په امتونو او قومونو کې به يې ډير لوړ شان او شوکت لرلای په دې دليل سره. (ولا تهنوا ولا تحزنوا وانتم الاعلون ان کنتم مومنين) ال عمران ۱۳۹

ژباړه: بې زړه کيږي مه انديښمن کيږئ مه همدا تاسې برلاسي ياست که تاسې مومنان اوسئ. که مسلمانان ريښتني مومنان وای. نو د هيڅ دښمن سيطره (واک) به ور باندې غالب نه وای په دې دليل سره. (ولن يجعل الله للكافرين على المومنين سييلا) النساء ۱۴۱

ژباړه: الله تعالی د کافرانو لپاره د بر لاسه کيدو هيڅ کومه لاره نه ده جوړه کړې. که مسلمانان ريښتني مومنان وای نو الله تعالی به په داسې سپکونکي حالت نه پرېښودل په دې دليل سره. (ماکان الله ليذر المومنين على ما انتم عليه) ال عمران ۱۷۹

ژباړه: الله تعالی به مومنان په دې حالت کې هيڅکله پرېنږدي چې تاسې اوس په کې ياست. که مسلمانان ريښتني مومنان وای. نو هر ځای کې به د الله تعالی نصرت ورسره وای په دې دليل سره. [وان الله مع المومنين] الانفال ۱۹

ژباړه: الله تعالى د مومنانو ملگری دی. لکن مسلمانان لا تر اوسه مسلمانان پاتي دي او د مومنانو درجې پورې نه دي رسيدلي الله تعالى فرمايي. (فانجينه والذين معه برحمة منا و قطعنا دابرالذين كذبوا وما كانوا مومنين) الاعراف ۷۲

ژباړه: په پای مور په خپلې مهربانۍ سره هود(ع) او د هغه ملگری وژغورل او د هغو خلکو سته مو وايستله چې زمور ایتونه یې دروغ گنلي ول او ایمان راوړونکي نه و.

نو مومنان څوک دي؟ له قرانکریم څخه به یې ځواب واورو. (التائبون العبدون الحمدون الساءئحون الركعون السجدون الامرون بالمعروف والناهون عن المنکر والحفظون لحدودالله و بشرالمومنين) توبة ۱۱۲

ژباړه: د الله تعالى لوري ته بيا بيا رجوع کونکي د هغه بندگي په ځای راوړونکي د هغه ثنا او ستاينه ويونکي د هغه په خاطر په ځکه کې گرځيدونکي راگرځيدونکي د هغه په وړاندې رکوع او سجده کوونکي په نيکي حکم کوونکي له بدي نه منع کوونکي (امر بالمعروف او نهی عن المنکر) کوونکي او د الله تعالى د حدود ساتونکي دي (هغه مومنان همداشان وي چې له الله تعالى سره د راکړې ورکړې دا معامله سرته رسوي) او ای پیغمبره (ص) دغو مومنانو ته زيرې ورکړه.

نو مور ته دا خبره څرگنده شوه چې الله تعالى د نصرت غلبې برلاس او د پرمختگ موضوع تر مومنانو پورې خاص کړې ده نه د مسلمانانو سره.

د مسلمانانو عزت او نيکمرغي په څه کې ده؟

رسول الله(ص) فرمايي: درې امرونه او کارونه دي که په هر مسلمان کې وي هغه د ایمان لذت او خوږوالی څښلی دی دا، چې الله تعالى او رسول الله(ص) تر ټولو شيانو څخه دوی ته محبوبتر وي .

الله تعالى داسې فرمايي : (والذين امنوا اشد حبالله).

ژباړه : او هغه کسان چې پر الله تعالى ایمان لري د الله تعالى سره ډیره مينه لري.

رسول الله(ص) فرمايي: الله تعالى د قيامت په ورځ داسې فرمايي: چېرې دي هغه کسان، چې زما د جلال په خاطر يو له بل سره مينه لرله تر څو هغوی په خپله څېره کې ودروم، چې په هغه ورځ کې د الله تعالى څيرې څخه بله څيره نشته.

په بل حديث شريف کې فرمايي چې مسلمان د مسلمان ورور دی. ايا تاسي له خپلو مسلمانو ورونو او خورگانو سره مينه لري له کفارو او مشرکينو سره دښمني لري، ځکه هغو ستاسې ورونه وژني او ستاسې خورگانې بې عزته کوي لکه څرنگه، چې الله تعالى فرمايي: (ولايزالون يقاتلونکم حتی يردوکم عن دينکم ان استطاعو).

ژباړه: او تل له تاسو سره جنگيږي غواړي که يې وس ورسپړي تاسې له دين څخه جلا کړي.

څه شوي دي چې پرون مسلمانانو په ډير لږ قدرت سره نړۍ ته ماته ورکوله، خو اوس په داسې حال کې دي علت يې په څه کې دی؟ الله تعالى داسې فرمايي: (اتقوا الله واعلمو ان الله مع المتقين).

ژباړه: الله تعالى څخه ويره ولرئ او پوه شئ چې الله تعالى له نیکو خلکو سره مل دی.

رسول الله(ص) فرمايي: ډير ژر به پر تاسې نور امتونه غلبه وکړي لکه څنگه، چې د ډوډۍ صاحب پر ډوډۍ غلبه کوي. چا پوښتنه وکړله، چې ايا مونږ به په هغه زمانه او وخت کې لږ يو؟

رسول الله(ص) وفرمايل: تاسې ډير ياست خو داسې ياست لکه هغه لرگي، چې اوبه يې راوړي، چې ډير ضعيف او بې وسه ياست.

څنگه بايد مسلمانان په جهاد کې سستي وکړي دغه دستور د الله تعالى به يې نه وي اوریدلی.

هغه کسان چې د الله تعالى په لاره کې مړه کيږي تاسي هغه مړ مه بولئ هغوی ژوندي دي او د الله تعالى رزق خوري هغوی ډير خوشحاله دي پر هغه فضل او کرم، چې پر هغوی باندې کړی.

د کفر پیژندنه او د هغه اړوند احکام

کوم خلک چې اسلام له سره نه مني هغوی ته اصلي کافر ویل کیږي.

۱- کوم خلک چې د رسول الله (ص) راوړي دین له کومې خبرې څخه انکار وکړي او یا یې سپکه او ټوکه وگني هغه ته کافر ویل کیږي.

۲- له دې کافرانو سره د اړتیا په وخت کې که د هغوی مخ او لاس پاک وي خوراک کول ورسره جایز دي.

۳- په کافرانو باندې سلام مه اچوئ خو که هغوی سلام واچوي نو په ځواب کې یې یوازې وعلیکم ووايي.

۴- له کافرانو سره د اړتیا په وخت کې د اړتیا په اندازه لین دېن او معامله کول روا دي په دې شرط چې په معامله کې د کوم مسلمان ورور حق تر پنبو لاندې نه شي او کوم زیان ورته متوجه نه وي او همدارنگه د اسلام او مسلمانانو حیثیت کوم اغیز پرې نه باسي.

۵- له کافرانو سره د زړه له تله ملگرتیا هیڅ جواز نه لري که نو کفر به لازمي شي. د یو مسلمان له نظره هیڅ شی له خپل دین نه ستر او دروند کیدای نه شي که د کوم مسلمان په زړه کې یوه ذره هومره د الله تعالی ویره او ایماني غیرت شتون ولري له کافرانو او له کافر قوم سره به یوه شېبه هم موالات او دوستانه اړیکو ټینګول خوښ نه کړي. په دې ځای کې دا خبره باید په ذهن کې وساتل شي چې مروت ښه چلند مصالحت پیرزوینه عدل او انصاف دا هر څه بیل بیل دي که مسلمان مصالحت وگني نو له هر کافر سره په مشروع طریقو سوله او تړون کولای شي پیرزوینه او ځوانمردي او ښه چلند له هغو کفارو سره کیدای شي چې د اسلام او مسلمانانو په وړاندې د دښمنۍ او کینې څرګندونه نه کوي، پاتې شول موالات یعنی دوستانه اړیکې اعتماد او ورورگلوې مرسته او ملاتړ هیڅ مسلمان دا حق نه لري چې دا ډول اړیکې د غیر مسلمو سره ټینګې کړي.

کفر

په الله تعالى او د هغه په رسول باندې ایمان نه لرل یا د هغوی له لارښوونو څخه انکار کول او نه منل کفر دی. که دغه نه ایمان راوړل یې د دروغ گڼلو له امله وي او یا یوازې په هغه کې د شک، تردید، حسد، کبر، او یا ځینو نورو نفسي غوښتنو له امله وي ټول کفر دی.

د کفر ډولونه

کفر په ۲ دوه ډوله دی

۱- اکبر کفر (لوی کفر)

۲- اصغر کفر (کوچنی کفر)

د اکبر کفر ډولونه

اکبر کفر د ایمان ضد دی. اکبر کفر په ۵ پنځه ډوله دی.

۱- د دروغ گڼلو کفر

د الله تعالى انبیاوو ته د دروغجنۍ نسبت کول کفر دی. په قرانکریم کې الله تعالى فرمایي: (ومن اظلم ممن افتری علی الله کذبا او کذب بالحق لما جاءه الیس فی جهنم مثوی للکفرین) عنکبوت ۶۸

ژباړه: له هغه چا نه به غټ ظالم څوک وي چې پر الله تعالى باندې دروغ وټري یا حق ته د دروغ نسبت وکړي چې کله هغه ته راوړل کیږي. ایا د دغسې کافرانو استوگنځی دوزخ نه دی؟

۲- د انکار او ځان لوړ گڼلو کفر

دا په دې ډول چې د رسول په ریښتنولۍ پوهیږي او په دې باندې یې یقین وي چې دغه رسول د الله تعالى له لوري په حقه راغلی دی. خوبیا هم د عناد او تکبر له امله د هغه اوامرو ته غاړه نه ږدي. الله تعالى په قرانکریم کې فرمایي: (واذ قلنا للملئکة اسجدوا لادم فسجدوا الا ابلیس ابی واستکبر و کان من

الکفرین) بقره ۳۴

ژباړه: او کله چې مور پرېستو ته امر وکړ چې د ادم په وړاندې سرونه په سجده ښکته کړي. نو ټول سرونه ښکته کړل. خو ابليس انکار وکړ هغه د خپلې لويې په غرور کې اخته و او د کافرانو له ډلې څخه شو.

۳- شک او رسول په صدق د يقين نه کولو کفر

دې کفر ته د ظن او گومان کفر هم ويل کيږي. الله تعالى په قرانکريم کې فرمايي. (و دخل جنته و هو ظالم لنفسه قال ما اظن ان تبید هذه ابدًا و ما اظن الساعة قائمة ولان رددت الی ربی لاجدن خیرامنھا منقلبًا قال له صاحبه وهو يحاوره اکفرت بالذی خلقک من تراب ثم من نطفة ثم سوئک رجلاً لکنا هو الله ربی ولا اشرك بربي احدا) الکهف ۳۵-۳۸

ژباړه: بيا هغه خپل باغ ته ننوت او د خپل نفس په حق کې تیری کوونکی شو. ویې ويل زه دا نه گنم چې دغه شتمني او باغ یو وخت پناه شي او زما باور نشته چې د قیامت ساعت به راشي بياهم که کله د خپل رب حضور ته زما ورگرځیدل شول نو هر ورو له دې نه هم زیات شاندار خای ومومم د هغه گاونډي په خبرو اترو کې هغه ته وویل: ایا ته په هغه ذات کافر کيږي چې هغه ته له خاورې او بیا له نطفې څخه پیدا کړې او ته یې یو بشپړ سپری جوړ کړې؟ پاتې شوم زه، نو زما رب خو همغه الله تعالى دی او زه د خپل رب سره هیڅوک نه شریکوم.

۴- د اعراض او مخ اړولو کفر

له دې څخه مراد دا دی چې له دین څخه مخ واړوي یعنی نه نبوي لارښوونې اوري نه په زړه کې څه التفات ورته کوي او نه ځان ورباندې پوهوي. الله تعالى فرمايي. (والذین کفروا عما اندروا معرضون) الاحقاف ۳

ژباړه: خو دغه کافران له هغه حقیقت څخه مخ اړونکي دي چې دوی ته د هغه اخطار ورکړ شوی دی.

۵- د نفاق کفر

له نفاق څخه دلته مراد نفاق په عقیده کې دی. په دې ډول چې په ظاهر کې خلکو ته ایمان ښکاره کوي او په باطن کې یې عقیده د کفر وي. الله تعالى په

قرانکريم کې فرمايي. (ذلک بانهم امنوا ثم کفروا فطبع علی قلوبهم فهم لا یفقهون) منافقون ۳

ژباړه: دا هرڅه له دې امله دي چې دوی ایمان راوړ بیا کافر شول له دې امله د دوی پر زړونو مهر ولگول شو اوس دوی په هیڅ نه پوهیږي.

اصغر کفر

د هغه گناهونه دي چې شارع د زجر او تهدید له امله ورته د کفر نسبت کړی دی. خو د اکبر کفر (لوی کفر) حد ته نه دی رسیدلی او له اصل ایمان سره ضد او منافې نه دی. خو ایمان ضعیفوي. که چیرې د دې گناهونو خاوند توبه ونه باسي نو د الله تعالی په مشیت کې دی که خوښه یې شوه عذاب ورکوي خو د ابد لپاره په دوزخ کې نه پاتې کیږي او که خوښه یې شوه عفو ورته کوي. د دې ډول کفر خاوند ته نه د کافر نسبت کیږي او نه له اسلام څخه وځي خو شارع یوازې د زجر او تهدید په اساس ورته د کفر نسبت کړی دی.

د اصغر کفر ډولونه

د اصغر (کوچنی کفر) ډولونه ډیر زیات دي خو په لنډ ډول ویلای شو. هر هغه گناه چې په شرعي نصوصو کې ورته د کفر نسبت شوی وي او د اکبر کفر (لوی کفر) او اکبر شرک حد ته نه وي رسیدلی او اصغر کفر (کوچنی کفر) ورته ویل کیږي.

یو څو مثال د اصغر کفر

په یو حدیث شریف کې رسول الله (ص) فرمایلي دي. (سباب المسلم فسوق وقتاله کفر) ژباړه: مسلمان ته کنځل کول گناه او وژل یې کفر دی. مسلم په یو بل حدیث شریف کې رسول الله (ص) فرمایلي دي. (اثنتان فی الناس هما بهم کفر الطعن فی النسب والنياحة علی الميت)

ژباړه: په خلکو کې دوه عادتونه شته چې هغه کفر دی. یو نسب ته طمن (نسب بدلول) او بل پر مړي باندې په چیغو ژړا کول. مسلم

بل حدیث شریف ده. (لا تر جمعوا بعدی کفاراً یضرب بعضکم رقاب بعض)

ژباړه: له ما څخه وروسته تاسو مه کافر کيږي چې ځينې له تاسو څخه د ځينو نورو غاړې وهي. مسلم

په خبرو اترو کې کفري توري

له بده مرغه د ناپوهي له کبله ځينې ورونه او خویندې داسې توري کاروي چې د هغه په کارولو سره شخص کافر کيږي او نکاح يې باطليږي خو هغه بېچاره خبر هم نه وي چې ورڅخه کفر صادر شوی دی او يا يې نکاح باطلعه شوې ده نو دلته د ځينې کفري توري يادونه کوو ترڅو ورباندې پوه شو او هڅه وشي چې په ژبه ونه ويل شي احياناً که له چا څخه وکارول شوه سمدستي دې کلمه ووايي که واده شوي وي خپله نکاح تازه کړئ.

۱- چا ته که وويل شي دا گناه مه کوه، الله تعالى به دې جهنم کې واچوي. هغه په ځواب کې ورته ووايي چې زه يې له عذابه نه ويريږم د دوهم کس توری کفري ده. فتاوی عالمگيريه

۲- که چا ته وويل انشاء الله دا کار به دې وشي هغه ووايي زه يې بې انشاءالله کوم.

۳- يو غريب کس مالدار شخص وويني نو ووايي چې يا الله دا نو انصاف دی چې دا کس دومره مالدار او زه غريب يم. فتاوی عالمگيريه

۴- کله چې د چا زوی يا لور وفات شي او هغه ووايي بس خدايه ستا دا زما زوی باندې وس رسيد يا ووايي بس خدايه تا يوازې زما زوی ليدلی و. اعياذبا لله.

۵- د رسول الله (ص) په سنتو باندې ټوکې کول يا رشخند وهل. لکه ږيره.

۶- کله چې يو کس قاتل او خوني وويني نو ووايي ملک الموت راغی.

۷- د قرانکريم د ايتونو معنی په ټوکو اړول لکه « ان صلاة تنهي » يو څوک يې په ټوکو ووايي نعوذ بالله د دې معنی ده چې لمونځ په تنهائي سره وکړه.

۸- پر مسلماني باندې د خپگان احساس کول مثلاً يو څوک ووايي چې فلانی مسلمان ده خود به رشوت خوري يا مسلمان يم ځکه غريب او مسکين يم.

۹- داسې خبره کول چې قرانکريم او انجيل يو شی دي پر هر يو چې عمل کوې.

- ۱۰- د کفارو خوشحالولو لپاره د هغوی په مذهبي میلو او اخترونو کې گډون کول. بهار شریعت
- ۱۱- یو څوک ووایي چې زه په شریعت فیصله نه کوم راځه په جرگه کې سره معلوم کړو یو څوک ورته اسلامي حکم بیان کړي دی ورته ووایي نعوذ بالله. دا هوای خبره ده.
- ۱۲- د شراب څښلو زنا کولو یا دقمار وهلو په وخت کې بسم الله الرحمن الرحيم ویل. فیضان سنت
- ۱۳- مسلمان ته کافر ویل یا کافر ته مسلمان ویل.
- ۱۴- د الله تعالی لخوا حرام شی ته هلال او هلال شی ته حرام ویل.
- ۱۵- د مومن بهي شیانو څخه انکار کول لکه دوزخ، جنت، ملایکې، کتابونه، پیغمبران (ع)
- ۱۶- یو چا ته د غصې او درد په وخت کې ویل چې نعوذبالله. که د خدای زوی هم شې ولاکه دې پرېږدم.
- د کافر سره مینه او محبت جایز نه دی
- په اسلام کې له الله تعالی سره مینه او د هغه د رسول (ص) سره د مسلمان مینه له واجباتو څخه ده ځکه چې الله تعالی او د هغه رسول (ص) سره مینه د دین اساس بلل کیږي.
- الله تعالی په قرانکریم کې فرمایي. (والذین امنوا اشد حبالله) بقره ۱۶۵ ژباړه: هغه کسان چې (پرالله تعالی) ایمان لري د دوی مینه د الله تعالی سره ډیر زیاته ده.
- او د رسول الله (ص) سره د مینه کولو په اړه په قرانکریم کې فرمایي. (قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله) عمران ۳۱
- ژباړه: ووایه (ای محمده) که چیرې تاسې له الله سره مینه لری نو زما پیروي وکړی چې الله تعالی له تاسې سره مینه وکړي.
- همدارنگه رسول الله (ص) فرمایي. (لایومن احدکم حتی اکون احب الیه من والده ووالده والناس اجمعین) المسلم

ژباړه: ستاسې نه څوک تر هغه پورې د کامل ايمان څښتن نه شي کيدای څو پورې زه ورته له خپل پلار، اولاد، او ټولو خلکو نه محبوب نشم. او همدارنگه مسلمان به د الله تعالى د رضا په خاطر له صالحو مومنانو سره محبت ساتي او د هغه ملگرتيا به کوي. الله تعالى په قرانکريم کې فرمايي. (يا ايها الذين امنوا اتقوا الله وكونوا مع الصادقين) توبه ۱۱۹

ژباړه: ای مومنان له الله تعالى څخه وویريرئ او له صالحانو سره ملگري شئ. مسلمان به د الله تعالى له دښمنانو سره مينه او محبت به نه کوي ځکه چې د هغوی باطل عقايد نامشروع کړنې به يې د گمراهۍ طرف ته مايل کړي. او مسلمان به د الله تعالى د دښمنانو سره د هغه د رضا په خاطر بغض کوي او له هغوی څخه بيزاري اعلانوي ځکه چې دا طريقه د رسولانو (ع) او د هغه د پيروانو وه.

الله تعالى په قرانکريم کې فرمايي. (قد كانت لكم اسوة حسنة في ابراهيم والذين معه اذ قالوا لقومهم انا براءوا منكم و مما تعبدون من دون الله كفرنا بكم وبدا بيننا و بينكم العداوة والبغضاء ابدأ حتى تومنوا بالله وحده) ممتحنة ۴

ژباړه: يقيناً چې تاسې لره د ابراهيم او د هغو کسانو په چال او چلند کې چې له هغه سره وو ښه نمونه (او طريقه) ده چې کله دوی خپل قوم ته وويل: بې شکه مونږ له تاسې او له هغه څه نه چې تاسې پرته له الله تعالى څخه عبادت کوي بيزاره يو مونږ تاسې څخه منکران شوي يو او زمونږ او ستاسې تر منځ تل تر تله دښمني رامنځ ته شوې ده څو پر واحد (يو) الله ايمان راوړئ.

او فرمايي. (لا تجد قوما يؤمنون بالله واليوم الآخر يوا دون من حاد الله و رسوله ولو كانوا اباؤهم او ابناءهم او اخوانهم او عشيرتهم اولئک کتب في قلوبهم الايمان و ايدهم بروح منه) مجادله ۲۲

ژباړه: هيڅکله به دا ونه مومي، کوم خلک چې پر الله او اخرت ايمان لرونکي دي چې هغوی له هغو خلکو سره مينه کوونکي اوسي چې د الله او د هغه د رسول مخالفت يې کړی دی که څه هم د هغوی پلرونه وي او يا يې زامن وي او يا يې وروڼه وي او يا يې ټبر او کورنۍ وي. دا هغه کسان دي چې الله تعالى د

دوی په زړونو کې ایمان خوندي کړی دی او له خپل لوري د یو روح په ورکولو سره یې دوی پیاوړي کړي دي.

او همدارنگه د قرانکریم د ال ممتحنه په سورت کې فرمایي. (یا ایها الذین امنوا لا تتخذوا عدوی و عدوکم اولیاء تلقون الیهن بالمودة و قد کفروا بما جاءکم من الحق) ممتحنة ۱

ژباړه: ای مومنانو! زما دښمنان او خپل دښمنان په دوستۍ مه نیسئ (په داسې توگه) چې دوی ته د دوستۍ پیغام ولیږئ. حال دا چې هغوی د هغه څه نه چې تاسې ته له حق (دین) څخه راغلي دي منکران دي.

د پورته لارښوونو په رڼا کې مسلمان ته جایز نه ده چې د الله تعالی له دښمنانو سره مینه او ملگرتیا ولري. مگر له کفارو سره په دې خاطر نرمي کول چې زړه یې د اسلام طرف ته مایل شي باک نه لري. همدارنگه د غیر مسلمو سره په مباح معاملاتو کې عدل وفا او رښتینولي پکار ده.

د مرتد پیژندنه او د هغه اړوند احکام

مرتد هغه سړي یا ښځې ته وایي چې د اسلام له دین نه وگرځي یعنی د ایمان او اسلام له ځلانده دایرې نه ووځي د کفر او شرک تپو تیارو ته ننوځي.

د ایمان له راوړو وروسته په ژبه د کفر کلمه ویل د مرتد کیدو رکن دی او د مرتد کیدو حکم د صحت لپاره د عقل شتون شرط دی همداراز د مرتد د حکم نفاذ لپاره خوښه او رغبت هم شرط دی ځکه په هغه چا د مرتد حکم نه شي نافذ یدلای چې په مرتد کیدو اړ ایستل شوی وي د مرتد حکم دا دی چې هغه ته درې ورځې وخت ورکړل شي او که هغه د اسلام په اړه د کوم شک او شبهې او اندیښنې ښکاره شوې وي د هغه د دغه شک او اندیښنې د رفع کولو هڅه وشي که چیرې په دې درې ورځو کې توبه وباسي او بیرته اسلام ته راوگرځي نو د هغه دغه توبه دې ومنل شي او هغه دی خوشې کړای شي خو که توبه نه کړي نو له اسلام څخه د بغاوت په گناه دې ووژل شي ځکه چې اسلام د ارتداد سزا وژل ټاکلې ده.

په شریعت کې د مرتد جنازه کول روا نه ده او له هغه سره ناسته ولاړه هم جایز نه ده همداراز له کافرانو سره ډوډۍ خوړل که په خوړو کې د حرامو شک شتون ونه لري ډوډۍ خوړل روا ده خو له مرتد سره په هیڅ ډول ډوډۍ خوړل جایز نه دي او د مرتد کورته تگ هم روا نه ده.

د کفر او ارتداد نه د توبه کولو طریقې

که کوم کافر یا مرتد و غواړي چې له خپل کفر او ارتداد نه توبه تایب شي نو لازمه ده چې له خپلې پخوانۍ عقیدې نه د بیزاری اعلان وکړي د اسلام پراخه او نړۍ شموله رحمت دروازې د هغه لپاره تړلې نه دي هغه د سپیڅلي او ښکاره توبې په ایستلو سره اسلام ته داخلیدای شي لکه څنگه چې په لومړي سر کې ویل شوي دي کوم شخص چې مرتد شي هغه ته دې د اسلام بلنه ورکړل شي که هغه ته د اسلام په اړه کوم شک شبهه پیدا شوې وي هغه دې رفع کړای شي او چې کله هغه بیا د اسلام دایرې ته راتلل و غواړي نو د شهادت کلمه دې ووايي او له اسلام نه پرته له نورو ټولو ادیانو څخه د بیزاره کیدو اعلان دې وکړي او که یوازې له هماغه دین څخه چې له هغې نه دې اسلام ته راځي د بیزاری اعلان وکړي نو هم بسنه کوي او همداراز که هغه متاهل یعنی واده کړی شوی وي نو نکاح یې باید بیا تازه شي.

د زندیق پیژندنه او د هغه اړوند احکام

کوم خلک چې دعوه د اسلام کوي او عقاید یې د کفر وي او د قرانکریم او حدیثو په نصوصو کې تحریف کوي او د خپلو کفري عقایدو سره د نصوصو د برابرولو او سم گرځولو هڅه کوي، هغوی ته زندیق وايي. د مثال په ډول د ختم نبوت عقیده د اسلام ټینګه قطعي عقیده ده. په دې بنسټ کوم خلک چې د اسلام د دعوي سره سره د کوم دروغجن مدعي نبوت مني او د قرانکریم او حدیثو نصوص په هغه دروغجن نبي پورې تړي. دغه ډول خلکو ته زندیق ویل کیږي. یا مثلاً د اسلام د دعوي باوجود دا عقیده او فکر

لري. چې موجود قرانکریم صحیح او ریښتینی نه دی. دا خو (نعوذبالله من ذالک) شرابیانو او زنا کارانو لیکلی کتاب دی.

داسې خلک هم زندیقان دي. په همدې د دین نورې غوښتنې قیاسیدای شي زندیق هم لکه مرتد په شان واجب القتل دی خو دا چې که توبه وکړي له قتل بخښل کیږي او که نه؟

د حنفیه و په مذهب کې که زندیق له نیول کیدو نه مخکې پخپله توبه اوباسي نو د هغه توبه به ومنل شي او که د قتل له سزا نه به وبخښل شي. خو له نیول کیدو نه وروسته د هغه توبه د اعتبار وړ نه ده. له دې نه دا څرگندیږي چې زندیق له مرتد نه ډیر بد او ناوړه ده له مرتد او زندیق سره په هیڅ ډول نکاح جواز نه لري بلکې له واده نه وروسته که ښکاره شوه چې هغه شخص زندیق یا مرتد و نکاح یې نه صحیح کیږي. لومړی دې هغه ته د اسلام بلنه ورکړل شي که هغه په حقیقي معنی سره اسلام قبول کړي او مسلمان شي نو صحیح ده، دهغه نکاح دې په دوهم ځل وتړل شي که داسې نه وي نو پرته له طلاق او بل څه نه دې د هغوی ترمنځ بیلتون راوستل شي.

د منافق پیژندنه

هغه کس چې په ژبه یې ایمان وي او په زړه کې یې ایمان نه وي دا کس منافق دی. خو رسول الله (ص) چې کومې نښې ښودلي دي هغه دې عمل سره اړیکه لري او که دا ۴ څلور صفتونه په چا کې وموندل شي هغه پوخ منافق دی.

۱- په خبرو کې دروغ ویل.

۲- په امانت کې خیانت کول.

۳- د جنجال پر مهال کنځا کول.

۴- د ژمنې نه تر سره کول.

رسول الله (ص) فرمایلي دي دا ۴ څلور صفات که په چا کې ولیدل شي نو دا کس پوخ منافق دی نو پام وکړئ چې د تصدیق بالقلب (په زړه د تصدیق) په خیر کوم شي په دې ۴ څلورو نښو کې شتون لري او داسې کس که څومره په زوره زوره د لاله الا الله ذکر کوي خو منافق دی.

منافقت څنگه په انسان کی راځي

منافقت يو هلاکونکي ناروغې ده. که په چا کې راغله نو د هغه بربادي او تباهي کې بيا څه شک نشته. دا چې ولې په منافقانو او د کمزوري ايمان ولا خلکو کې منافقت راځي د دې څه لاملونه دي که څوک ځان له هغو وساتي نو انشاءالله له منافقت څخه به خوندي شي هغه دا دي.

۱- ايمان په بليدلو کې د اور په څير دی لکه څنگه! اور بوټو گاز تيلو او داسې نور توکو ته اړتيا لري چې اور ورباندې بليږي. که د اور هغه توکي تيار نه شي نو هغه اور مړ کيږي رڼا يې ختمیږي او هيڅوک ترې گټه نه شي اخيستلای. د ايمان مثال همداسې دی. علم او عمل صالح ته اړتيا لري که يې څوک دغسې پريږدي د مادې په چمتو کولو کې هلې ځلې نه کوي نو رڼا به يې ختمه او ځای به يې منافقت ونيسي. دې مثال ته قرانکریم هم اشاره کړې ده الله تعالی فرمایي. (مثلهم کمثل الذی استوقد نارا فلما اضاءت ما حوله ذهب الله بنورهم و ترکهم فی ظلمت لا يبصرون) بقره ۱۷

ژباړه: د دې منافقانو مثال د هغه چا په څير دی چې اور يې بل کړ کله چې اور خپل چاپيريال روښانه کړ الله تعالی د دوی اور ختم کړ او دوی يې په داسې تيارو کې پريښودل چې لاره يې هم نشو ليدلی منافقانو په لومړي سر کې ايمان په ښکاره راوړ خو بيا يې د هغه ايمان صحيح مراعت ونه کړ چې په ترڅ کې يې رڼا ختمه او سوځيدل يې پاتې شول. نو د ايمان د خاوند لپاره ضروري ده. که غواړي چې ايمان څراغ يې بل اوسي د علم نافع او نیک عمل کوښښ بايد وکړي. که څوک دې ته فکر نه کوي نو ايمان يې نه شي ورسره پاتې کيدلی.

۲- د ايمان مثال د يوې شنې ونې په څير دی چې هغه میوه گلان بيخ شاخونه او خوندور بوي لري. د دې ونې اصل بيخ صفا ساتل له هغه وانبو يې خوندي ساتل چې ونې ته زيان رسوي د دې ونې هر وخت اوبه کول او له غلو څخه يې ساتل کارونه به يې مالک کوي بيا به له خپلې ونې څخه گټه اخلي. ايمان هم دا غواړي چې د وحی په اوبو سره به يې خړوبه کوي له شبهاتو بدعاتو او گناهونو څخه به يې په توبه نصوح سره څارنه کوي. او له افراط او تفريط څخه به يې

مهزبه کوي. بيا به ايمان هم له انسان سره پاتې شي او هم په اخرت کې گټه ورکړي که داسې نه وي. نو بيا د دې ونې وچيدل او کمزوري کيدل د وښو تر وچيدو او کمزوري کيدو ډير ژر او يقيني دي. د دې کار لپاره د الله تعالی (د ذات او صفاتو) پيژندل ډير ضروري او اړين دي.

۳- مومن به تل د الله تعالی په ذکر کې مشغول اوسي. په هيڅ حالت کې به له الله تعالی څخه نه غافله کيږي. که يې زړه بيدار وي او کنه چې کله دی تل د الله تعالی د احکامو په عملي کولو اخته وي. نو په داسې حال کې نفاق د ده زړه ته لاره نه شي پيدا کولی. د دې برخلاف منافق داسې وي چې کله که لږ رڼا ورته پيدا شي نو عمل کوي که نه وي نو پروا نه لري نو په دې وخت کې د ده زړه ته نفاق لاره پيدا کوي او په داسې ډول ورننوځي چې ده ته احساس نه کيږي ان تر دې چې منافقت يې په زړه کې محکم او کلک شي هغه به يې اثار او نښانې څرگندي شي چې نه يوازې د ده عمل او د الله تعالی يادول دوام ونه لري بلکې کله چې خلک په يو ځای شتون ولري دې هم عبادت کوي او که خلک نه وي بيا غافل وي د دې په نتيجه کې چې له الله تعالی څخه حياء او شرم نه لري عبادت د مخلوق په وجه کوي په زړه کې يې د سزا په ډول منافقت ننوځي .

د شرک پيژندنه او د هغې احکام

شرک معنی د الله تعالی په الوهيت يا د هغه په ځانگړو صفاتو کې د بل چا شريکول او برخه وال گرځول ده او دا گناه (له توبې پرته) د بخښنې وړ نه ده. مسلمان امت ته پکار ده چې له شرک څخه ډير لرې واوسي ځکه په قرانکریم کې مسلمانانو ته له دې ناوړه عقيدې نه د خوندي ساتنې او ځان ژغورنې په کلکه ټنگار شوی دی په دې هکله د قرانکریم د څو مبارکو ايتونو ژباړه او لنډيز مشاهده کوو.

که تاسو شرک وکړ نو ستاسې (ټول نیک) اعمال به ضايع شي. زمره

بیشکه چا چې له الله تعالی سره شرک وکړ الله تعالی په هغه جنت حرام کړه او د هغه د اوسیدو ځای جهنم ده او د داسې بې انصافو مرسته کوونکې به هیڅوک نه وي. مایده

بیشکه الله تعالی هغه گناه نه بخښي چې له هغه سره شرک وشي او تر دې د کمې کچې گناه چاته یې چې خوښه شي بخښي او چا چې له الله سره شرک وکړ بیشکه هغه بې لارې شو په ډیرې سترې گمراهۍ سره. نساء

شرک د غندنې له یادښت نه وروسته ښه بریښي چې د ځینو محدثینو لار ښوونې هم لوستونکو ته ډالی کړو. حضرت شاه عبدالقادر صیب دهلوی (رح) محدث د (ولا تنکحوا المشرکات حتی یومن) سورة البقره ایت ۲۲۱ دوه سوه یو ویشت تر ایت لاندې لیکي چې پخوا د کافر او مسلمان تر منځ خپلوي کیدله په دې ایت سره حرامه و گرځول شوه. که میړه یا میرمن شرک وکړ نو د هغوی نکاح ماته شوه. شرک دې ته وایي چې یو څوک د الله تعالی صفت بل چاته ورکړي. مثلاً څوک داسې وگڼي چې بل څوک هغه په هر څه خبر دی یا هغه چې هر څه وغواړي کولای یې شي یا زمونږ خیر او شر د هغه په واک کې دی او دا چې د بل چا د الله تعالی هومره تعظیم وکړي مثلاً ټنډه پر ځمکه کیږدي او له هغه نه حاجت و غواړي مختار یې وگڼي. موصح القران

حکیم الامت حضرت شاه ولي الله دهلوی (رح) محدث د عرب مشرکانو د شرکي عقایدو او نظریاتو یادونه کوي او لیکي ژباړه: د شرک په ډولونو کې یو دا هم دی چې هغو مشرکانو به ناروغ د رغیدو او د غریب د بډای کیدو او د داسې نورو حاجتونو لپاره له غیر الله نه د مرستې طلب کاوه او د هغوی په نوم به یې نذرونه ورکول تر څو د دې نذرونه په وړاندې کولو سره پخپلو مقاصدو کې بریالیتوب ترلاسه کړي او د برکت لپاره به یې د هغوی نومونه یادول نو الله تعالی په هغوی لازمه وگرځوله چې په لمانځه کې دا ولولي (ایاک نعبد و ایاک نستعین)

ژباړه: خاص ستا عبادت کوو او خاص تا نه مرسته غواړو.

همداراز الله تعالی و فرمایل. (فلا تدعوا مع الله احدا)

ژباړه: تاسې له الله تعالى سره بل څوک مه رابلئ. له یاد شویو حوالو څخه دا جوتیږي. چې مخلوق مختار کل گڼل لیدونکی او خبر دار شمیرل په ناسته او ولاړه کې په غایبانه ډول هغه رابلل او د غیر الله په نوم نذر ورکول دا ټول شرک دی دا هماغه خچنه عقیده ده چې په دې عقیده د اخته کیدو په وجه یهود نصارا او د مکې مشرکین د الله تعالى د لعنت او غضب وړ گړخیدلي وو.

د شرک حقیقت

له الله تعالى پرته له بل چا څخه غوښتنې ته شرک وایي رسول الله (ص) فرمایي. چې زما په امت کې به شرک په دې ډول رانوخې لکه د شپې په تیاره کې چې میږی تیاره کوټې ته را ننوخې او د شپې په تیاره کې تیاره کوټې ته د میږی را ننوتل چا ته نه ښکاري.

نو رسول الله (ص) فرمایي: چې شرک هم زما امت ته داسې را ننوخې یعنی خلک به د شرکي اعمالو کول توحید گڼي او کوي به یې.

په قرانکریم کې راغلي چې الله تعالى به د قیامت په ورځ ځینې خلک رټي او پوښتی به یې چې تاسې ته ما ویلی و. (ان الله لا یغفران یشرک به و یغفر ما دون ذلك لمن یشاء ومن یشرک بالله فقد افتری اثما عظیما)

ژباړه: الله تعالى یوازې د شرک گناه نه بخښي او له شرک پرته ټول گناهونه بخښي (که وغواړي) او بیا هم تاسې شرک کاوه او تاسې که ژوند تیر کړی نو د یو مشرک ژوند مو تیر کړی. نو مشرکین به ځواب ورکړي.

(ثم لم تکن فتنتم الا ان قالوا والله ربنا ما کنا مشرکین)

نو بیا به داسې وشي چې د دوی په عقل کې به یوازې دا خبره راځي او د الله تعالى په وړاندې به عرض کوي چې زمونږ پالونکيه!

موږ په تا سره قسم کوو چې موږ مشرکین نه و موږ د مشرکانو ژوند نه دی تیر کړی بلکې موږ خو د موحدینو په بڼه ژوند تیر کړی یوازې د یو الله عبادت مو کړی افسوس چې دې ایت ته مو هیڅ پاملرنه نه ده کړی. او الله تعالى به د قهر او غصې په حالت کې به پوښتنه کوي چې تاسې ولې د مشرکینو ژوند

تیر کړی؟ او بل لوري ته هغوی خُواب ورکوي ستا په نامه مو قسم دی چې موږ مشرکین نه و او موږ د مشرکینو په خیر ژوند نه دی کړی (نعوذبا الله) په دې وخت کې خوک د دروغو همت به وشي کولای چې د الله تعالی په وړاندې دروغ ووایي او بیا د الله تعالی په نامه دروغجنه لوړه وکړي او دا پوښتنه خو له سره نه راولاړیږي پرته له دې چې دوی ټول ژوند په شرک کې تیر کړی او خپل شرک یې توحید گڼلې و او په پوره نیک نیتی سره یې شک کاوه او د دوی ملا ورته ویل چې همدا توحید دی او د دې گنجایش شته نو همدا لامل دی چې د الله تعالی پر وړاندې به جرات کوي قسمونه به کوي او وایي به چې موږ مشرکین نه و او همدا خبره پیغمبر (ص) کړې ده چې زما امت کې شرک راځي او دوی به پرې نه پوهیږي لکه څنگه چې په تروږمۍ کې تیاره کوټې ته د میږی په رانونتو کې خوک نه پوهیږي او لیدل یې ستونزمن کار وي.

نو ښکاره شوه چې موږ ته په دې اړه له احتیاط څخه کار اخیستل پکار دي. ځکه هسې نه چې د شرک په گناه اخته یو او هیڅ غور مو پرې نه وي کړی دلته یو شعوري عمل بنسټ قرانکریم ده یو شرک دا دی چې له یو شي سره دومره مینه کول چې د الله تعالی محبت د هغې په پرتله پاتې راشي نو تاسې شرک وکړ په قرانکریم کې راغلي دي. (ومن الناس من يتخذ من دون الله اندادا يحبونهم كحب الله والذين امنوا اشد حباله ولویری الذین ظلموا اذ یرون العذاب ان القوة لله جميعا و ان الله شدید العذاب)

ژباړه: او په خلکو کې ځینې داسې وي چې له الله تعالی سره نور خوک شریکوي او غیرو سره داسې مینه کوي لکه له الله تعالی سره چې پکار ده. او هغه خوک چې ایمان یې راوړی دی له الله تعالی سره په مینه کې سخت ترین دی.

د شرک یو څو ډولونه

۱- اصغر شرک

اصغر شرک هغه گناه ده چې الله تعالی په قرانکریم او یا رسول الله (ص) په خپلو مبارک احادیثو کې د زجر او تهدید له امله د شرک په نامه سره یاد کړی دی. خو هغه شرک نه دی چې د اسلام څخه د وتلو لامل وگرځي او یوازې هغه

گناهونو ته د شرک نسبت کولای شو چې شارع په شرک سره نومولي وي چې په دوه ډوله دی.

۱- ښکاره شرک

دا شرک په الفاظو او افعالو کې منع ته راځي.

الفاظ: لکه له الله تعالی پرته په بل شی قسم خوړل رسول الله (ص) فرمایي. (من حلف بغير الله فقد كفروا شرک)

ژباړه: هغه څوک چې له الله تعالی پرته په بل شی قسم وخوري يقيناً کافر او مشرک شو.

افعال: د ځينو نارغيو د درملنې لپاره له هغو شيانو څخه گټه اخيستل چې الله تعالی هغه د دفعه کولو اسباب نه وي معرفي کړي. رسول الله (ص) فرمایلي دي. (من علق تميمة فقد اشرك)

ژباړه: هر څوک (پخپله يا دماشومانو او يا د حيوان په غاړه کې) يو څه شی ځوړند کړي يقيناً چې ده د شرک کار تر سره کړ.

۲- خفي شرک

په نیتونو او ارادو کې شرک ته خفي شرک ويل کيږي. لکه رياء. رياء دې ته ويل کيږي چې يو څوک نیک کار د دې لپاره تر سره کوي چې خلک يې وويني او بيا ووايي چې فلانی ډير ښه سړی دی او د ده صفت وکړي.

الله تعالی په دې اړه فرمایلي دي. (فمن كان يرجو لقاء ربه فليعمل عملاً صالحاً ولا يشرك بعبادة ربه احداً)

ژباړه: نو يو څوک چې دخپل خالق سره د يو ځای کيدو په هيله وي هغه ته پکار دی چې ښه عمل وکړي او په بنده گي کې له خپل رب سره يو بل څوک شريک نه کړي.

رسول الله (ص) فرمایلي دي. (ان اخوف ما اخاف عليكم الشرك الاصغر. قالوا يا

رسول الله (ص). وما اشرك الاصغر؟ قال رياء)

ژباړه: يقيناً چې زه په تاسو باندې له ټولو شيانو څخه زيات له اصغر شرک څخه ويريږم. صحابه وو پوښتنه وکړه ای د الله تعالی رسوله. اصغر شرک څه شی دی. رسول الله (ص) و فرمايل رياء.

۳- شرک فی الذات

د الله تعالی په ذات کې څوک شريکول د مثال په ډول ۲ دوه يا ۳ درې معبودان منل « بيشکه شرک کول ډير ظلم دی » لقمان
د ظلم حقيقت علماو دا بيان کړی چې د کوم څيز بې ځايه وکارول شي او دا خبره په شرک کې تر هر څه په ډاگه ده چې د پيدا کوونکي د بتانو او يا د هغه د مخلوق عبادت وشي او يا د هغه له ذات سره شريک او برخه وال وگنل شي لکه چې عيسايان حضرت عيسى (ع) او يهودان حضرت عزيز (ع) له الله تعالی سره شريک بولي.

۴- شرک فی الصفات

د الله تعالی په صفاتو کې څوک شريکول د دې ډولونه ډير دي چې ډير څرگند په کې دا دي.

۵- شرک فی العلم

يعنی د کوم بل چا لپاره د الله تعالی په څير د علم صفات ثابتول لکه د پيغمبر، بزرگ، يا پير په باب دا عقیده لرل چې زموږ په ټول حال هغه هر وخت خبر دی او پرې پوهيږي. له نجومی بزرگ يا بل څخه د غيبو خبرو معلومات کول فال کتل او په هغې باور کول يا کوم لرې ته اواز کول او دا گنل چې هغه ته خبرتيا شته دې ټولو ته شرک فی العلم ويل کيږي په داسې حال کې چې قرانکريم فرمايي. (و عنده مفاتيح الغيب لا يعلمها الا هو ويعلم) انعام

۵۹

ژباړه: او له همغه سره د غيبو کونجيانې دي په هغې هيڅوک نه پوهيږي مگر همدې الله.

۶- شرک فی التصرف

يو څوک د گټې او زيان واکدار گڼل له چا نه خپل مراد غوښتل روزي يا اولاد ورنه غوښتل او حال دا چې قرانکريم فرمايي. (قل من بیده ملکوت کل شی و هو یجیرولا یجار علیه ان کنتم تعلمون) سيقولون لله قل فانی تسحرون) مومنون ۸۸ - ۸۹

ژباړه: يعنی ته ووايه د هر شي واک د چا په لاس کې دی او هغه بچ کوونکی دی او له هغه څخه هيڅوک نه شي بچ کيدای ووياست که تاسو پوهیږي وبه وايي هر څه الله لره دي نو ووايه! له کومه پرتاسو جادو کيږي چې هوش او حواس مو له لاسه ورکړی او په داسې غټو غټو خبرو هم نه پوهیږی.

۷- شرک فی السمع

لکه څرنگه چې الله تعالی لري او نږدې پټه او ښکاره او د زړه خبره اوري، نبي ولي يا بل څوک همدا ډول اوریدونکې گڼل په قرانکريم کې راغلي دي. (ان الله هو السمع البصير) مومن ۲۰

ژباړه: بيشکه الله تعالی همدې اوریدونکی او لیدونکی دی.

۸- شرک فی البصر

د مخلوق پيغمبر، ولي، شهيد، او يا د نورو په هکله دا عقیده لرل چې هغوی له لري او نږدې او هرځای څخه د الله تعالی په شان ليدل کوي او هر چيرته زموږ کارونه ويني دا عقیده د شرک ده په دې اړه دليل په شرک السمع کې وړاندې شوی دی.

۹- شرک فی الحكم

يعنی د الله تعالی په څير کوم بل څوک حاکم گڼل او د هغه حکم د الله تعالی د حکم په شان گڼل يا د الله تعالی د حکم په مقابل کې د بل چا حکم خوښ گڼل دې ته شرک فی الحكم وايي. په قرانکريم کې راغلي دي. (ان الحكم الا الله) يوسف ۴۰

ژباړه: حکم د بل هيچا نه دی مگر د يو الله.

۱۰- شرک فی العبادت

يعنی د الله تعالى په خير کوم بل څوک د عبادت وړ گڼل يا کوم مخلوق ته د عبادت په ډول کوم فعل تر سره کول لکه کوم پير يا قبر ته سجده کول يا د کوم نبي ولي يا د پير په نوم روژه نيول يا د غيرالله په نوم نذر منل يا د کوم قبر نه د بيت الله په شان طواف کول د غير الله په نوم د څاروي سرپرېښودل په زیارتونو د نذر څادر غوړول د چا په نوم ذبحه کول تعزیه د چا په نوم فریاد کول چا ته ټیټیدل يا چاته د بت په شان په ادب دریدل دا ټول شرک فی العبادت دي په داسې حال کې چې قرانکریم فرمائي. (و اعبدوا الله ولا تشركوا به شياء) نساء ۳۶

ژباړه: بنده گي د الله تعالى وکړئ او څوک ورسره مه شريکوي.

د غير الله په نامه نذر

د الله تعالى نه غير د مخلوق (نبي، پير، پيري، بادشاه، زیارت) او د داسې نورو په نوم تعظيم او نذر (حلوا پسه چيلی او داسې نور ورکول او تقسيمول) ته فعلي شرک وايي او په شرک فی العبادت کې هم شاملېږي او حرام دی او هغه مالونه چې د مخلوق په تعظيم او نذر باندې حلال کړي شي د هغه ثواب پر ځای عظيمه گناه ده دا کار حرام هم دی او د دغې حلال کړي شوي مالونه او نذرونه حلواگانو خوړل هم ناروا دی.

له کفارو او مشرکينو سره مرسته

که څوک د مسلمانانو پر وړاندې له مشرکينو سره مرسته او له هغوی سره ملتيا کوي. نو هغه د ايمان له کړۍ څخه وځي او پردې خبره دليل د الله تعالى دا اشاره دی. (ومن يتولهم منكم فاء نه منهم ان الله لا يهدى القوم الظالمين) ژباړه: او تاسې څخه چې څوک دوی خپل دوستان گرځوي نو دا هم په هغوی کې شميرل کېږي او يقيناً الله تعالى ظالمان له خپلې لارښوونې څخه بې برخې کوي.

(بشرالمنفقين بان لهم عذابا اليماً الذين يتخذون الكافرين اولياء من دون المومنين ايبتغون عندهم العزة فان العزة الله جميعا) نساء ۱۳۸ - ۱۳۹

ژباړه: او هغه منافق چې مومن پرېردي او له کافر سره دوستي پيل کړي نو دوی د دردوونکي عذاب زېرې ورکړه او يا دا خلک د عزت پلټنې لپاره هغوی ته ورځي او سره له دې چې ټول عزت د الله تعالی لپاره دی. نو ښکاره شوه چې د مومن په اړه په زړه کې د مینې نشتوالی او د کافر په اړه په زړه کې مینه او د هغه لوی والی د ایمان دلیل نه بلکې د کفر دلیل دی.

بدعت

له کفر شرک او ارتداد نه وروسته بدعت ستره گناه ده بدعت هغو شيانو ته وايي چې اصل او بنسټ يې له شريعت څخه ثابت نه وي او د شرعي له څلورو دليلونو يعنې د الله تعالی له کتاب د رسول الله (ص) له سنتو د امت له اجماع او د مجتهدينو له قياس څخه د هغې ثبوت ترلاسه نه وي او په د دين کار وشميرل شي وکړای شي او يا پرېښودلای شي.

اختر کی درې زیانونه دا دي

۱- د الله تعالی نا خوښي.

۲- سخت حساب.

۳- د دوزخ عذاب.

عام گناهونه

۱- لمونځ نه کول او يا هم په ځنډ (وروسته والی) سره د هغه ادا کول.

۲- زکات نه ورکول او يا هم د هغه په ورکولو کې سستي کول.

۳- له وس لرلو سره سره بيا هم حج نه کول.

۴- غيبت چغلي او شيطان کول.

۵- د نشه يي توکو کارول چې په عقل باندې پرده راولي.

۶- د ښځې ځان ښودنه قيمتي او مشهور لباس اغوستل او پرته له محرم نه بازار ته راوتل.

- ۷- فاحش بې حياء او خراب فلمونه کتل سندرې ساز او سرود اوریدل.
- ۸- ناوړه ناولونه او کیسې اوریدل.
- ۹- پرته له کومې وجې د ډریور مزدور نوکر او بادر کورته ننوتل.
- ۱۰- په موبایلونو کې عبس خبرې کول یارانې او نا مشروع اړیکې جوړول.
- ۱۱- د شر او فساد مجلسونه جوړول او یا په هغه کې ونډه اخیستل.
- ۱۲- ځینې میرمنې هیڅ د خپل د خاوندانو زړونه لاس ته نه راوړي (هغوی هیڅ نه گڼي او نا فرماني یې کوي).
- داسې ډیر نور هم دي خو په موږ لازمه ده چې له الله تعالی څخه وویرېږو او د هغه امر پر ځای کړو ځکه الله تعالی فرمایلي. (یاایهاالذین امنوا قوا انفسکم و اهلیکم نارا) تحریم ۶
- ژباړه: اې ایمان والاوو تاسې خپل ځانونه او خپل اهل کورنې د جهنم اور څخه وژغورئ.

د گناهونو ناوړه پایلې

- ۱- د بنده او رب تر منځ پرده الله تعالی وايي. (کلا انهم عن ربهم یومئذ لمحبوبون)
- ژباړه: داسې نه ده دوی به په دغه ورځ د خپل رب په اړه په پرده کې پټ شوي وي.
- ۲- مخلوق د خپل خالق په اړه په وحشت کې پرېوځي. ځکه کله چې د انسان بد عملي زیاته شي، نو بد گماني او وحشت یې هم زیاتېږي.
- ۳- تل پاتې اندیښنه الله تعالی وايي. (لا یزال بنیاهم الذی بنواریبه فی قلوبهم)
- ژباړه: دا ودانۍ چې هغوی جوړه کړې ده، تل به د هغوی په زړونو کې د بې باورۍ جرړه وگرځي (چې د هغې د ویستلو اوس کومه لاره نشته)
- ۴- په زړه کې ویره او گډوډي پیدا کوي. (سنلقى فی قلوب الذین کفروا الرعب)
- ژباړه: هغه وخت ډیر ژر راتلونکی دی، چې موږ د حق نه منونکو په زړونو کې وېره وغورځوو.

- ۵- د ژوند چارې به يې تنگې شي. (فان له معيشة ضنكا)
ژباړه: بې له شكه د هغه ژوند چارې به تنگې شي.
- ۶- مخ به يې تور او تريو شي. (وتسود وجوة فاماالدين اسودت و جوههم)
ژباړه: او تور شي مخونه پس هغه كسانان چې تور شي مخونه د هغوی.
- ۷- په زړه کې به يې سختي او تياري را پيدا شي. (وجعلنا قلوبهم قاسية)
ژباړه: او د هغوی زړونه موسخت كړل.
- ۸- په زړونو کې كينه او كركه را پيدا كوي.
- ۹- د رزق له تنگسې سره به مخامخ شي. (ولو انهم اقاموا التورة والانجيل و ما انزل اليهم من ربهم لاكلوا من فوقهم و من تحت ارجلهم)
ژباړه: كاشكې دوی تورات او انجيل او هغه نور كتابونه نافذ كړي وای چې د دوی رب له لوري دوی ته ليرل شوي وو، كه داسې يې كړي وای، نو د دوی لپاره به له پاسه روزي وريده او له لاندې به راخوتيد له.
- ۱۰- په گناهونو سره ايمان ته زيان رسيږي، غمونه او مصيبتونه زياتيږي او الله تعالى پرې غوسه كيږي. (فباو بغضب على غضب)
ژباړه: پس اخته شول په غضب له پاسه د غضب نه .
هغوی وويل. (و قالوا قلوبنا غلف)
ژباړه: هغوی وايي. زموږ زړونه پوښل شوي دي.

حرام

د حضرت جابر (رض) څخه روايت دی چې رسول الله (ص) وفرمايل. هغه غوښه چې د حرام مال نه يې پرورش شوی وي هغه به جنت ته داخله نه شي او دغه غوښه (جسم چې د حرام مال نه يې پرورش شوی وي د دوزخ لايقه ده) يعنې خامخا به جهنم ته ځي. بهيقي

د دې حديث لاندې هم ډير خلک راځي لکه: غل، قمار وهونکي، شرابي، چرسي، تصوير جوړونکي، رشوت اخيستونکي، زناکار، سود خور، يا په تجارت کې ټول هغه څيزونه چې هغه په شريعت کې حرام وي او د ده کارو بار په حرام باندې جاري وي او کوم مسلمان چې په حرامو باندې اخته وي د هغه لپاره بهتره دا

ده چې توبه وباسي او کوم مال چې شتون ولري هغه دې د يو پوه عالم په مشوره باندې تقسيم کړي هغه چې ورته کومه طريقه ښائي په هغه دې عمل وکړي او د حراموڅخه دې ځان وژغوري الله تعالی به ورته بخښنه وکړي.

د حضرت علي (رض) څخه روايت دی چې رسول الله (ص) نه پوښتنه وشو چې د مومن څو نښي دي؟ رسول الله (ص) ورته په ځواب کې وفرمايل چې ۴ څلور.

- ۱- دا چې پاک کړي خپل زړه د تکبر او د حسد نه.
- ۲- دا چې پاک کړي د خپل ژبه د دروغ او غيبت نه.
- ۳- دا چې پاک کړي د خپل عمل له رياء (ښودلو) نه.
- ۴- دا چې پاکه کړي د خپل خيټه د حرامو بدعت او شبهی نه.

حلال او حرام مال يو امتحان دی

الله تعالی چې څنگه مخلوقات پيدا کړي دي همداراز د دوی د روزي ذمه واري يې هم اخيستي ده څوک داسې نه پرېږدي چې هغه ته دې روزي ور نه کړي که څه هم د الله تعالی لوی دښمن او له هغه څخه سرغړونکی او نافرمان هم وي دا ځکه چې الله تعالی ته دنيا اعتبار نه لري نو له همدې امله دوست او دښمن دواړو ته رزق ورکوي له څنگه چې په حديث شريف کې دا خبره بيان شوې ده. (عن سهل بن سعد الساعدي (رض) قال! قال رسول الله (ص) لو كانت الدنيا تصدل عند الله جناح بعوضة ماسقى كافرا منها شربة ماء) رواه الترمذی ژباړه: له حضرت سهل بن سعد الساعدي (رض) څخه روايت دی چې رسول الله (ص) و فرمايل که دنيا د الله تعالی سره د غوماشي د وزر په اندازه قدر لرلای نو کافر ته به يې له دې څخه يو غرپ او به هم نه وای ورکړې. لکه څنگه چې روزي ورکول د الله تعالی کار دی. همداراز پراخول او تنگول هم د الله تعالی کار دی نو د روزي پراخوالی او د مال زياتوالی د هوشيارتيا نښه ده بلکې ډير ځله بيعقلان خلک وي او تر هوشيارانو زيات مالونه لري غرض زما دا وو چې د انسان اصلي مقصد په دنيا کې د مال گټل او د پيسو زياتول نه دي بلکې د الله تعالی پيژندل او د هغه راضي کول او د هغه د احکاماتو په مطابق ژوند تيرول. دې دنيا ته چې انسان راغلی دی د ده راتگ ازمايښت او امتحان

لپاره دی او الله تعالی غواړي چې په انسانانو کې تابعدار او نا فرمان ښکاره کړي.

همداراز د روزي د گټلو په هکله هم پر انسانانو امتحان کوي. ځينې شيان الله تعالی حرام کړي او د روزي د گټلو ځينې لارو څخه يې منع کړی ده. همداراز ځينې شيان يې حلال کړي او د هغو د گټلو لپاره طريقې او حدود تعين کړي دي بيا يې انسان ته اختيار ورکړی د.

(د دې وعدې سره سره چې روزي الله تعالی ورکوي) چې دې د روزي د گټلو لپاره په کومو طريقو او لارو روانيږي کومه ذريعه د مال گټلو لپاره اختياروي او په کومه طريقه کار بار کوي او بل امتحان يې د مال په هکله دا دی چې حرام مال يې ډير کړی دی د حرام مال مثال د مردار شوي حيوان په څير دی چې چاته قدر او ارزښت نه لري چې په کور کې يې ساتنه هم څوک نه برداشتوي بلکې له ځانه يې لرې کوي او غورځوي يې.

همداراز د حرام مال مثال هم داسې دی لکه الله تعالی چې غورځولی وي که يې څوک اخلي نو تر حلال مال به په اسانه تر لاسه کيږي او الله تعالی ته د مردارې په څير هم قدر نه لري ځکه ترې خيراتونه هم نه قبلوي له دې امله انسان بايد خپل د ژوند اصلي هدف ته څير شي او د روزي د گټلو لپاره هغه لارې اختيار کړي چې صحيح او روا وي لکه دين د ۵ پنځه وخته لمانځه نوم نه دی بلکې د انسان لپاره ضروري ده چې د ژوند په ټولو اړخونو کې به د شريعت پابندي کوي.

د شريعت ډير احکامات د معاملو سره تعلق لري د دې يو دليل دا دی چې هدايه زموږ د مذهب معتبر کتاب دی چې په ۴ څلور جلدونو کې دی په دې مبارک کتاب کې د انسان د عمل سره تعلق لرونکي تقريباً ديني احکامات ذکر دي په دې کې يوازې لومړنی جلد د عباداتو (اودس، لمونځ، زکات، او حج) په هکله دی نور ۳ درې جلدونه يې ټول د معاملو په هکله دي له دې څخه دا خبره جوتيږي چې يوازې د عباداتونو په کولو سره په دين پوره عمل نه کيږي تر څو چې خپلې معاملې د شريعت په مطابق نه کړو.

له حرام مال څخه صدقه او خيرات نه قبلېږي

په حديث شريف كې دى. (لا تقبل صلاة بغير طهور ولا صدقة من غلول) ژباړه: له پاكوالي پرته لمونځ نه قبلېږي له حرام مال څخه صدقه او خيرات نه قبلېږي.

الله تعالى لکه څنگه چې يوازې پاك مال قبلوي همدارنگه په عمل كې هم يوازې پاك قبلوي چې د هر ډول شرك رياء او تكبر څخه پاك وي. د پاك مطلب دا دى چې حلال وي په دې حديث كې دليل دى په دې خبره چې انسان ته په خوراك باندې هم ثواب وركول كېږي چې كله يې نيت صحيح وي چې داسې نيت وكړي دا خوراك ځكه كوم چې په عبادت باندې پياوړى شم او ژوندى پاتى شم.

دين څه ته وايي

څوك چې موږ مسلمان بولو هغه په دين سره بولو ځكه هغه به ټول دين مني بيا به په اسلام كې داخل بلل كېږي او مسلمان ورته ويل كېږي دين په معنى كې دوه مفهومه له ځان سره انتقالوي ايمان او اسلام حضرت امام ابوحنيفه (رح) په فقه اكبر كې ايمان داسې تعريفوي هو الاقرار والتصديق. ايمان عبارت دى له اقرار په ژبه او تصديق په زړه سره او اسلام عبارت دى له الاسلام هو التسلم والانقياد لاو امرالله تعالى. اسلام عبارت دى له تسلمى او غاړه كېښودولو څخه او امر د الله تعالى ته. امام ابوحنيفه (رح) وروسته له دې تعريف څخه ليكي ايمان او اسلام له طريقي د لغت سره توپير لري ځكه هر يو جلا جلا تعريفونه لري وايي ايمان بې له اسلام څخه نشي راتلاى ددوې دوو تر منځ تلازم دومره پياوړى ده لكه د انسان گيډه چې بې له شا څخه نشي قايم كيدلاى او شا بې له گيډې نشي راتلاى. دا هغه مثال ده چې په عربي ژبه كې ددوو شيانو تر منځ د قوي تلازم ښودولو لپاره استعمالېږي. امام ابوحنيفه (رح) فرمايي. چې دين د اسلام او ايمان د دواړو نوم ده. فقه اكبر صفحه ۱۱. دين له څلورو كلمو څخه جوړ ده داسي كليمي چې يو هم له

بلي څخه نشي جلا كيداى او نه هم له دې كليمو څخه يو هم كم دين بلل كيرې په دې معنى چې د څلورو واړو كليمو نوم دى هغه څلور كليمي دا دي.

۱- اقرار: د كلمي طيبي شريفي په ژبه لوستلو ته وايي.

۲- تصديق: د همدغه كلمه په مفهوم او معنى باندې د زړه پوخ باور او يقين ته وايي.

۳- تسليم: عبارت ده له د الله تعالى د احكامو منلو څخه.

۴- انقياد: د الله تعالى د احكامو او حكم پر وړاندې تواضع او عاجزي ته ويل كيرې.

ريښتنى دين

۱- اسلام نه د بودايي مذهب په ډول دى چې صرف محدود اخلاقي د ستورونه ولري نه رهبانيت دى چې په كې عبادت د دنيا څخه تېښته اسلام انسان په څو محدودو شعايرو لكه ورځ كې لمونځ په كال كې روژه او په ټول عمر كې حج مكلف كړى دى د دې لپاره چې انسان تل د خپل خداى سره په اړيکه كې وي وروسته هغه رخصتوي چې په ځمکه كې كار كوي او د الله تعالى نعمتونه په لاس راوړي.

۲- د اسلام له نظره انسان نه يوازې اسماني روح ده او يوازې خاورين جسد دى بلکې د روح او جسد يو ځاى كيدو څخه منځ ته راغلى چې هم جسم او هم روح پر هغه خاص حق لري اسلام د دنيا او اخرت دواړو ژوند ته په ارزښت قايل دي ژوند په دين نيکمرغه كيرې او اخرت په دنيوي ژوند جوړيږي.

۳- د قاروني او فرعونې فکر څخه بله لويه بلا نشته هغه وخت چې انسان خپله برترې خپل کمال و بولي د خداى او د خداى له خلکو څخه د بې نيازۍ احساس كوي خپل صفتونه نه ويني د خپل ځان څخه بيگانه كيرې د نورو مثبت نقش نه ويني په پايله كې د خداى خداي او د خداى خلکو څخه بيگانه كيرې.

۴- د ابتداء څخه فلسفي او مکتبونه په دې اړه سرگردانه دي چې ايا فرد اصل دى كه ټولنه؟ ځينې فرد اصل بولي ټولنه د افرادو څخه جوړيږي فرع بولي

خو نور بيا ټولنه اصل او فرد فرع بولي او وايي چې فرد بې له ټولنې څخه خام مواد دی ټولنه او خلک فرهنگ ته ور انتقالوي.

۵- په اسلام کې د ژوند تگلاره فطري ده نه فرد د ټولنې او نه ټولنه د فرد قرباني کوي د دواړو حقوق او مسؤليتونه په داسې حالت کې ساتي چې د بل لپاره گټور تماميږي اسلام د فرد پر حقوقو او آزادي تاکید کوي تر څو هغه مسؤليتونه د ټولنې په وړاندې په سمه توگه سر ته ورسوي.

څوک رېښتني دی

د يو چا دينداري او تدین د رښتياوالي نښې د هغه په اخلاقو او ټولنيزو معاملاتو او راکړه ورکړه کې ښکاره کيږي. يعنی د يوه دينداره که اخلاق ښايسته و او له خلکو سره ناسته ولاړه هم صحيح و نو دې رښتني دينداره بللی شو او که يو څوک په ځينو عباداتو او خبرو کې ځان دينداره ښکاره کوي خو اخلاق او ټولنيز چلند يې سم نه وي نو مونږ دې رښتني نشو بللی ځينې داسې خلک شته چې هغې ځانونه ډيره دينداره ښکاره کوي نفلونه خيراتونه او نښې نښې خبرې کوي خو اخلاق او له خلکو سره يې ټولنيز چلند سم نه وي دا کس دينداره او نیک نشو بللی بلکې دروغجن دی د دينداره انسان د پيژندلو لويه نښه د هغه ټولنيز اخلاق دی مور نن سبا مختلف انسانان او ډيرې ډلې وينو څوک وايي مور په حقه يو او ځينې نور وايي زموږ لاره حقه ده که چيرته تاسو په دې حالاتو کې نه پوهيږي. او حيران دريان پاتې ياست چې ټول ځانونه په حقه بولي مور له چا سره ملگري شو رښتني خلک څوک دي؟ ستاسو لپاره د رېښتنو خلکو د پيژندلو اسانه لاره دا ده اخلاقو ته يې ځير شي! هر ځای مو چې ښه اخلاق غوره وموند او هلته رښتني علم او رښتني دين دی او که هر څوک ښه اخلاق او غوره انساني چلند ونه لري په دين او علم يې باور مکوی.

خپل دين وساتئ

د الله تعالى د رسول څخه چا پوښتنه وکړه چې څوک ښه مسلمان دی؟ رسول الله (ص) ورته و فرمايل: هغه چې د ژبې او لاس څخه يې بل مسلمان په امان وي. بخاري

په ننی نړۍ کې د خلکو برداشت د يو بل پر وړاندې لږ شوی او ډیر لږ خلک يو د بل سره په ورین تندي خبرې کوي خصوصاً ټولنيز پانو باندې لکه فیسبوک ټویټر او داسې نور... کیدای شي تاسو هم لیدلای وي چې ځینې ملگري قومي ژبني مذهبي او سياسي پانې لري چې نه یوازې کومه خاصه گټه لري بلکې د نفاق لامل گرځي. په داسې حالاتو کې تر ټولو اړینه دا ده چې د خپل دين او ژبې ساتنه وکړو. ډیره اسانه ده چې په فیسبوک باندې د چا پر پوست باندې په قهر شو چې نه یوازې مو خوږ ملگري له لاسه ورکړی بلکې نا مناسبو الفاظو مو نور ملگري هم خوږ کړي نه یوازې چې ملگري به مو خپه کړي وي د شر بنسټ به مو هم ایښی وي هرڅوک چې ستاسو بده لیکنه گوري او شریکه وي یې تاسو به گناهگاره کیږي. فکر وکړئ د یوې لحظې غوسه په خاطر ولې خپل اخرت خراب کړو؟

په همدې باب د الله تعالى رسول (ص) فرمایلي. غښتلی هغه نه دی چې بل راوغورځوي بلکې غښتلی هغه دی چې د غصې په حال کې خپل ځان کنټرول کړ.

عملي دين پريښودل

او هغه کسان چې د الله تعالى له دين څخه مخ اړوي (نه دين زده کوي او نه پرې عمل کوي) او نه يې کومه اړتيا انگيري او په راتلونکي کې د دين د زده کړي او ښوونې څه فکر هم نه لري، نو هغه مسلمان نه دی ځکه چې الله تعالى فرمایي. (ومن اظلم ممن ذكر بايت ربه ثم اعرض عنها انا من المجرمين منتقمون) السجده

ژباړه: له هغه چا لوی ظالم څوک دی، ورته د الله تعالی ایت ولوستل شي او هغه ترې مخ واړوي او بیشکه مور له مجرمانو څخه غچ اخیستونکي یو.

(وقال الرسول یارب ان قومی اتخذوا هذا القران مهجوراً)

ژباړه: « د قیامت په ورځ به » رسول الله (ص) وایي ای زما پالونکيه! دا زما د قوم هغه خلک دي چې دوی قران مجید پرینسی وو.

رسول الله (ص) فرمایي. (فمن ترکها فقد کفر النسی الصلوة)

ژباړه: چا چې قصداً لمونځ پرینسود نو کافر شو.

او همداشان وعید د زکات د پرینسودونکو په اړه هم دی او همداراز وعید د حج او د جهاد پرینسودونکو ته هم دی چې د دې کار کوونکي (پرینسودونکي) هم له ایمان څخه راوځي او د دې وړ دی چې مسلمانان ورسره جنگ وکړي.

د کار پیل

۱- پیغمبر (ص) د خپل بنسټیزې اصلاح کار له دې ځایه پیل کړ تر څو انسانان د الله تعالی مطیع بنده گان جوړ شي هغه دا ونه کړه چې په ټولنه کې لومړی داسې څه کارونه وکړي چې په خلکو کې اثر ورسوخ پیدا کړي او بیا حاکمیت ترلاسه کړي او په قراره قراره خلک دغه مقام ته ورسوي.

۲- هغه یو کس پورته شو او د لاله الا الله اعلان یې وکړ. د توحید عقیده یوازې یو مذهبي عقیده نه ده بلکې د همدغې عقیدې پر بنسټ د یوه مکمل نظام ماڼۍ جوړېږي چې په هغه کې حاکمیت او الوهیت یوازې د الله تعالی لپاره وي.

۳- کله چې یو موذن د اشهدان لا اله الا الله لوړ غږ پورته کوي مقصد او معنی یې دا ده چې زه د هیڅ چا حکومت قانون او عدالت نه منم او د هیچا تابع نه یم هیڅ رسم او رواج او تقدس نه منم بې له یو الله تعالی څخه ډیر خلک دا وخت د دې په معنی او مقصد نه پوهیږي.

۴- خو کله چې رسول الله (ص) دا غږ پورته کړ او اوریدونکي یې په مقصد پوه شول نو منجاورانو، ريسانو، پاپانو، قومي، مشرانو، نیکه پالانو او د هربت پالونکو

د خپل بت د ماتیدو د خطر احساس وکړ او د دې نوي تحریک د لمنځه وړلو لپاره یې لاسونه سره یو کړل دا د کفر ملت واحد مصداق وو.

۵- د پیغمبر (ص) لور ته هغه کسان راغلل چې ذهنونه یې پاک حقیقت یې درک کړی و د همدغه حق څخه د دفاع په خاطر اور ته د غورځیدلو لپاره هم تیار شول همداسې خلکو ته د تحریک اړتیا وه هغوی زیات تکلیفونه وگالل کومو چې هغوی ته پوځوالی وروبخښه په پایله کې د ادم (ع) د نسل غوره جوهر د گرم تنور څخه راووت.

د کار ویش

الله تعالی چې کوم فطري نظام جوړ کړی دی په هغه باندې د زرو کلونو راهیسې عمل روان دی د مذهب او ملت له بندیز پرته د نړۍ هر قوم په هر مذهب او ملت کې دغه طریقه رواج ده چې سړي له کور نه د باندې مسولیت پوره کوي او میرمن د کور دننه چاري برابرې رسول الله (ص) چې کله د خپلې لور د حضرت فاطمې (رض) نکاح له حضرت علي (رض) سره وکړه نو د هغو په منځ کې یې داسې تقسیم وکړ حضرت علي (رض) ته وویل چې ستا کار گټه کول دي او له کور د باندې ولاړشه او گټه وکړه او حضرت فاطمې (رض) ته یې وویل چې ته به کور کې دننه اوسه د کور چاري پر مخ بیايه. دغه فطري ویش یې د هغو په منځ کې کړی و چې تر سلگونو کلونو راهیسې په اسلامي ټولنه کې همداسې را روان دي.

د کار ځانگړتیا

۱- د کار کولو لومړی واجب: پر هر مسلمان دا واجب دي چې مباح کار اختیار او د حرام کار څخه ډډه وکړي په اسلام کې د حلالو دایره خورا پراخه ده او د حرامو دایره ډیره کوچنۍ ده عقلي او نقلي دلایل د ۵ پنځو ضروریاتو پر ساتنه ډیر ټینگار کوي هغه لکه: دین، نفس، نسل، مال، او عقل او ځینې ناموس هم ورسره ملگری کوي د حلالو او حرامو پوهه هم د دې لپاره راغلې چې د دغو ۵ پنځو ضروریاتو ساتنه یقیني کړل شي. هر هغه کار چې د دغه

۵ پنځه ضرورياتو د نړيدو لامل گرځي او يا يې د حرام والي لپاره لاره پرانيزي هغه حرام دی.

۲- د کار کولو دوهم واجب: اهليت د کار دی هغه کار بايد څوک ونه کړي چې ښه يې زده نه وي. د شعيب (ع) لور موسی (ع) په ۲ دوه صفتونو موصوف کړ اهليت او توانايي د کار او ښه اخلاق چې د هغه امانتداري وي يوسف (ع) وويل د هيواد خزانې ما ته وسپاری زه ساتونکی او هم عالم يم. د يوه انسان لپاره روا ده کله چې نور خلک يې نه پيژني نو د ضرورت له مخې خپل صفات ور وښيي.

۳- د کار لپاره لاندې شرايط ضروري دي.

۱- د کار کولو وخت بايد په ډول و پيژندل شي تر څو کار کوونکی يې په سالمه توگه سر ته ورسوي.

۲- اخلاق او د کار وړتيا کارېگر بايد يو کار داسې سر ته ورسوي لکه خپل شخصي کار چې سرته رسوي. څوک چې سپارل شوي کار په ښه توگه سرته ورسوي دا دهغه لپاره صدقه ده الله تعالی به يې پوره بدله ورکړي.

۳- په ژمنو وفا د کارېگر د کار څښتن دا حق لري چې پخپلو ژمنو وفا وکړي کومې چې د عهد په وخت کې کړي دي. رسول الله (ص) فرمايي. گټه بايد په ضمانت وي نه به ځان ته ضرر رسوي نه بل ته.

۴- حساب ورکول بشري نفس که پخپل سر پرېښودل شي حتماً په فتنو اخته کېږي له دې سببه د هر چا څخه بايد حساب واخيستل شي. اسلام د انسان لپاره ۲ دوه مراقبين ټاکلي دي لمړی ايماني ارشاد دوهم د قانون واکمني، رسول الله (ص) به له خپلو واليانو او مامورينو سره پوره محاسبه کوله او حضرت علي (رض) فرمايي. پرته له دين نه د خلکو چارې نه سمېږي.

۴- رسول الله (ص) فرمايي. ستاسې څخه مخکې ملتونه په دې هلاک شول کله چې به د زور خاوند غلا وکړه هغه به يې پرېښودل او که به کمزوري غلا وکړه هغه ته به يې سزا ورکوله.

مسلمانان او کار کول

۱- اسلام کار کول د روزي لمړۍ وسیله گڼلې ده او هم یې د تولیداتو اساسي سبب بللی ده د مسلمان د کار د پراختیا په اندازه د هغه گټه زیاتیري څومره چې د کار او کسب دایره پراخیري دغه رنگه یې ثواب هم زیاتیري او ورسره فرصتونه او اسباب ډیریري قرانکریم مومن ته دا احساس ورکوي چې ځمکه خورا پراخه ده او د کسب زمينه زیاته ده د ده عزم او رغبت مخې ته هیڅ نه شي راتلای دې کولای شي د ټولو فرصتونو او رخصتو څخه گټه واخلي صرف د حلالو او حرامود حدود څخه تیری ونه کړي.

۲- انسان په فطري توگه کار کول غواړي تر څو خپل احتیاجات پوره کړي. اسلام دغه اراده نوره هم پیاوړې کوي ځکه حلال کسب له ایمان څخه نه بیلیري. رسول الله (ص) فرمایلی دي. تر ټولو غوره خوراک هغه دی چې انسان خپله گټلی وي. او د حلالی روزي گټل د فرضو څخه وروسته فرض دی. رسول الله (ص) سوال غوښتل منع کړي دي خصوصاً د هغه چا لپاره چې د کار توان ولري همدارنگه قرار کیناستل او یوازې د دین په چارو کې فکر کول منع کړي دي. او دا یې هم ویلي دي هغه څوک چې د کار کولو توان ولري زکات مه ورکوی ورته.

۳- په اسلام کې د اقتصاد د ودې او د ژوند د ترقي سبب دا دی چې اسلام د کسب او د هغه په ښه زده کول ټینگار کوي او خلک یې مضاربت، مشارکت، زراعت او مساقات ته هڅولي او په مقابل کې یې د مال د ذخیره کولو سود، او احتکار څخه منع کړي دي.

۴- بریالی ټولنه هغه ده چې د خپل افرادو لپاره موازن فرصتونه برابر کړي تر څو د هر انسان څخه گټه واخلي. په دغو چارو کې اسلام د فطري قانون او لوړو اخلاقو پر کړنلاره روان دی لومړۍ اسلامي ټولنه همداسې وه هر چا به د خپلې خوښې استعداد مطابق کار سرته رساوه. کار به اهل کار ته سپارل کیده یو له بل سره همکاري او نصحت کول ډیر عام و. د شعيب (ع) لور خپل پلار ته وویل چې موسی (ع) مزدور ونیسه کیدای شي چې هغه قوي او امانت کاره وي. رسول

الله (ص) فرمایلي دي. کله چې د چارو واگی نا اهلو خلکو ته وسپارل شي نو د قیامت انتظار باسی.

کار اهل خلکو ته سپارل د کار لپاره زمينه برابرو او خپل منځني همکاري ټولنه د پرمختگ لور ته بيایي او هم انسانان خپل واجبات سر ته رسولای شي. نن په ماده پرسته ټولنو کې د ازاد رقابت په بهانه کمزوري خلک تر پښو لاندې وي او د اقتصاد فعالیت له ډگر څخه ويستل کېږي.

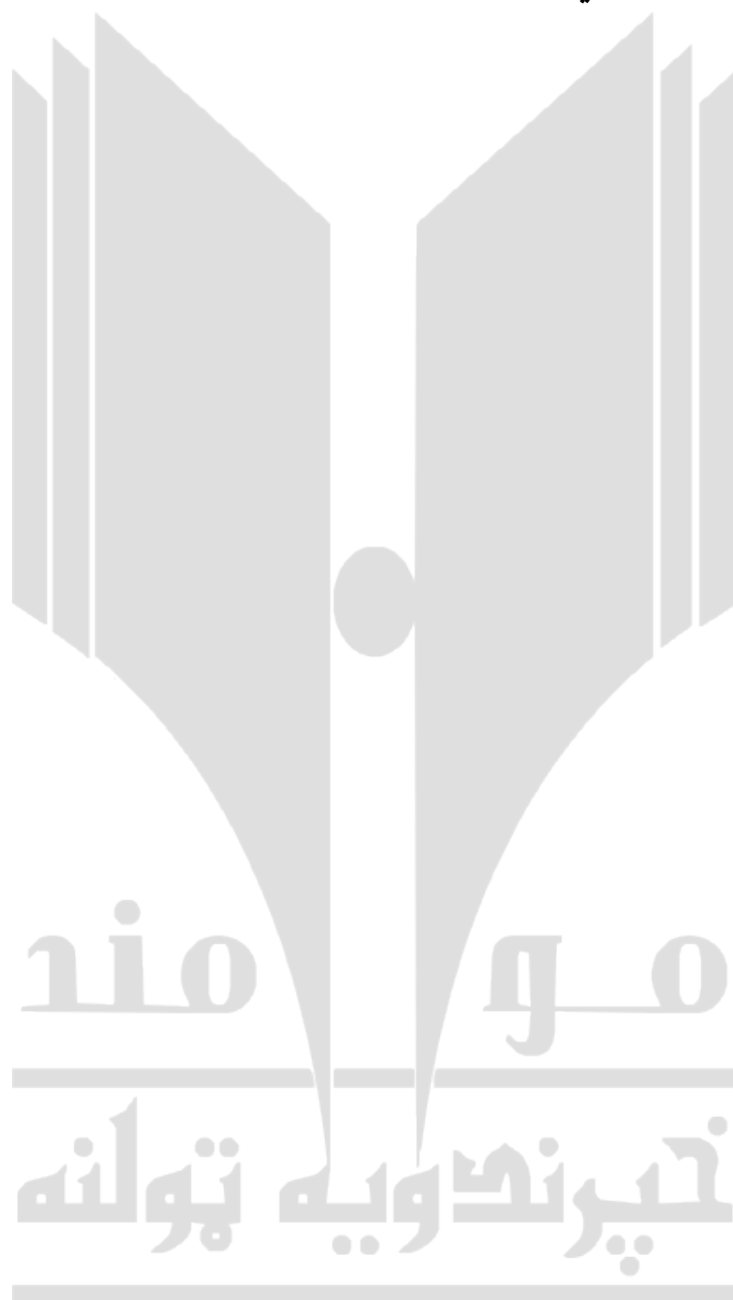
اخځليکونه

- ۱- تفسير شريف، ليکوال دوکتور عنايت الله خليل هدف، د چاپ کال ۱۳۹۰ هجري
- ۲- کفری الفاظ، ليکوال مفتی عبدالشکور قاسمي، ژباړن ډاکتر کفايت الله وردگ، د چاپ کال ۲۰۰۸ م
- ۳- ننی نړۍ او اسلام، ليکوال قاضي احمد شاه سليم، د چاپ کال ۱۳۸۷ ل، ميهن خپرندويه ټولنه
- ۴- اسلامي نړۍ ليد، مولف پوهندوی محمد شريف رحمانی، د چاپ کال ۱۳۹۶ ل، سلام خپرندويه ټولنه
- ۵- د اسلام څلور بنسټونه، ليکوال ډاکتر ملک غلام مرتضی، ژباړن فرید احمد هلال، د چاپ کال ۱۳۸۸ ه ل، مومند خپرندويه ټولنه
- ۶- اسلامي عقیدې ارکان، ليکوال مولوی عتیق الله ثاقب، د چاپ کال ۱۳۹۵ ه ل، سلام خپرندويه ټولنه
- ۷- مه خپه کيږه، ليکوال دوکتور عايض بن عبدالله القرني، ژباړونکی مولوی غياث الدين حسان، ابواسدالله نديم، او مولوی محمد غنی فاروقی، د چاپ کال ۱۳۹۳ ل گودر خپرندويه ټولنه
- ۷- اصلاحی پیغامونه، مولف شيخ القران والحديث مولوي محمد گل وهاج روداتي، د چاپ کال ۱۳۹۲ دعوت خپرندويه ټولنه
- ۸- اصلاحی ويناوې، ليکوال مفتی محمد تقی عثمانی، ژباړن مفتی محمد اکبر عظیمی، د چاپ کال ۱۴۳۳ رمضان نفیس خپرندويه ټولنه
- ۹- د کامیابی راز، ليکوال مولانا احمد شاه (رساله)
- ۱۰- عیسی (ع) په اسلام او عیسایت کی، ليکوال مولوی عصمت الله عزام
- ۱۱- کینه مه کوي، ليکوال تقرر مفتی محمد تقی عثمانی
- ۱۲- اسلام د ژوند نظام، ناشر (خپرونکی) جمعت اصلاح

۱۳- د معاشری اصلاح، تالیف حضرت مولانا عاشق الله، نظر ثانی شیخ الحدیث حضرت مولانا عبدالصبور حقانی، ناشر رحمن گل پبلشرز مله جنگی قصه خوانی پشاور

۱۴- انټرنیټ، د روشنګري ډاکټر عبدالهادی متین پانه، او داسی نور اسلامی پانی.

پای

موسسه
تیرنگ ویه ټولنه

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**